

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1954

ANDRA KAMMAREN

Nr 9

6—10 mars

Debatter m. m.

Lördagen den 6 mars.

	Sid.
Interpellation av herr Jacobson i Vilhelmina ang. tillämpningen av gällande bestämmelser om kommunala bostadstillägg åt folkpensionärer	3

Tisdagen den 9 mars.

Interpellationer av:

fru Sjöstrand ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt	7
herr Ericsson i Näs i anledning av 1951 års trädgårdsutrednings förslag	8
herr Braconier om företagande av vissa jämförelser mellan försöks- skolorna och existerande realskoleformer	9

Onsdagen den 10 mars.

Svar på interpellation av herr Nilsson i Bästekille ang. vissa spørsmål i samband med förlängningen av GATT-avtalet	14
Ändring i lagen om landsting m. m.	21
Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt	32
Fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.	44
Upphävande av tullen och skatten på kaffe	49
Upphävande av varuskatten för glass	51
Frågan om beskattning av förströelsetidskrifter	53
Förfogandet över medel, som insatts å skogskonto, m. m.	54
Utredning och lagstiftning rörande redovisning och revision i koncerner med avseende å de ekonomiska föreningarna	59

	Sid.
Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring	60
Interpellation av herr Boija ang. kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen	72

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 10 mars

Val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet	13
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. ändring i lagen den 20 juni 1924 om landsting m. m.	21
— nr 4, om vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt	32
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. bestridande av vissa haverikostnader	44
— nr 33, ang. täckande av vissa medelsbrister i försvarets civilförvaltnings räkenskaper	44
— nr 34, ang. fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag	44
— nr 35, ang. fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.	44
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 20, ang. upphävande av tullen och skatten på kaffe	49
— nr 21, om upphävande av varuskatten för glass	51
— nr 22, ang. utredning av frågan om beskattning av förströelsetidskrifter	53
— nr 25, ang. förordning om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, m. m.	54
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 8, om utredning och lagstiftning rörande redovisning och revision i koncerner med avseende å de ekonomiska föreningarna	59
— nr 9, ang. ändrad lydelse av 4 § lagen den 22 april 1938 om hittegods	60
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1953 vid dess trettiosjätte sammanträde fattade beslut	60
— nr 9, om enhetliga korriktionsvisare på bilar	60
— nr 10, om viss komplettering av 48 § 1 mom. vägtrafikförordningen	60
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring	60
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 6, om översyn av det offentliga utredningsväsendet	72
— nr 7, om viss ändring av statens offentliga utredningars yttre anordning	72

Lördagen den 6 mars.

Kl. 14.00.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidna februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 529 av herr *Larsson* i Stockholm;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 530 av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Nyberg*; samt

nr 531 av herr *Hjalmarson m. fl.*; och till bankoutskottet motionen nr 532 av herr *Braconier*.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Adolfsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående dispositionen av den del av byggnadsforskningsavgiften, som kommer från lantbrukets byggenkap.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Interpellation ang. tillämpningen av gällande bestämmelser om kommunala bostadstillägg åt folkpensionärer.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr *JACOBSON* i Vilhelmina (s), som anförde:

Herr talman! Vid 1952 års riksdag beslöts en välbehövlig reformering av grunderna för de behovsprövade folk-

pensionsförmånerna. Dessa förmåner dominerades av bostadstilläggen, som ditintills varit så konstruerade, att ett statligt bostadstillägg utgått till pensionärer i bostadskostnadsgrupperna 2—5 under förutsättning att vederbörandes inkomst icke översteg för ensamstående 400 kronor och för äkta makar 600 kronor. Översteg inkomsten detta belopp reducerades bostadstillägget med 50 procent av den överstigande inkomsten.

Denna konstruktion uteslöt alla folkpensionärer boende i den lägsta bostadsgruppen från rätten till statligt bostadstillägg. Denna avdragsregel, som satte in redan vid ytterst blygsamma förtjänstsummor, stimulerade inte pensionärerna att skaffa sig extra arbete och inkomst.

De nya, av riksdagen i maj 1952 antagna reglerna innebar att inkomststrecken höjdes till 1 000 resp. 1 500 kronor för ensamstående resp. äkta makar, samt att avdragsfaktorn väsentligen mildrades.

Den stora förändringen var emellertid, att bostadstillägget omändrades till ett enda kommunalt tillägg, till vars finansiering statsbidrag utgår, som avpassas efter vissa givna regler med hänsyn till vederbörande kommuns skattekraft.

Kommunen har själv att avgöra om tillägg skall utgå och *storleken* härav.

I remissyttranden och vid frågans behandling i riksdagen gjordes från vissa håll gällande, att det kunde befaras att en del kommuner skulle undandra sig skyldigheten att lämna bidrag åt sina behövande folkpensionärer.

Gentemot dessa farhågor gjorde socialministern, statsrådet Sträng, gällande att redan det förtroende för kommunerna, som det framlagda förslaget

Interpellation ang. tillämpningen av gällande bestämmelser om kommunala bostadstillägg åt folkpensionärer.

innebure, borde vara en sporre för dessa att söka åstadkomma en rimlig och rättvis avvägning av bostadstilläggen. Utöver denna förhoppning om kommunernas lojalitet i frågan förklarade statsrådet Sträng, att han komme att med uppmärksamhet följa utvecklingen på området och att, om det till äventyrs skulle visa sig att utvecklingen tenderade att ej följa rätta linjer, torde spörsmålet få tagas upp under förnyad prövning.

Tyvärn har det visat sig, att en del kommuner genom beslutade låga bostadstillägg och under den allra senaste tiden vidtagna avsevärda hyreshöjningar i pensionärshemmen härigenom medverkat till märkbart fördyrade hyreskostnader för pensionärshemmens hyresgäster.

Ett typiskt exempel härpå är den hyreshöjning, som Nordmalings kommunalfullmäktige för några dagar sedan vidtog. Ehuru de kommunala bostadstilläggen där utgår med endast 300 kronor för ensamstående och 400 kronor för äkta makar höjdes hyrorerna i kommunens båda pensionärshem, vartill statsbidrag i vederbörlig ordning utgått, från 220 kronor till 700 kronor för ensamstående och från 330 kronor till 860 kronor för äkta makar.

Då det kommit till min kännedom, bl. a. genom det nyss nämnda fallet från Nordmalings kommun, Västerbotens län, att det förekommit att hyrorerna i pensionärshem fastställts till belopp, som väsentligen överstiger vad samma kommun utbetalar i kommunalt bostadstillägg, får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra det spörsmålet, hurvida ett sådant förfarande som det nu omnämnda överensstämmer med de synpunkter, som av statsrådet framfördes vid frågans behandling i riksdagen den 27 maj 1952.

Denna anhållan bordlades.

§ 5.

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 4, i anledning av väckta motioner om vidgade möjligheter för röstberättigade som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprialanser i försvarets civilförvaltningens räkenskaper;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 36, i anledning av väckt motion angående statens förvärv av fastigheten Onkel Adam nr 6 i Östersund;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 20, i anledning av väckt motion angående upphävande av tullen och skatten på kaffe;

nr 21, i anledning av väckta motioner om upphävande av varuskatten för glass;

nr 22, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om beskattning av förströelsetidskrifter;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 26, angående överlämnande till särskilda utskottet av väckta motioner angående rätt att tillverka och försälja ciderdrycker;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning och lagstiftning rörande redovisning och revision i koncerner med avseende å de ekonomiska för-
eningarna; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 22 april 1938 (nr 121) om hittegod;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1953 vid dess tretiosjätte sammanträde fattade beslut;

nr 9, i anledning av väckt motion om åtgärder för användning av enhetliga körriktningsvisare på bilar; och

nr 10, i anledning av väckt motion om viss komplettering av 48 § 1 mom. vägtrafikförordningen;

tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående prövning av frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 6, över motion om översyn av det offentliga utredningsväsendet; och

nr 7, över motion om viss ändring av statens offentliga utredningars yttre anordning.

§ 6.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsut-

gifter för budgetåret 1954/55 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till understödande av helikopterflyg m. m.;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till P. O. H. Rydbro m. fl.; samt

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom.

§ 7.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 97, angående anslag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 101, angående anordnande av landsfiskalsbostad i Gäddede;

nr 102, angående ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a. till vissa byggnadsarbeten m. m.;

nr 103, angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; och

nr 104, angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid blind- och dövskolorna.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.06.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 9 mars.

Kl. 16.00.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 2 och den 3 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Ragnar Ekström, Björkvik, på grund av influensa och utgjutning i ett knä, är oförmögen att delta i riksdagsarbetet från och med 8 mars 1954 ungefär 1 ½ vecka framåt, intygas.

Björkvik 5/3 1954.

Per Hansson
Provinsialläkare.

Riksdagsman Sven Gustafson är på grund av influensa förhindrad delta i riksdagsarbetet under tiden 9—13 mars 1954 intygas.

Göteborg den 8/3 1954.

Bertil von Friesen.
leg. läk.

Kammaren, som genom beslut den 24 nästlidna februari beviljat herr Ekström ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 22 februari tills vidare, lade det av honom insända läkarintyget till handlingarna. Herr Gustafson i Göteborg beviljades ledighet från och med den 9 till och med den 13 innevarande månad.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord lig-

gande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 97, angående anslag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1954/55 m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna: nr 101, angående anordnande av landsfiskalsbostad i Gäddede;

nr 102, angående ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a. till vissa byggnadsarbeten m. m.;

nr 103, angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; och

nr 104, angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid blind- och dövskolorna.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 3 och 4, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 32—36, bevillningsutskottets betänkanden och memorial nr 20—22, 25 och 26, första lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9, andra lagutskottets utlåtanden nr 8—10, tredje lagutskottets utlåtande nr 7 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 6 och 7.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Jacobson* i Vilhelmina vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående tillämpningen av gällande bestämmelser om kommunala bostadstillägg åt folkpensionärer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Fru SJÖSTRAND (fp), som anförde:

Herr talman! För den som drabbas av en långvarig sjukdom eller ett olycksfall, som för en längre eller kortare tid efter det egentliga tillfrisknandet nedsätter arbetsförmågan, är återanpassningen till arbetslivet ofta ett svårt problem. Särskilt besvärlig ställer sig givetvis situationen för dem som till följd av den genom sjukdomen eller olycksfallet väsentligt förändrade arbetsförmågan ej kan återvända till sitt tidigare yrke utan måste söka sin utkomst inom ett nytt verksamhetsområde. Med hänsyn till den betydelse som en lösning av de s. k. återanpassningsproblemen har inte minst ur ren medicinsk synpunkt, är det befogat att ställa det kravet på en välordnad sjukvård att denna även bör omfatta anordningar, som syftar till att underlätta den sjukes återanpassning i arbetslivet.

I England har man hunnit rätt långt på detta område. Under trycket av att särskilda åtgärder vidtogs för att återföra det stora antalet krigsskadade till produktionslivet utarbetade hälsovårdsmyndigheterna här redan i början av 1940-talet riktlinjer för en sådan verksamhet, vilken med det engelska uttrycket erhållit beteckningen »rehabilitering». Enligt de riktlinjer, som numera gäller, skall rehabiliteringsverksamheten ingå som ett normalt led i den allmänna sjukvårdsorganisationen i England. Vid varje sjukhus skall sålunda finnas en rehabiliteringsavdelning. För närvarande finns enligt uppgift sådana avdelningar inrättade vid mer än 300 sjukvårdsanstalter.

I en nyligen framlagd utredning har chefen för medicinalstyrelsen, general-

direktör Engel, verkställt en inventering av de resurser, som för närvarande står till buds för rehabiliteringsverksamheten inom den svenska sjukvården samt skisserat en plan för den vidare utbyggnaden. I anslutning till denna utredning har medicinalstyrelsen riktat en framställning till Kungl. Maj:t i ärendet, i vilken styrelsen framlägger ett program för rehabiliteringsverksamhetens utbyggnad.

Såsom generaldirektör Engel framhåller i sin utredning har under och efter kriget en organisation utvecklats i vårt land för omhändertagande av den partiella arbetskraften genom arbetsvård, arbetsprövning, arbetsträning, yrkesutbildning, skyddad sysselsättning, ekonomiska stödåtgärder etc. Generaldirektör Engel framhåller:

»Erfarenheterna från denna verksamhet ha ytterligare påvisat betydelsen av att på de områden, där resurserna nu äro otillräckliga eller saknas, erforderliga sådana skapas för den medicinska rehabilitering, som i många fall är en förutsättning för återanpassning till arbetslivet. Alltmer har också insetts vikten av att personer, som äro invaliderade eller kroniskt sjuka, även om de ej äro i stånd att återgå till produktivt arbete, bringas i en situation, som tillförsäkrar dem största möjliga oberoende och skapar förutsättningar för dem att föra ett aktivt liv, vilket så litet som möjligt avviker från de friskas.»

En viss förstärkning av de personella resurserna torde bli nödvändig liksom i viss mån en ökning av de tillgängliga lokalerna. Tyngdpunkten ligger emellertid, framhåller herr Engel, på det organisatoriska planet. En genomgång torde visa, att landstingen och städerna utanför landsting inte sällan redan förfogar över eller planerat att förskaffa sig flertalet av honom angivna personella och materiella resurser och att sålunda ett förverkligande av det skisserade programmet för dem huvudsakligen innebär en samordning och ut-

Interpellation i anledning av 1951 års trädgårdsutrednings förslag.

veckling av redan förefintliga funktioner eller projekterade arbetsuppgifter. Kostnaderna för behövlig komplettering för att få till stånd den samarbetsgrupp, som föreslås skola leda rehabiliteringsverksamheten, torde därför, framhålles det vidare, bli »av synnerligen ringa storlek i förhållande till de vinster, som det rationellare utnyttjandet av sjuk- och arbetsvårdande resurser kan väntas medföra i form av ökad produktionsförmåga och minskade understöds-kostnader». Medicinalstyrelsen understryker även dessa synpunkter i sin framställning.

Den av generaldirektör Engel utförda utredningen är synnerligen värdefull. Det är mig veterligen första gången i vårt land som ett samlat grepp prövas på de viktiga problem, som äger samband med svårigheterna för de genom sjukdom eller olycksfall partiellt arbetsföra att återvinna sina försörjningsmöjligheter i produktionslivet och få tillfälle att föra ett aktivt liv, vilket så litet som möjligt avviker från de friskas. Det program, som här skisserats för en utbyggd rehabiliteringsverksamhet, synes visa framkomliga vägar för en utveckling, som tar hänsyn till de för närvarande hårt pressade personella och samhällsekonomiska resurserna. Kungl. Maj:t bör därför enligt min mening skyndsamt pröva de såväl i generaldirektör Engels utredning som i medicinalstyrelsens skrivelse framförda förslagen och i de delar, där riksdagens medverkan är nödvändig, så snart som möjligt underställa dem riksdagens prövning.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet *dels* snarast upptaga till prövning de förslag, som framlagts i generaldirektör Engels utredning och medicinalstyrelsens skrivelse om förstärkning i organisatoriskt, per-

sonellt och materiellt hänseende av samhällets åtgärder i syfte att genom eftervård och annan rehabiliteringsverksamhet underlätta en återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom allvarlig sjukdom och olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt samt *dels* så snart som möjligt inkomma till riksdagen med förslag till sådan utbyggnad i de delar, där riksdagens medverkan är erforderlig?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Interpellation i anledning av 1951 års trädgårdsutrednings förslag.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERICSSON i Näs (bf), som yttrade:

Herr talman! Trädgårdsodlingen i Sverige har under de senaste åren utvecklats till en alltmer betydelsefull näring. Ett hinder för fortsatt expansion är emellertid vissa marknadssvårigheter, och den fortsatta utvecklingen är i hög grad beroende av en fortgående rationaliseringsprocess samt av en effektivisering av distributionen och av varornas marknadsförande. Dessa problem var föremål för ingående studium av 1951 års trädgårdsutredning, som i sitt vid årsskiftet 1952/53 avgivna betänkande kom med förslag i ärendet. I betänkandet framhölls, att en stark och handlingskraftig organisation av trädgårdsodlare var ofrånkomlig för att få till stånd ordnade förhållanden inom näringsgrenen, och utredningen fann det lämpligt att staten, i likhet med vad som skedde på 1930-talet beträffande det egentliga jordbruket, medverkar vid lösandet av organisationsproblemen.

Betänkandet fick emellertid ett blottat mottagande, varvid särskilt förslaget om upptagande av särskild produktavgift för organisationsarbetets fi-

Interpellation om företagande av vissa jämförelser mellan försöksskolorna och existerande realskoleformer.

nansering m. m. utsattes för kritik. Den hårdaste kritiken kom från handels- och grosshandelsorganisationer, men också inom trädgårdsnäringen var tveksamheten stor. Av denna anledning kunde icke Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund avge något slutgiltigt yttrande inom den medgivna remisstiden. I november 1953 var förbundet klart med sitt principiella ställningstagande till utredningens förslag, innebärande ett tillstyrkande av förslaget med vissa modifikationer. Bl. a. föreslogs att produktavgiften för köksväxter och frukt skulle maximeras till 1 procent av försäljningssumman och för blommor till 0,5 procent. Vidare föreslogs att avgiften skulle uttagas direkt hos odlarna och att därvid någon kategoriklyvning icke skulle förekomma. Därmed undanröjdes motiven för de mera väsentliga anmärkningar mot förslaget, som kommit från mellanhandsledens organisationer.

Det är uppenbart, att det med hänsyn dels till det blandade mottagande, som utredningens förslag fått, och dels till att den organisation, vars yttrande måste tillmätas den största betydelsen jämsides med fruktodlarnas organ, först i november i fjol var klar med sitt principiella ställningstagande, icke varit möjligt för statsrådet att, som utredningen föreslog, redan till innevarande års riksdag framlägga proposition i ärendet. Av olika skäl är det emellertid angeläget för trädgårdsnäringens folk att så snabbt som möjligt få del av hur jordbruksministern ser på frågan efter den belysning den fått genom remisserna, d. v. s. om proposition är att vänta inom snar framtid.

Att trädgårdsnäringens folk redan nu är angelägna om ett klagörande besked beror bl. a. på att organisationsfrågan diskuteras på olika håll i landet och att det stora frågetecken, som trädgårdsutredningens förslag utgör, befunnits utgöra hinder för detta orga-

nisationsarbete. Som exempel på hur man t. ex. i Östergötland ser på situationen kan följande uppgift i ett norrköpingsbrev i trädgårdsodlarnas förbundsorgan Trädgårdsvärlden återges: »Handelsorganisationer är alltid det aktuella samtalsämnet», heter det bl. a. »Många undrar om eller när trädgårdsutredningens betänkande skall komma fram i riksdagen. *Den kommitté, som här i distriktet arbetar med försäljningsfrågan, väntar också på riksdagsbeslut för att kunna återuppta sitt arbete.*»

Det kan också nämnas att det i Norge redan införts ett produktavgiftssystem i syfte att stärka trädgårdsodlingens ställning och att det i Finland nu föreligger ett liknande förslag till behandling.

Med hänvisning till vad här anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd att lämna besked om proposition är att vänta i anledning av trädgårdsutredningens förslag, och, om så blir fallet, när förslaget kan väntas?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Interpellation om företagande av vissa jämförelser mellan försöksskolorna och existerande realskoleformer.

Herr BRACONIER (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! På olika håll i landet planeras införande av försöksverksamhet med enhetsskola till hösten. Så är fallet bl. a. i Sundsvall, i Enskede-Brännkyrka-området i Stockholm och i stadsdelen Limhamn i Malmö.

På alla dessa tre platser har det uppstått oro bland föräldrarna med anledning av förslaget att realskolan i större

Interpellation om företagande av vissa jämförelser mellan försöksskolorna och existerande realskoleformer.

eller mindre utsträckning skall ersättas med en ny och tämligen oprövad skolform. I Stockholm och Malmö har det visat sig nödvändigt att anordna informationsmöten för föräldrar och målsmän. Referaten från dessa möten vittnar om att föräldraoron — även om den inte omfattar alla föräldrar — ändå är så avsevärd och djupgående, att den inte kunnat stillas med de upplysningar som lämnats på mötena.

Naturligtvis beror oron i viss mån på rädsla för att pröva något nytt. De myndigheter, som är ansvariga för skolans ledning och utveckling, måste ha förståelse för att föräldrarna inte utan tvekan släpper sina barn till pedagogiska och organisatoriska skolförsök, om vilkas utfall man föga vet. För föräldrarna väger omsorgen om de egna barnens välgång vida tyngre än hänsynen till det allmännas intresse av en försöksverksamhet, som främst har värde för utformningen av framtidens skola.

Skolöverstyrelsens nyligen publicerade rapport om försöksverksamheten läsåret 1952/53 visar emellertid, att föräldrarnas farhågor inte alldeles saknar grund. Man har enligt rapporten jämfört studieresultaten i klass 4^s inom realskolan och klass 8 inom enhetsskolan i tolv olika ämnesgrenar. Jämförelsegrupperna har valts ut så, att de är i möjligaste mån likvärdiga i fråga om ålder, genom testning konstaterad allmänt-intellektuell status, social härstamning och kön. Av rapporten framgår också, att all tänkbar försiktighet iakttagits vid jämförelsen. I samtliga fall ligger medelvärdena högre för realskolan än för enhetsskolans elever. Olikheterna är ingalunda obetydliga. Försöksrapporten konstaterar: »De funna skillnaderna till realskolegruppens favör är i de flesta fall statistiskt säkerställda.»

Jag är medveten om att många vill invända ungefär följande: Dessa jämförelseresultat betyder inte så mycket.

Enhetsskolan har ett annat slutmål än realskolan. Den skall inte ge *samma* utbildning som realskolan utan *likvärdig* utbildning.

Till detta kan man för det första nämna, att departementschefen i den stora skolpropositionen 1950 (nr 70) uttalade sig på följande sätt: »För en tredje lärjungegrupp — en även numeriskt mycket betydande grupp — får den obligatoriska skolan icke ställa målet lägre än den nuvarande realskolan.» (S. 134.) Här har det alltså sagts ifrån, att studieresultatet för de teoretiskt begåvade inte får bli sämre i enhetsskolan än i realskolan.

Men för det andra vill jag hänvisa till en undersökning, som redovisades i skolöverstyrelsens försöksrapport för läsåret 1951/52. Den gällde elevernas deklarerade intresse för olika ämnen och sysselsättningar inom försöksdistrikt och jämförelsedistrikt.

Beträffande intresset för läsåmnen och övningsämnen i klasserna 5—7 konstaterar rapporten: »Elevernas intresse för skolämnen är på det hela taget icke större i försöks- än i jämförelsedistrikt.» I vissa ämnen har intresset tydligen varit störst i försöksdistriktet, i andra i jämförelsedistriktet. I klass 7 fanns det en statistiskt säkerställd skillnad i intresse för samhällskunskap till försöksdistriktets fördel, och detta är givetvis glädjande, men det var det enda ämne, där en sådan förekom. Å andra sidan kunde man i jämförelsedistriktet uppvisa en i det närmaste säkerställd differens till sin förmån i ett för den estetiska fostran så viktigt ämne som teckning.

Undersökningen av intresset för sysselsättningar utföll så, att det i klass 7 i försöksdistriktet fanns mer intresse för grupparbete, diskussioner, arbetsböcker och referat inför klassen, medan eleverna i jämförelsedistriktet var mer intresserade av experiment t. ex.

Interpellation om företagande av vissa jämförelser mellan försöksskolorna och existerande realskoleformer.

i naturkunnighet och individuellt arbete. Endast i fråga om den sista av de sex nämnda sysselsättningarna hade man att göra med en statistiskt säkerställd skillnad, och denna var således till de »gamla» skoltypernas förmån. Övriga differenser var »mycket sannolika», som det heter, alltså inte fullt säkra. Med hänsyn till allt som sagts och skrivits om individualiseringen i enhetsskolan måste det betecknas som överraskande, att jämförelsedistriktens elever var mest intresserade av individuellt arbete. Man kan inte förundra sig, om föräldrarna i de tillämnade försöksområdena inför dessa båda rapporter frågar sig, vilka värden enhetsskolan ger, som kompenserar den konstaterade underlägsenheten i fråga om kunskapsresultaten.

Hur skall då oron kunna stillas? Det räcker givetvis inte, att man far ut till försöksområdena och säger, att allt nog skall gå bra.

I skolöverstyrelsens yttrande över skolkommissionens principbetänkande heter det (s. 95): »Skolkommissionen framhåller med rätta, att försöken måste följas och registreras i detalj under ständiga jämförelser med den nuvarande realskolan, varvid objektiva mätningar av skolprestationerna böra företagas (s. 212). Flera av de frågor, som dryftats av kommissionen..., torde därvid få sitt svar.»

Här har man en framkomlig väg: skolprestationerna i den nuvarande realskolan och i enhetsskolan måste kontinuerligt följas, objektiva mätningar företagas och resultaten i detalj registreras. Detta har både skolkommissionen och skolöverstyrelsen funnit nödvändigt, och jag anser det vara mycket viktigt, att så sker. Men jag finner det lika viktigt att man också, för att man skall få en allsidig bild, genom liknande kontinuerliga, objektiva och detaljerade jämförelser försöker klarlägga, vilka och hur stora de särskilda värden är,

som enhetsskolan men inte realskolan tillför eleverna. Finns det sådana undersökningar — både i fråga om dessa värden och i fråga om studieresultaten — som visar, att enhetsskolan, när man ser till helheten, väl hävdar sig vid de nuvarande skolformernas sida, då är också allmänhetens förtroende för den garanterat. Och för dess lyckliga genomförande är det nödvändigt, att ett sådant förtroende finns.

Men de utvidgade jämförelser jag har förordat skulle också tjäna ett annat och i grund och botten viktigare syfte än att endast konstatera vissa skillnader. Våra nuvarande skolformer bygger ju på en lång erfarenhet. Genom dessa jämförelser skulle man kunna noggrant avgöra, i vilka avseenden denna erfarenhet kan utnyttjas för enhetsskolan. Man skulle med andra ord i stor utsträckning kunna bespara försöksverksamheten risken för överflödiga misstag med allt vad sådana innebär av bortkastat arbete, onödiga utgifter och studieförseningar för berörda elever. Försöksverksamheten skulle alltså säkrare leda till målet, och enhetsskolan skulle lättare bli den syntes av det värdefulla i de nuvarande skolformerna och i reformförslagen, som riksdagen avsåg 1950 och som varje för vårt undervisningsväsen intresserad person måste önska.

På grundval av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet övervägt att i den omfattning som skolkommissionen och skolöverstyrelsen förutsatt låta företaga jämförelser mellan försöksskolorna och existerande realskoleformer med avseende på *både* kunskaper och färdigheter *och* de speciella värden enhetsskolan skall kunna ge utöver dem, som den nuvarande skolan skänker? Om så är fallet, kommer jämförelsearbetet att påbör-

Interpellation om företagande av vissa jämförelser mellan försöksskolorna och existerande realskoleformer.

jas redan pågående läsår eller, om detta icke medhinner, från vilken tidpunkt kan jämförelserna beräknas sätta in?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av Förenta Nationernas konvention om kvinnans politiska rättigheter;

från första lagutskottet:

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 211 § utsökningslagen m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan.

§ 10.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 105, med förslag till lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 10 juli 1947 (nr 629) angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

nr 106, angående bidrag till driften av anstalter för kirurgisk tuberkulos m. m.;

nr 108, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.;

nr 111, angående förvaltningen av vissa stödlån;

nr 113, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 8 §§ lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård av omyndigs värdehandlingar;

nr 116, angående anslag för budgetåret 1954/55 till statens biografbyrå m.m.;

nr 117, angående avveckling av kommunalskogslånefonden;

nr 118, angående sänkning av vissa postavgifter; och

nr 120, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Dessa propositioner bordlades.

§ 11.

Anmäldes, att till herr förste vice talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 533, av herr *Hedqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om kommuns och annan kommunal samfällighets utdebitering av skatt för år 1956, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 12.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Härmed anhålles vördsamt om befrielse från riksdagsarbetet fr. d. 9—19 mars under vilken tid undertecknad deltagit i en jordbrukarstämma i Wien. Stockholm den 8 mars 1954.

Märta Boman.

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.18.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 10 mars.

Kl. 10.00.

§ 1.

I enlighet med kammarens därom den 2 innevarande mars fattade beslut skulle nu val anställas av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet; och lämnades, då till en början val av ledamöter skulle äga rum, på begäran ordet till herr SEVERIN i Stockholm, som anförde:

Herr talman! För vart och ett av de val som skola företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn å så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr Severin i Stockholm för val av ledamöter i utskottet avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Olsson i Gävle
Svensson i Ljungskile
Sundström
Henriksson
Ewerlöf, fru
Stenberg
Öberg, fröken
Onsjö
Johansson i Norrköping, fru
Helén
Lindholm
Braconier.

De av kammaren utsedda ledamöterna av talmanskonferensen hade genom påteckning å listan bestyrkt, att de godkänt densamma.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till ledamöter av särskilda utskottet.

§ 2.

Företogs val av suppleanter för ledamöterna i särskilda utskottet.

Den av herr Severin i Stockholm för detta val avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Gustafsson i Bogla
Rimmerfors
Kärrlander
Engkvist
Hagård
Sjöstrand, fru
Wiklund
Andersson i Brämhult
Gustafsson i Stockholm
Sjölin
Odhe
Persson i Appuna
Dickson
Nihlfors
Larsson i Hedenäset
Östrand
Renström-Ingenäs, fru
Norrby
Eriksson i Ängelholm, fru
Karlsson, fröken
Blidfors
Boija
Almgren
Jansson i Benestad.

De av kammaren utsedda ledamöterna av talmanskonferensen hade genom påteckning å listan bestyrkt, att de godkänt densamma.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till suppleanter för ledamöterna i särskilda utskottet.

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål i samband med förlängningen av GATT-avtalet.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 1 och 2 omförmälda valen.

§ 4.

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål i samband med förlängningen av GATT-avtalet.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON erhöll på begäran ordet för att besvara herr Nilssons i Bästekille interpellation angående vissa spörsmål i samband med förlängningen av GATT-avtalet.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Ericsson lämnade endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har i en till mig riktad interpellation tagit upp frågan om de svenska fruktodlarnas skydd mot utländsk konkurrens. Han har därvid bl. a. framhållit, att importen av färsk frukt ökat starkt under senare år, vilket skulle ha medfört svårigheter för de svenska fruktodlarna att få avsättning för sin frukt till rimliga priser. Vidare erinras i interpellationen om att de tullbindningar i fråga om frukt, som Sverige åtagit sig inom ramen för det s. k. GATT-avtalet, förlängts på ett och ett halvt år utan hänsyn till de önskemål om ändringar som framförts från fruktodlarhåll. Interpellanten har därför frågat, om från handelsdepartementets sida någon kontakt tagits med de svenska fruktodlarorganisationerna innan denna förlängning beslöts.

Med anledning härav vill jag meddela följande.

Importen av annan färsk frukt än äpplen och päron kan numera ske från praktiskt taget alla länder utanför dol-

larområdet utan hinder av kvantitativa restriktioner. För äpplen och päron gäller alltså formellt importlicenstvång, men i praktiken har även denna import fått ske fritt under större delen av året. Vissa restriktioner har tillämpats under höstmånaderna, då svensk frukt föres i marknaden. Den frigörelse av importen, som sålunda skett, har medfört en successiv ökning av importkvantiteterna. Under fjolåret infördes exempelvis 91 000 ton apelsiner, 43 000 ton bananer, 55 000 ton äpplen och päron och 10 000 ton vindruvor. Dessa siffror ligger högre än något tidigare års. Importökningen får emellertid i första hand ses mot bakgrunden av den konsumtionsökning, som fortlöpande försiggår på detta område. Enligt föreliggande beräkningar skulle konsumtionen av färska sydfrukt ha stigit från ca 90 000 ton före andra världskriget till över 200 000 ton i fjol; samtidigt har konsumtionen av inhemska frukter och bär stigit från 150 000 till drygt 200 000 ton.

Ser man på importens fördelning under året kan konstateras, att tyngdpunkten ligger på vinter- och vårmånaderna. Importen av äpplen under månaderna augusti—november i fjol uppgick endast till ca 900 ton. Beträffande päron förekom under augusti—september, då den svenska produktionen salufördes, praktiskt taget ingen import.

Av det sagda framgår, att huvuddelen av den mycket stora import, som sker på detta område, knappast kan innebära en så hård konkurrens med den svenska frukten, som interpellanten synes vilja antyda. I och för sig bör också de svenska fruktodlarna med hänsyn bl. a. till frakter och distributionskostnader ha goda förutsättningar att under högsäsongen konkurrera med utländsk frukt. Därtill kommer att den svenska frukten under denna tid åtnjuter ett icke obetydligt tullskydd. För äpplen utgår sålunda under juli—december tull med 20 öre per kilogram och under

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål i samband med förlängningen av GATT-avtalet.

januari med 10 öre per kilogram. Päron och vindruvor är likaledes belagda med tull om 20 resp. 25 öre per kilogram vid import under juli—december. Under övriga månader är importen tullfri. Då importpriserna för äpplen och päron ligger vid 1 krona per kilogram eller därunder innebär detta, att den svenska fruktodlingen åtnjuter ett tullskydd på 20 procent eller mera under den konkurrenskänsliga tiden av året. I betraktande av den allmänt låga tollnivån i vårt land får fruktodlingen i detta hänseende anses jämförelsevis väl tillgodosedd.

De tullar som jag här nämnt är bundna inom ramen för det s. k. GATT-avtalet. Dessa tullbindningar överenskom ursprungligen år 1949 i Annecy att gälla till utgången av år 1950. Vid en konferens i Torquay förlängdes giltighetstiden till utgången av år 1953. Frågan om ytterligare förlängning togs upp vid ett nytt möte med medlemsländerna i GATT, som ägde rum i Genève i höstas. Vid de överväganden, som från svensk sida föregick ståndpunktstagandet i denna fråga, rådde enighet om att det med hänsyn till svenska exportintressen var angeläget att uppnå en förlängning av de tullkoncessioner, som andra länder lämnat inom ramen för GATT. Ett sådant resultat ansågs emellertid icke möjligt att uppnå med mindre deltagarländerna avstod från att göra reservationer beträffande enskilda varuslag. Man måste utgå från att, om väsentliga tullkoncessioner återtogs av visst land, detta komme att, till men för vårt näringsliv, medföra en serie av återtaganden från andra länders sida och därmed en uppluckring av hela tullöverenskommelsen. Från dessa utgångspunkter framstod det som ett klart svenskt intresse att gå med på en förlängning av tullmedgivandena, om därmed en *allmän* överenskommelse av denna innebörd kunde uppnås. Som interpellanten framhållit kom också en

sådan överenskommelse till stånd, varigenom tullmedgivandena förlängdes till den 1 juli 1955.

Vad beträffar räckvidden av den beslutade överenskommelsen kan framhållas att det i förväg framgick, att förutsättningar icke förelåg för en allmän förlängning utöver 12 à 18 månader. Redan av denna anledning ansågs skäl icke föreligga att sätta i gång vidlyftiga utredningar på svensk sida med inhämtande av remissyttranden från berörda organisationer och myndigheter. Jag vill emellertid understryka att de från fruktodlarhåll framförda önskemålen om ändrade fruktullar i detta sammanhang övervägdes lika väl som vissa andra önskemål om ändring av tullar, bundna inom GATT. I avvaktan på den allmänna översyn av tulltaxan, som f. n. pågår inom 1952 års tulltaxekommitté, kan det knappast komma i fråga att vidtaga partiella tulländringar, som föregriper resultatet av denna utredning. Den beslutade förlängningen av tullmedgivandena inom GATT-avtalet torde således icke heller härutinnan medföra några olägenheter från svensk synpunkt.

Härefter anförde:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet för svaret på min interpellation.

Jag kan dock inte underlåta att beklaga, att inte kontakt togs med fruktodlarna innan GATT-avtalet förlängdes. Visserligen säger statsrådet i svaret, att de från fruktodlarhåll framförda önskemålen om ändrade fruktullar i detta sammanhang övervägts. Det må vi ju vara tacksamma för, men ännu mera tacksamma hade vi varit, om vi på förhand fått tillfälle att överlägga med statsrådet i denna fråga.

Vad statsrådet säger om att den beslutade förlängningen av tullmedgivandena i GATT-avtalet inte torde ha medfört några olägenheter ur svensk syn-

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål i samband med förlängningen av GATT-avtalet.

punkt är något som vi har ett annat sätt att se på.

Jag delar inte heller statsrådets uppfattning, att det tullskydd vi har för den svenska fruktodlingen under högsäsongen är ganska bra. Detta tullskydd har ju undergrävts högst betydligt genom penningvärdeförsämringen. I forna tider hade detta tullskydd ett helt annat värde än i dag. Jag vill uttala förhoppningen, att den sittande tulltaxekommittén skall beakta detta, så att vi får ett tullskydd som är mera avpassat för nuvarande tidsläge.

Det är inte första gången jag aktualiserat denna fråga. 1952 och tidigare år har vi diskuterat den. Men då fick jag varje gång till svar, att så länge GATT-avtalet gällde måste jag ge mig till tåls. När så GATT-avtalet skulle löpa ut den 1 januari i år tillät jag mig att vid 1953 års riksdag lägga fram förslag om att dessa frukttullar skulle specialbehandlas av den sittande kommittén och särskilt förslag i detta ämne framläggas. Detta avvisades givetvis utan vidare. Vi kan inte bryta ut denna fråga, sade man. I stället förlängde man GATT-avtalet på 18 månader.

Om vi ser litet på importsiffrorna, som även statsrådet nämnde i sitt svar, blir det ju tydligt att importen gått i höjden ganska avsevärt. Jag delar hans uppfattning att konsumtionen ökat här i landet, men de starkt stegrade importsiffrorna inger ändå en känsla av oro. Under fjolåret importerades färsk frukt med sammanlagt över 212 000 ton till ett pris av över 212 miljoner kronor. Nu var fjolårets svenska fruktskörd lägre än vanligt, och det blev därför inte så stora svårigheter. Det kan jag vitsorda. Men under december 1952, då man vräkte in över 2 700 ton, trots de varningar som fruktodlarna framställde, vet vi ju vilket kaos importen medförde den gången.

Vi hade lägre skörd i fjol. Vi hade också betydligt lägre priser inom lan-

det. Medelpriset för cox orange rörde sig om 70 öre per kilo. Själv fick jag något litet mer, men det fanns de som fick mindre. Då kan man inte säga att vi hade höga priser. Att frukten sedan ute i affärerna betingade priser på ungefär 2:75 per kilo, kan inte odlarna lastas för. Det är ett problem som vi inte skall diskutera här i dag.

Att jag har aktualiserat frågan nu igen beror på att vi måste se något på framtiden. På vilken fruktodling som helst kan man konstatera att fruktsättningen på både äldre och yngre träd ger utsikt till en mycket god skörd, såvida inte särskilt ogynnsamma omständigheter i väderleken skulle inträffa under våren. Om detta inte sker, går vi alltså mot en stor skörd och detta inte bara här i Sverige utan i alla de övriga fruktproducerande länderna i Europa. Då är det väl naturligt, herr statsråd, att vi ser med litet oro på detta. Om vi skulle få den stora import vi haft under de senare åren även i höst, blir det kaos på marknaden, precis som 1952. Jag förmodar att statsrådet har sig väl bekant, att en stor del av den svenska fruktskörd 1952 inte kunde säljas under hösten utan fick förvaras i kylanläggningar och säljas ut under april 1953 och därvid gav odlarna priser, som för extra prima och prima poster låg under 30 öre per kilo och för standard av samma sorter vid 15 öre per kilo. Det kan väl inte försvaras att vi skulle få sådana förhållanden upprepade.

Sedan får man också komma ihåg, att våra kostnader för att producera frukt är betydligt större än de man har i vissa av de länder som exporterar hit. Blir det en så stor skörd i Europa som vi tror, kommer naturligtvis dessa länder med betydligt lägre produktionskostnader att försöka göra Sverige till en avstjälningsplats för en stor del av skörden. Då blir det inte de bästa kvaliteterna som exporteras

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål i samband med förlängningen av GATT-avtalet.

hit, utan då får man de lägre kvaliteter från Italien och andra länder, där man kan köpa frukten oerhört billigt, och ibland knappast behöver betala någonting alls. Importörerna köper där nere i konsignation och redovisar vad som blir över. Och blir det intet över, får säljarna finna sig däri. Under sådana omständigheter har vi rättighet att kräva, att våra intressen bevakas.

Jag vill nu inte ifrågasätta att statsrådet skulle sakna intresse för dessa frågor. Vid ett tidigare tillfälle — jag tror det var tre år tillbaka i tiden — diskuterade vi ungefär samma fråga. Jag fick inte framgång just vid det tillfället, men litet senare tog statsrådet ett initiativ, som vi var mycket tack samma för den gången.

Jag vill därför till slut uttala förhoppningen, att statsrådet har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och att, om vi kommer in i ett sådant läge som det vi hade 1952, statsrådet då också är beredd att se till att de berättigade krav vi ställde den gången blir beaktade.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästeskille framförde även nu ett beklagande av att regeringen inte tagit kontakt med fruktodlarna innan den gick in för en förlängning av GATT-avtalet. I mitt svar har jag redogjort för omständigheterna, och jag tycker nog att läget var sådant, att vi inte kunde handla på något annat sätt än vi gjorde. Även fruktodlarna bör erinra sig att detta stora avtal gäller för en mångfald varor. Om vi här i Sverige skall bevaka våra handelspolitiska intressen ute i världen, får vi naturligtvis finna oss i att på vissa punkter göra eftergifter.

Herr Nilsson framhåller vidare, att han inte kan hålla med mig om mitt omdöme i interpellationssvaret, att det är relativt hög tull på frukten. Jag kan

till nöds förstå honom i detta fall, men det hindrar inte att jag vidhåller mitt påstående på denna punkt. Herr Nilsson kommer ju aldrig ifrån, att om man räknar om viktullen till värdetull — och det är ju ofta detta som sker, när man talar om att vårt tullskydd har vittrat ner — så kvarstår en värdetull på praktiskt taget 20 procent. Om vi har en tulltaxa som i genomsnitt ger mindre än 10 procent, är det då inte berättigat att säga att 20 procent är en relativt hög tullsats?

Jag förstår mycket väl att det kan lämpa sig mindre väl för dem som använder denna fråga i politiska syften. Jag fäster mig föga vid den politiska äppelplockning som gång efter annan arrangeras här i kammaren. Att herr Nilsson tar det som en merit att ha aktualiserat denna fråga många gånger, kan jag förstå. Det är en sak. En annan sak är vad man kommer fram till för resultat vid ett sakligt bedömande av detta ärende. Jag kan då inte komma fram till något annat än att denna bransch inte är bland de värst utsatta.

Visst går det att föra det resonemang som här herr Nilsson gör när han säger, att den tid, när vi inte har några skyddstullar, är verkligen påkostande för fruktodlarna. I allmänhet måste det vara så, att det är värdefullt att ha ett marknadsskydd när den svenska frukten skall säljas. Vi har ju också under det sista halvåret haft ett sådant skydd och även under januari månad. Det är väl felaktigt att föra ett allmänt resonemang som säger, att vi har för litet skydd för denna näring. Hur skulle det gå om alla fick sina önskemål genomförda? Vad blev det då för sammanlagt resultat av alla skyddsåtgärderna? Jo, vårt ekonomiska utbyte skulle i så fall bli sämre, i stort räknat. Vi skulle inte kunna nå den materiella standard, som vi nu har, då vi sett den glädjande utvecklingen att fruktikonsumtionen ökar undan för undan. Det vore fel om våra

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål i samband med förlängningen av GATT-avtalet.

fruktodlare bortsåge från förmånen av att ha en mycket köpstark kundkrets i detta land. Vi ligger långt fram när det gäller fruktkonsumtion. Det är min förhoppning att denna konsumtion skall öka ännu mer, och detta blir det bästa underlag för fruktodlingen, som vi alla är intresserade av.

När herr Nilsson talar om att man fick mindre betalt för frukten under de år man hade en stor skörd, så vill jag tillägga, att detta i och för sig är någonting naturligt. Jag vill fråga herr Nilsson om ändå inte det sammanlagda resultatet trots detta blev gott när man fick denna goda fruktskörd. I rimlighetens namn borde det bli så. Det kan inte vara riktigt att priserna skall vara lika höga, när skörden är god och tillgången alltså stor, som när skörden är mindre och tillgången betydligt knappare. Om man kräver att priserna skall vara lika höga oavsett tillgången, har man gått långt på en väg, som leder fram till orimliga konsekvenser.

Även om man kan diskutera tullskyddets höjd är det väl oklokt att gång efter annan föra fram den synpunkten, att denna näring är mycket illa behandlad. Det är ju tvärtom så, herr Nilsson, att fruktodlingen har gått framåt mycket hastigt. Det ligger ju heller inte till på det sättet, att den överväldigande delen av fruktodlarna är yrkesutövare. Så långt jag vet är det bara 10 procent av fruktträden som faller under de s. k. yrkesodlarnas hägn. De andra 90 procenten av fruktträden innehas av lägenhetsägare, egna-hemsägare och andra. Om det är en mindre del av människorna som har fruktodlingen till sitt egentliga yrke, så kan de ju inte driva fram en allmän tullpolitisk linje, som till varje pris fordrar höjda tullar för att man skall få ut något mer för detta mindre antal. Gör man detta, så slår man undan själva grunden för denna odlings framtid. Man får nämligen inte den konsum-

tionsökning som jag tror ger det bästa utbytet för våra fruktodlare.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över att herr statsrådet vill anlägga personliga synpunkter på denna fråga, ty här finns en hel del problem, där det inte skulle skada att herr statsrådet lärde om. Han sade att detta GATT-avtal var ett stort problem och att fruktodlarna borde finna sig i detta avtal. Vi är fullständigt medvetna om att det är ett stort problem. Vi är också medvetna om att varje gång det blir en diskussion om vilka som skall offras, så är det vi som blir den part som offras för att kunna få exportintressena tillgodosedda.

Sedan ligger det ju till på det sättet, att de problem man har dålig kännedom om, dem brukar man bagatellisera — det blir inga problem längre. Om jag skulle diskutera ett problem som jag inte alls behärskar, då skulle jag göra mig skyldig till samma sak. Jag tror därför att vi skall låta bli att göra så. Jag vill i stället å fruktodlarnas vägnar inbjuda statsrådet till en resa i Kristianstads län. Jag tror att han därvid skulle komma till samma resultat som vissa herrar i jordbruksnämnden, vilka i fjol reste igenom distriktet: de fick revidera sina åsikter högst betydligt sedan de på ort och ställe sett hur det hela låg till. Fruktodlarna i Kristianstads län eller annorstädes är inte några få storodlare utan en mängd mindre odlare, som i stor utsträckning har sina odlingar på den sämsta jorden.

Jag fick en liten kärleksknuff av statsrådet om att man inte skall plocka äpplen för politiska syften. Tänk om det skulle sägas här i kammaren varje gång någon tar ställning till en fråga, att det ligger politiska syften bakom! Vad som behandlas här är ju politiska saker. Jag och andra som sysslar med denna näring anser oss pliktiga att framföra de

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål i samband med förlängningen av GATT-avtalet.

krav vi anser vara rättmätiga. Jag framför inte de här synpunkterna därför att jag skulle ha nytta av det i politiskt avseende, och om statsrådet och den övriga regeringen ville vidta sådana åtgärder att jag slapp stå här och resonera, skulle inte minst jag vara synnerligen tacksam.

Statsrådet missförstod mig nog på en punkt, när han uppgav att jag skulle ha sagt, att vi har fått lägre priser när skörden varit stor. När jag talade om de låga priserna avsåg jag 1953, då vi fick de lägsta priser som vi odlare någonsin har fått ut, men vi har inte framfört något klander för detta. Handeln gick bra, kvaliteten var god, och både odlarna, handeln och konsumenterna var tillfredsställda. När jag talade om priser på 30 respektive 15 öre per kilo avsåg jag den tid som följde på det kaos som inträffade 1952. Dessa förhållanden hade aldrig behövt inträda, om vi lugnat oss med importen. Jag kan upprepa vad jag förut sagt här i kamraren, nämligen att vi inte har någon invändning mot att import äger rum under de tider då vi inte för vår frukt i marknaden. Sedan är det fullt naturligt att både jag och andra är intresserade av en konsumtionsökning — på den punkten råder inga delade meningar mellan mig och statsrådet.

Sedan talade statsrådet om att planteringarna har varit små under de senaste åren, och väl är det. De största planteringarna skedde 1948 och 1949. De träden har inte kommit upp i bärig ålder, och den första skörden av dem får vi väl i år. Sedan den tiden har man emellertid lärt sig, att man måste akta sig så att man inte råkar ut för problem som man inte kan lösa.

Att bara 10 procent av träden ägs av yrkesfruktodlare har vi sett många gånger, men ingen av oss tror på den uppgiften. För övrigt skall man inte räkna fruktträden, utan det avgörande är hur många procent av den frukt som

saluförs som kommer från yrkesfruktodlingar.

Jag vill än en gång upprepa att statsrådet är välkommen till våra fruktodlingsdistrikt. Jag är övertygad om att han där skall få förståelse för våra problem så att vi kan resonera på ett helt annat sätt än vi gör i dag.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Jag konstaterar att herr Nilsson inte finner fallet vara hopplöst. Han anser visserligen att jag är i hög grad okunnig, men reser jag bara till Kristianstads län, blir jag mera kompetent att bedöma de här ting. Det är ju alltid glädjande om man kan hysa förhoppningar om att lära sig litet mera.

Herr Nilsson påstår att mina uppgifter är felaktiga, men han lämnar mig intet besked om vari felaktigheterna består; han talar bara om vad han tror. När jag säger att yrkesfruktodlarna bara har 10 procent av fruktträden, räcker det inte, om man vill jäva den siffran, att säga att man inte tror det. Detta är ändå den statistik vi har.

Herr Nilsson bedömer denna fråga uteslutande ur sin hembygds synpunkt, och jag förstår det, men jag kan inte begränsa mig till detta. Det måste trots allt vara en förmån för fruktodlarna att vi har en god hemmamarknad, och en god hemmamarknad framkommer om vi för en utrikeshandel som ger materiella förmåner.

Herr Nilsson säger sedan att fruktodlarna jämt och ständigt offras för exportens skull. Jag tror inte det är så. Vi har visserligen gjort en justering av fruktullen en gång, men vid vilka andra tillfällen har fruktodlarna fått stryka på foten? Vi tillämpar alljämt en importreglering beträffande den färska frukten, och den kom till användning så sent som förra året. Det

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål i samband med förlängningen av GATT-avtalet.

tyder inte på att fruktodlarna jämt och ständigt skall stryka på foten. Vi har beaktat vissa synpunkter som vi ansett skäliga och tagit hänsyn till näringen. Vi kan ju inte vidta åtgärder som är till skada för den svenska exporten, ty då klarar sig inte landet i längden, och vi når inte de förutsättningar som måste vara uppfyllda för att vi skall lyckas någorlunda med våra utrikesaffärer.

Jag har sagt detta åtskilliga gånger, och det går inte att bortse från det. Vilken struktur skulle vi få på det svenska näringslivet, om alla finge sina skyddskrav förverkligade? Det hela blir med andra ord en avvägningsfråga om vad som i varje särskilt fall kan vara rimligt. Mitt påstående är, att 20 procents värdetull är ett relativt hyggligt skydd för en näring i ett land, där den genomsnittliga tullnivån ligger mycket lägre. Detta är kontentan av mitt svar på herr Nilssons interpellation.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! I anslutning till vad statsrådet nu sist sade om att vi har ett relativt gott tullskydd vill jag fråga, om statsrådet är villig att utsträcka tiden för detta goda tullskydd även till februari och mars. I annat fall är det ingen mening med att uppmana de svenska fruktodlarna att bygga lagerhus och kylanläggningar samt att odla sena sorter så att de kan tillfredsställa marknaden hela tiden. De som följt dessa uppmaningar har under de senaste åren till och med fått lägre priser än de som sålt direkt på hösten, och det uppmuntrar ingen människa till att investera kapital i lagerhus och kylanläggningar.

Sedan sade statsrådet en sak som jag tyckte var trevlig. Han sade att jag inte kunde leda i bevis, att den uppgift var felaktig som han lämnade om

att 10 procent av fruktträden ägdes av yrkesfruktodlare och att jag bara trodde att uppgiften var oriktig. När statsrådet längre fram skulle bemöta mitt påstående, att fruktodlarnas intressen offrades vid handelsuppgörelserna, sade han att inte alls *trodde* att så var fallet. Jag tror på mitt sätt och statsrådet tror på sitt sätt, och var och en får väl bli salig på sin tro.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Som underlag för min tro hade jag det enkla faktum att vi förkortade tullskyddet med en månad vid de förhandlingar, som förekom i samband med GATT-avtalet. Kan herr Nilsson i Bästekille säga vid vilket annat tillfälle fruktodlarna har »fått sitta emellan»? För att vi gjorde denna justering fick vi rätt stora förmåner för vår export i Förenta staterna, i Australien och på andra håll. Även om vi ogärna gick med på denna eftergift får man överväga vad vi därigenom får i favörer på annat håll. Det är ju den frågeställningen som är relevant, och det var detta val som skedde.

Herr Nilsson för nu in en ny synpunkt och frågar mig, om vi kan utsträcka detta dåliga tullskydd även till januari, februari och mars; i så fall kunde vi få högre priser även då. Detta är ju bevis för att tullen är effektiv under första halvåret. Herr Nilsson vet att den blir effektiv även under andra månader. Men kruxet är att vi har förlängt detta GATT-avtal. Det blir nya förhandlingar om tullarna. Detta avtal gäller till mitten av 1955. Fram till den tidpunkten hoppas vi att den nu pågående tullrevisionen skall vara klar, så att vi får ett gott underlag när vi skall förhandla om detta nya GATT-avtal. Det är då denna nya avvägning får ske om hur vårt tullsystem skall se ut.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen nr 105, med förslag till lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 10 juli 1947 (nr 629) angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

till statsutskottet propositionen nr 106, angående bidrag till driften av anstalter för kirurgisk tuberkulos m. m.;

till bankoutskottet propositionen nr 108, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 111, angående förvaltningen av vissa stödlån;

till behandling av lagutskott propositionen nr 113, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 8 §§ lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård av omyndigs värdehandlingar;

till statsutskottet propositionen nr 116, angående anslag för budgetåret 1954/55 till statens biografbyrå m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 117, angående avveckling av kommunskogslånefonden;

till bevillningsutskottet propositionen nr 118, angående sänkning av vissa postavgifter; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 120, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den på bordet liggande motionen nr 533 av herr *Hedqvist*.

§ 7.

Föredrogs den av fru *Sjöstrand* vid kammarens nästföregående sammanträ-

Ändring i lagen om landsting m. m.

de gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Ericsson* i Näs vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i anledning av 1951 års trädgårdsutrednings förslag.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Braconier* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet om företagande av vissa jämförelser mellan försöksskolorna och existerande realskoleformer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Ändring i lagen om landsting m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting m. m. även som i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställda föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HALL (s):

Herr talman! Propositionen och utskottsutlåtandet är ju ett resultat av en överenskommelse mellan riksdagspartierna. Sådana överenskommelser brukar vara så pass hållbara att det aldrig

Ändring i lagen om landsting m. m.

tjänar någonting till att besvära kammaren med ett yrkande, och det skall jag inte heller göra. I överensstämmelse med den uppfattning jag framförde, när uddatalsmetoden 1952 godkändes för val till riksdagens andra kammare, vill jag emellertid till den händelse, som inträffar i dag, knyta några reflexioner.

Det är egentligen två ting man beslutar om, dels att förändra sammanräkningsmetoden och dels att förändra grunderna för landstingens sammansättning med någonting som väl ungefär motsvarar en 15-procentig ökning av antalet landstingsmän. Den sistnämnda ökningen har tillkommit under förberedelsearbetets senaste tid och utan att någon gjort sig besväret att överväga vilka konsekvenser den skulle få för den s. k. rättvisa i mandatfördelningen, som uddatalsmetodens införande i övrigt anses åstadkomma.

Om jag skall tillåta mig att nu uttala någon uppfattning på den punkten, är det närmast den, att denna ökning av antalet ledamöter i landstingen väl helt kommer att förstöra de mindre partiernas möjligheter att få en relativt sett större representation. Såvitt man nu kan se kommer huvudparten av de nya mandatens att tas av det största och det näst största partiet, medan utdelningen för de mindre partierna blir ytterst obetydlig. Det hela slutar med att de mindre partierna, som nyordningen skulle skydda, får en relativt ännu sämre ställning i landstingen än vad de redan har.

Nu kan man ju säga, att det är en profetia som man inte har något sakligt underlag för, men jag tror att när höstens val är över, kommer det att visa sig, att detta antagande är riktigt.

En valmetod, tillkommen på de grunder och med de kläna sakliga överväganden, som ligger till grund för uddatalsmetoden, kommer alltid att visa sina överraskningar. Vid 1952 års andrakammarval var den enda ändring

som åstadkoms den, att riksdagens demokratiska sammansättning förstärktes med ett par kommunister, som eljest inte hade haft utsikt att komma in i riksdagen. Jag vet inte om det var detta som uddatalsmetodens tillskyndare avsåg med det myckna talet om ett stärkande av demokratin och en bättre rättvisa, men för den som inte delade deras mening var ju resultatet knappast någon överraskning. I uddatalsmetodens egen karaktär ligger nämligen så många svagheter, att den inte gärna kan leda till något annat resultat än det som man minst av allt önskar sig.

I fråga om landstingsvalkretsarna är det klart, att så snart man skall tillämpa en proportionell valmetod krävs det, att antalet mandat i kretsen inte är alltför litet, om utdelningen av mandat på partierna skall ha någon utsikt att likna rättvisa. Det landsting jag har äran företräda som ordförande har ju också medgivit detta i sitt yttrande över kommittéförslaget och ansett, att man borde göra som kommittén föreslår, sätta ett minimiantal av fem. När det gäller riksdagsmannavalet till andra kammaren har ju riksdagen också själv ansett, att detta antal bör vara ett minimum för att en proportionell valmetod skall kunna tillämpas. Det enda undantag som finns från den regeln är ju den gotländska valkretsen, där emellertid alldeles särskilda skäl föreligger för att medge ett lägre antal mandat.

Men vad kommittén, Kungl. Maj:t och utskottet helt har förbisett är, att om en proportionell valmetod av denna karaktär inte skall bli en vrångbild av sig själv, krävs det också en begränsning uppåt av antalet mandat i valkretsarna. Om man tillämpar en uddatalsmetod, som mycket snabbt bryter ned de stora partiernas röstsiffra till en tiondel, en tjugondel och i vissa fall en tjugofemtedel av deras ursprungliga tal, så kommer rena smågrupper att kunna göra sig gällande i valkretsarna trots den reduktionsregel av 1,4,

som man inför som en spärr emot dessa smågruppers inflytande.

Man har emellertid inte haft mod nog att ta konsekvenserna när det gäller stadsvalkretsarna. De medelstora städerna, som nu snabbt närmar sig hundratusentalet invånare utan att därför komma att gå ur landstingen, kommer att få ett mycket stort mandatan- tal i en och samma valkrets. Det är en av inkonsekvenserna i det illa över- vägda förslag som nu föreligger, att man inte ens på den punkten har kun- nat likställa stad och landsbygd, så att man har en övre gräns för mandatan- talet i valkretsarna i städerna. Men även i övrigt har man av någon anled- ning inte kommit sig för med att genomföra den eljest önskvärda likstäl- ligheten mellan stad och landsbygd. Nu skall normalt minimiantalet invånare i valkretsar på landsbygden vara 25 000, men en stad skall brytas ut ur valkret- sen, så snart den har 20 000 invånare. Denna differens har varit bestående även i tidigare gällande lag fastän på en lägre nivå. Man hade väl ändå kunnat hoppas, att när man gjort sig så stort besvär, att man gjort om alla dessa bestämmelser, skulle man orkat vidhålla en konsekvent linje, så att man även på den punkten genomfört likartade bestämmelser för stad och landsbygd.

Hela den oreda i bestämmelserna, som man på det här sättet bibehåller och nyskapar, kommer ju ändå bara att vara till ständigt besvär för dem som skall ha hand om valapparaten i teknisk bemärkelse. Man måste när det gäller vallagar, som var och en inom allmänheten kommer i beröring med, eftersträva att ha så enkla regler, att menige man relativt snabbt tillgodogör sig dem och blir insatt i deras inne- håll. Så snart man krånglat till en lag på detta sätt alldeles i onödan, skapar man för både myndigheterna och partierna en mängd onödigt detaljarbete med att förklara saker och ting, som

Ändring i lagen om landsting m. m.

ändå till slut är alldeles oförklarliga, därför att det inte finns något förnuft i att ha denna skillnad mellan stad och landsbygd. Jag beklagar sålunda att förslaget på denna punkt fått en så litet tillfredsställande utformning.

Det finns i övrigt inte särskilt myc- ket att säga, när man nu tar steget ut och här genomför uddatalsmetoden för landstingsmannavalen, annat än en hänvisning till den kritik, som jag ägnade förslaget när det gällde valet till riksdagens andra kammare. Den kritiken är såvitt jag förstår allttjämt hållbar. Den ökade rättvisa som udda- talsmetoden förmått åstadkomma var praktisk taget ingen. Men dess fortsatta utbredning över det kommunala fältet kommer att åstadkomma ännu en rad anledningar till oreda och missförstånd. Vi får nu allttjämt i huvudsak två pro- portionella valsätt att hantera i landet. Ett kommer att gälla för andrakammar- valen, för valen till landsting och pri- märkommunernas fullmäktigeförsam- lingar. När dessa församlingar sedan sammanträder och inom sig skall för- rätta val, så gäller ett annat valsätt, den d'Hondtska regeln. När landstingen och städerna sammanträder för att utse förstakammarledamöter gäller också den d'Hondtska regeln.

Det har sagts, att konsekvensen av att man accepterade uddatalsmetoden för andrakammarvalen också skulle va- ra att man införde den för de kommu- nala valen. Men vad blir då konsekven- sen i fråga om förstakammarvalen och valen inom kommunerna? Man efter- lyser allttjämt förmågan att vara något så när konsekvent när det gäller ut- formningen av våra valmetoder.

Den proportionella valmetod, som in- fördes i Sverige för 45 år sedan, hade alldeles obestriddliga förtjänster i sin enkelhet, i sin lättfattlighet för allmän- heten. Det har också visat sig, att man inom nästan alla kommunala försam- lingar numera har människor, som fullt behärskar denna sammanräkningsme-

Ändring i lagen om landsting m. m.

tod, och den bereder egentligen inga svårigheter i sin tillämpning. Den s. k. orättvisa som metoden åstadkom är knappast värre än de orättvisor som uddatalsmetoden kommer att framkalla på detta område.

Varför har man då skridit till denna förändring? Man säger att man vill bli av med tvånget till karteller. Något sådant tvång har i verkligheten aldrig förelegat, och under den proportionella valmetodens första år förekom praktiskt taget inte heller några karteller. Det var framför allt under 1920-talet som några partier kom på idén, att man skulle utnyttja möjligheterna i den proportionella valmetoden på ett sätt som dess skapare aldrig hade tänkt sig. Det var då metoden började förfalla med kartellbeteckningar, fraktionsbeteckningar, med månglistsystem och allehanda andra sätt för att bedra väljarna.

Det är de svenska politiska partiernas skuld, att den proportionella valmetoden i Sverige nu håller på att förfalla och mista det förtroende den utan tvivel hade och också förtjänade. Utan att de politiska partierna kan visa prov på en smula karaktär kan ingen annan valmetod än majoritetsvalmetoden bestå. Det som nu sker tvingar oss, som alltid varit övertygade om att för svenska förhållanden den proportionella valmetoden varit lämpligare än majoritetsvalmetoden, att överväga vår ståndpunkt och undersöka om det inte ändå är nödvändigt att komma ur proportionalismens elände och huruvida det är möjligt att göra det på annat sätt än att acceptera majoritetsval i enmansvalkretsar.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Det skulle kanske ha förväntats, om denna fråga skulle ha behandlats utan någon debatt, detta med tanke på den utomordentligt livliga diskussion som utspann sig i denna fråga 1952, och det är därför jag skall

begagna tillfället att avge en deklARATION.

Jag vill då fästa uppmärksamheten vid att när frågan om ett rättvisare vals-system togs upp 1949, skedde det huvudsakligast och mest intensivt från bondeförbundshåll. Konstitutionsutskottet samlades då kring en skrivelse, där man pekade på två möjligheter, antingen en förstoring av valkretsarna eller också ett utjämnings-system. Den kommittén, som sent omsider tillsattes för att utreda valsättsfrågan liksom frågan om folkomröstning, avvisade ganska kategoriskt tanken på sådana utökade valkretsar, som skulle indela andra kammaren i sex distrikt eller däromkring, just därför att det skulle leda till att småpartierna då fick en chans som aldrig förr och att det skulle försvåra en förnuftig lösning av regeringsproblemet.

Däremot visade det sig, inte minst på bondeförbundshåll, att tanken på ett utjämnings-system inte hade någon resonans hos majoriteten av kommittén. Kommittén kom så småningom fram till uddatalsmetoden, till en början med en spärr, som jag inte här skall beskriva men som så småningom i propositionen, utformades till 1,4 som första divisor.

Jag vill då här förklara, att denna utgång inte berott på att det inte finns en utjämningsmetod, som är fullt tillförlitlig och skänker absolut säkerhet. Jag vill hänvisa till den av herr Bergvall och mig på sin tid avgivna reservationen, där vi när det gällde andra kammaren accepterar Droops metod som grund och 15 tilläggsmandat och får praktiskt taget en exakt mandatfördelning. Man kan ju här, såsom exempel från Danmark och Tyskland i föl visat, införa spärrar om man vill förhindra uppkomsten av småpartier. I vår reservation pekar vi på olika möjligheter att applicera dessa spärrar, och därför är talet om att ett utjämnings-system skulle leda till ett för-

svårande av lösningen av regeringsproblemet genom uppkomsten av småpartier alls inte tillämpligt på vårt förslag. Personligen vidhåller jag fortfarande, att den säkraste lösningen skulle ha vunnits och kan i framtiden vinnas genom någon form av ett utjämningsystem.

Emellertid gick det inte, som vi vet, att samla majoritet kring detta förslag. Då träffades inom kommittén en överenskommelse om en annan metod, uddatalsmetoden med spärr. Vi som subsidiärt anslöt oss till detta förslag trodde då att förutsättningen för denna uppgörelse var en verklig överenskommelse mellan partierna. I den föreställningen levde vi hösten 1951 och vintern 1952. Men det visade sig under våren 1952 att regeringen, utan att ha haft någon som helst kontakt med de partier som hade stått bakom denna överenskommelse, lade om systemet, och det var då som vår opposition mot 1,4-linjen framträdde. Jag vill bara peka på följande siffror.

Enligt uddatalsmetoden med spärr, alltså kommittéförslaget, skulle socialdemokraterna genomsnittligt under åren 1932—1948 ha haft en överrepresentation av 4 mandat per val. Med 1,3 skulle det varit $4\frac{3}{5}$ mandat och med 1,4 $6\frac{2}{5}$ mandat. Vad bondeförbundet beträffar så konserverade vilken som helst av dessa valmetoder den överrepresentation som bondeförbundet tidigare haft, på grund av att bondeförbundet koncentrerat sina röster till vissa kretsar. Det skulle med 1,4 fått $2\frac{3}{5}$ mandat mer än enligt riksproportionaliteten. Tillsammans gör detta för regeringspartierna $9\frac{1}{5}$ mandat. Eftersom man här skall fördubbla denna siffra — om man lägger till $9\frac{1}{5}$ på ena hållet, måste man nämligen dra ifrån lika mycket på ett annat — innebär detta en överrepresentation av mellan 18 och 19 mandat.

Det var emot detta frångående av överenskommelsen som vi vände oss

Ändring i lagen om landsting m. m.

på basis av det då föreliggande valstatistiska materialet. Dessutom gjorde man, utan stöd i kommittéförslaget eller hos någon medlem av kommittén, den inskränkningen i väljarnas fria rätt, att kartell ju visserligen inte formellt men reellt förbjöds. Man tog ytterligare, när man var i farten, bort fraktionssystemet. Allt detta skedde, därför att man förde in ett helt nytt moment i diskussionen, nämligen det att ett regeringsparti så att säga skulle ha råge på sitt mandatantal. Det var en synpunkt, som man inte hade diskuterat tidigare och som gick stick i stäv mot tanken på den rättvisa representationen, vilken låg till grund för 1949 års utskottsbetänkande.

Jag har velat erinra om detta för att alla skall förstå att det verkligen 1952 förelåg skäl för oppositionen till kritik av den vändning ärendet då tog. När valen sedan förevarit, visade det sig emellertid att slumpens verkningar — eller hur man nu vill beteckna det — blev annorlunda än man från början hade räknat med. Det blev nämligen även med 1,4-regeln ett tämligen rättvist resultat, därför att det avvek från och låg under det genomsnittliga resultat vi haft tidigare under åren 1932—1948. Dessa slumpens verkningar kan helt naturligt inte regeringspartierna räkna sig till godo, eftersom dessa partiers motivering vid det tillfället gick i helt annan riktning, nämligen den att en viss grupp eller ett visst parti, nämligen det största, skulle ha en tillbörlig överrepresentation.

Emellertid är läget nu sådant, att frågan om tilläggsmandaten i förhandenvarande politiska läge icke kan betraktas som aktuell. Den tanken har inte i dag något stöd hos socialdemokrater eller bondeförbundare. Under sådana förhållanden har det för höger gällt att finna den bästa tänkbara lösningen för tillfället. Liksom övriga partier har vi haft en önskan att så långt som möjligt få bort frågan om

Ändring i lagen om landsting m. m.

valsystemet ur diskussionen. Så osäkert som det tillgängliga materialet uppenbarligen är, kan det finnas skäl i att samla nya erfarenheter. Det är inte bara Sverige, som numera erbjuder tillfälle härtill. Det gör även Norge, sedan 1,4-regeln visat sig kunna bli en exportartikel. Jag vill dock framhålla att man i Norge vid sista stortingsvalet nått just ett sådant resultat, som man väl annars allmänt vill undvika, nämligen att en minoritet av folket till följd av 1,4-regeln blivit majoritet i stortinget. Detta har säkerligen ett visst sammanhang med att kretsarna i Norge är mindre. Det är därför inte givet att vi utan vidare kan överflytta de norska erfarenheterna till vårt land. Som min personliga uppfattning vill jag säga, att även om man finner att ett utjämningsmandatsystem erbjuder den ojämförligt mest rationella lösningen, så kan ju ändå nya undersökningar göras rörande en modifierad uddatalsmetod, ty denna kan ju uttryckas som ett matematiskt försök att empiriskt komma fram till en divisor, som passar vårt svenska partisystem. Men i så fall bör förutsättningen vara att en sådan undersökning göres fördomsfritt. Jag vill då tillägga, att av det siffermaterial, som levererades av valsättskommittén i dess andra betänkande rörande landstingsvalen, förefaller det som om 1,3-regeln skulle ha givit ett bättre resultat än 1,4-regeln. Detta framskymtar också mellan raderna i kommitténs försiktiga slutsatser.

Nu ville regeringen inte ändra på 1,4-regeln. Det är den fasta punkt vi har i tillvaron, nämligen att 1,4-regeln under alla förhållanden skall stå kvar. Då uppstod frågan huruvida man genom en ändring av valkretsarna skulle kunna åstadkomma så stor rättvisa som möjligt. Jag vill då förklara att i det hänseendet har man från regeringens, statsministerns och inrikesministerns sida visat ett mycket stort tillmötesgå-

ende mot oppositionens synpunkter. Det resultat som uppnåts med 1,4-regeln samt omreglering av och större mandatantal i valkretsarna är ungefär detsamma som man fått med 1,3-regeln och de tidigare små valkretsarna. Detta förklarar också varför det inte har erbjudit några svårigheter för oss att tillstyrka att denna metod användes såsom ett provisorium och som ett underlag för framtida, mera definitiva beslut.

Jag vill tillägga att för högerens del kommer icke — såvitt man kan se av föreliggande statistiska material — resultatet att bli absolut tillfredsställande. Vårt parti kommer fortfarande att bli underrepresenterat. Vi har emellertid ansett att den lösning som nu nåtts särskilt genom att vi fått en ökning av valkretsmandaten är något annat än tidigare och därför kan accepteras som ett provisorium.

Så, herr talman, även ett par ord om kommunerna. För enhetlighetens skull har man nu infört den modifierade uddatalsmetoden även när det gäller kommunalvalen, och det gör man vare sig kommunerna är uppdelade i valkretsar eller de är enhetliga. Det är mycket möjligt att vi här kommer att få inregistrera mycket överraskande resultat. Det kan tänkas att uddatalsmetoden — som ju i viss utsträckning gynnar småpartier — kommer att leda till att minoriteter i odelade kommuner blir majoriteter i fullmäktige. Jag har framfört dessa synpunkter i konstitutionsutskottet, och det har för mig syntts logiskt riktigast att tillämpa det gamla systemet i odelade kommuner men använda uddatalsmetoden — som är en typisk utjämningsmetod — i sådana kommuner, där en valkretsuppdelning sker. Å andra sidan förstår jag så väl att kravet på enhetlighet kan framställas med styrka, och man bör därför göra experimentet att införa 1,4-regeln över hela linjen. Jag har velat göra dessa reflexioner, trots

Ändring i lagen om landsting m. m.

att jag räknar med möjligheten att vi får göra en ändring beträffande de odelade kommunerna, sedan erfarenheter vunnits vid årets val.

Till sist, herr talman, vill jag tillägga, att för att inte få alltför många valsätt bör man kanske i den fortsatta utredningen även ta under övervägande, om inte förstakammarvalen i stadsfullmäktige och landsting och, i vissa större städer, valen av elektoror för val av första kammaren, borde underkastas en omprövning. Nämda val sker ju enligt olika metoder. De hänger inte samman. Metoderna skiljer sig dessutom från dem, som vi nu accepterar. När vi alltså går att träffa ett definitivt beslut i denna fråga bör vi också enligt min mening ha sett över även de nämnda valens metoder.

Herr talman! Jag har icke något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Bara ett par ord med anledning av herr Håstads anförande.

Herr Håstad gör gällande att det 1951 träffats någon överenskommelse mellan de olika partierna om att tillämpa en viss valmetod. Det är mycket möjligt att man inom valsätsutredningen, alltså mellan de representanter för de politiska partierna som satt där, var överens om en sådan sak, men jag känner inte till att de politiska partierna engagerat sig i saken på sådant sätt att man kan säga, att det förelåg en överenskommelse mellan de olika politiska partierna.

Herr Håstad rörde vidare något vid frågan om överrepresentationen för de större partierna. För min egen del ser jag på frågan på följande sätt. Man tycks ha varit ganska allmänt överens om att försöka förhindra uppkomsten av mycket små partier. I dag är det väl ingen aktuell angelägenhet att försöka förhindra uppkomsten av

sådana partier, men vi skall väl komma fram till en valordning, som kan bli bestående för rätt lång tid framöver, och jag skulle anta att det är få av oss som skulle vilja utfärda någon garanti för att vi inte i framtiden har anledning att försöka värja oss mot uppkomsten av alltför små politiska partier.

Alltså tycks det ha varit en rätt stor enighet om att man bör försöka undvika uppkomsten av små partier. Man har sökt nå detta genom en spärrregel som innebär att man vägrar att tilldela alltför små partier några mandat. De mandat som på detta sätt dras undan de allra minsta partierna, mandat som dessa rent röstmässigt skulle vara berättigade till, måste ju tillfalla någon annan och tillfaller då, såvitt jag kan förstå, övriga partier i stort sett i förhållande till deras storleksordning. Det betyder naturligtvis att de största partierna får flera av dessa mandat än de mindre partierna.

Herr Håstad talade slutligen om 1,4-spärregeln och tycktes till en början under inga förhållanden kunna acceptera den; det var som om något principiellt oegentligt vidlådde densamma. Så småningom kom emellertid herr Håstad fram till det resultatet att man med 1,4-regeln nått samma resultat som om man tillämpat 1,3-regeln; det hade man kunnat nå, sa' han, genom att göra vissa jämkningar i valsyste- met i övrigt. 1,3-regeln tycks herr Håstad alltså acceptera, men när man nu får samma resultat med 1,4-regeln, varför är då 1,4-regeln inte lika bra, herr Håstad? För det är väl ändå inte något fel i och för sig med de vidtagna jämkningarna?

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan börja mitt anförande där statsrådet Hedlund slutade.

Jag har ingenting emot vare sig 1,3- eller 1,4-regeln bara resultatet blir rättvist. Det är emellertid lättare att åstad-

Ändring i lagen om landsting m. m.

komma denna rättvisa med 1,4-regeln i fråga om landstingen, därför att man där har mycket större möjligheter att ändra på valkretsarna. Annorlunda är förhållandet när vi kommer till andra-kammarvalen, ty därvidlag vill vi inte frångå den gamla, till länen bundna valkretsindelningen. Det skulle vara ett mycket stort vågspel, om vi lämnade dessa fasta regler.

Beträffande talet om en partiöverenskommelse vill jag säga, att jag aldrig sagt att det 1951 träffats en formell överenskommelse mellan partierna. Men vi inom minoriteten handlade som om det även från socialdemokraternas och bondeförbundets sida var fråga om en partiöverenskommelse, och på denna kompromiss förhandlade vi inom oppositionen med våra partiledningar. När regeringspartierna sedan frånföll kompromissen var det betecknande att frångåendet skedde i en och samma riktning nämligen till förmån för regeringskoalitionen, där man skapade en överrepresentation som enligt det föreliggande statistiska materialet genomsnittligen skulle gå upp över 9 mandat. Detta föranledde då ganska naturligt vår protest. Att sedan resultatet blev något annat beror inte på något annat än slumpen, och var alltså ingen dygd från regeringspartiernas sida.

Vad sedan frågan om småpartierna beträffar tillhör jag dem som anser, att den effektivaste spärren mot småpartierna vinner man inte genom 1,3- eller 1,4-regeln utan genom ett utjämningsystem plus spärr, ett system alltså liknande vad som för närvarande tillämpas i Danmark och i Tyskland, där man nu fått ett ganska fast parlamentariskt underlag. Det är därför enligt min mening fullkomligt ett slag i luften, när man som t. ex. nu inrikesministern framställer det som om vi skulle vara anhängare av att gynna uppkomsten av småpartier — det är ju tvärtom vi som anvisat en

väg att komma ifrån sådana. För uppkomsten av småpartier är det ju tämligen likgiltigt, om man använder talet 1,3 eller 1,4; bägge dessa tal i det nya valsystelet jämförda med det nuvarande d'Hondtska systemet uppmuntrar till uppkomsten av mindre partigrupper.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! I likhet med herr Håstad skall jag be att få säga några ord med anledning av det beslut, som kammaren torde komma att fatta och som ju till sin natur är en kompromiss. Jag vill göra detta av flera skäl men framför allt därför att det förefaller mig som om det särskilt i den socialdemokratiska tidningspressen under den senaste månaden eller kanske sedan litet längre tillbaka har förekommit något som närmast kan betecknas som en kampanj, där man försöker trola bort bl. a. att överenskommelsen mellan partierna var en kompromiss.

Kompromissen innefattade för det första att det skulle bli en provisorisk valreform i stället för en definitiv sådan. Detta är ur vår synpunkt värdefullt. För det andra gick den ut på ett minimum av sju mandat i varje krets med vissa rätt snäva undantagsbestämmelser. Även detta är ur våra synpunkter ytterst värdefullt därför att det, som också herr Håstad nyss påpekade, starkt bidrar till en ökad rättvisa i mandatfördelningen.

Jag har förut uttryckt den uppfattningen att förhandlingarna mellan partierna ledde till betydande förbättringar. Men jag har också starkt understrukit, att vi inte betraktar denna provisoriska ordning såsom tillfredsställande, och jag tror att herr Hjalmarson hade rätt när han här i kammaren sade, att en god kompromiss utmärks ofta av att ingendera parten är tillfredsställd. Det har krävts tillmötesgående från de olika partiernas sida under dessa förhandlingar — det påpe-

kade redan herr Håstad. Jag vill göra det lilla tillägget, att inrikesministern genom sin handläggning av frågan har underlättat ett uppnående av samförstånd kring dagens beslut.

Nu förekommer, som jag sade, i regeringspressen en hel del skrivelser — jag tror det är mera på den socialdemokratiska sidan än i bondeförbundspressen — där man inte låtsar om att en kompromiss ju måste innebära, att alla parter intar en något annan hållning än de helst skulle önska. Man frågar: Hur kan nu folkpartiet och högeren acceptera en beräkningsmetod, som de kritiserade 1952 för andrakammarvalens del? Alla förstår att det inte är en seriös argumentation om man går förbi detta att en kompromiss är en kompromiss. Jag vill dessutom än en gång understryka vad herr Håstad med rätta framhävde: det är en oerhört stor skillnad mellan att ha ett minimum av sju mandat i en krets och att i ganska många kretsar ha fem eller sex mandat, som man har vid andrakammarvalen. Det är klart att en metod inte kan bedömas ur rättvisesynpunkt utan hänsyn till hur stora kretsarna är — den kretsindelning, som lägger själva grunden för uträkningsmetodens verkan. Den som underlåter att nämna detta, när han gör jämförelser med diskussionen år 1952, han underlåter att nämna något ytterst väsentligt.

Det är mot bakgrunden av de nu anförda förhållandena som vi på vårt håll har ansett oss kunnat vara med om dagens kompromisslösning.

Jag finner fördenskull ingen anledning att nu åter riva upp en debatt om vad som sades på olika håll 1952. Jag skall inte närmare gå in på hur man särskilt inom det största regeringspartiet ansträngde sig att förvandla den »otur» som valutgången innebar till en dygd, ty skillnaden mellan otur och dygd är väl för denna kammars ledamöter ganska uppenbar. Men den reflexion, som en tillbakablick på år 1952

Ändring i lagen om landsting m. m.

ger anledning till och som enligt min mening bör framhävas, är denna: Man kan slå fast att regeringspartierna nu, till skillnad från 1952, har varit villiga att gå i förhandling med oppositionspartierna för att pröva möjligheterna till en samförståndslösning. Det var icke villiga till för två år sedan. Detta är en stor skillnad och, det vill jag gärna tillägga, ett stort framsteg.

Inrikesministern säger, att det hade inte träffats någon överenskommelse mellan partierna år 1951, vad än ledamöterna av kommittén hade diskuterat. Det må vara riktigt, herr inrikesminister, det vill jag betyga. Men det hade väl varit naturligt, att regeringspartierna hade tagit upp förhandlingar med oppositionspartierna för att försöka uppnå en samförståndslösning. Nog har man haft all anledning att kritisera att detta inte skedde, och jag kan väl få göra det här i dag, när jag skyndar mig att upprepa vad jag nyss sade, att det är glädjande att regeringspartierna denna gång intagit en annan hållning.

Jag ser, herr talman, i den kompromisslösning som nu föreligger, en förpliktelse för alla deltagande parter att med ett öppet sinne pröva, vilka möjligheter som kan finnas att nå tillfredsställande lösningar när en definitiv valordning skall beslutas såväl för andrakammarval som för landstings- och kommunalval.

I det sammanhanget skall jag be att få läsa upp vad statsminister Erlander tidigare uttalat här i kammaren om vad som enligt hans mening borde vara vägledande för reformarbetet på detta område. Han säger: »Man skall med andra ord eftersträva en så noggrann spegling som möjligt av väljaropinionens utslag men förhindra att en splittning av parlamentet i småpartier uppstår.»

Man kan diskutera hur mycket som envar vill lägga in i den senare delen av uttalandet — en del lägger in mer, andra mindre — men med den reser-

Ändring i lagen om landsting m. m.

vationen tror jag det går att vinna samförstånd om en sådan riktlinje till grund för det fortsatta arbetet. Statsministern var i fortsättningen relativt pessimistisk rörande hur långt man kunde komma i rättvisa. Andra är kanske mer optimistiska, men det är ju en helt annan fråga än principen såsom sådan.

Det glädde mig att höra att inrikesministern för några minuter sedan framhöll, att i den mån småpartierna blir underrepresenterade måste denna underrepresentation leda till en viss överrepresentation för övriga partier, närmast i proportion till dessa övriga partiers styrka. Inrikesministern gav alltså inget finger åt det betraktelsesättet, att det skulle vara en naturlag eller en matematisk lag att överskottsmandaten, om jag så får kalla dem, borde fördelas på ett annat sätt än i proportion till de större partiernas styrka.

Jag tror liksom inrikesministern att det är möjligt att finna metoder, som i stort sett åstadkommer detta, men den saken får vi tillfälle återkomma till. Huvudsaken är att vi kan vara överens om att en samförståndslösning kring provisoriet innebär förpliktelse för alla att söka nå en samlande lösning när en definitiv valordning skall införas.

Slutligen tillåter jag mig, herr talman, att vädja till inrikesministern att utan dröjsmål börja förberedelserna för en sådan omprövning eller nyprövning eller kompletterande prövning — hur man vill kalla det — som kan erfordras för att ge en känsla av trygghet, när den definitiva valordningen skall beslutas. Detta förberedande arbete kan och bör enligt min mening — särskilt vad andrakammarvalet beträffar — *börja* redan innan höstens landstings- och kommunalval har ägt rum, även om det är angeläget att ta hänsyn till de erfarenheter som därvid kommer att vinnas.

Herr FAST (s):

Herr talman! Jag har haft litet svårt att förstå innebörden av den debatt som förts här i dag. Jag var naturligtvis beredd på att få höra herr Hall utveckla ungefärligen samma synpunkter på valordningen vid landstings- och kommunalval som han med mycken styrka utvecklade i samband med diskussionen om anordningen vid riksdagsmannaval. En sak kan i alla fall herr Hall och jag vara överens om, och det är att hans värsta farhågor beträffande tillämpningen av valmetoden vid andrakammarvalet i varje fall icke besannades. Jag delar åtskilliga av herr Halls synpunkter, men jag har alltid betraktat det så, att när det gäller sådana här stora ting måste dylika personliga åsikter vika, såvida det inte gäller samvetsfrågor.

Jag har svårt att fatta att man i den förda debatten haft behov av en beskrivning av vad som ägt rum tidigare. Jag skall inte fortsätta den debatten. Jag tror inte den är fruktbarare vare sig för dagen eller i framtiden. Jag skulle bara vilja till herr Håstad inlägga en gensaga mot hans uppgift, att man trodde att det gjorts en partiöverenskommelse i valsätsutredningen. Ja, var man i god tro, så var det i så fall slarvigt att tro att det fanns någon partiöverenskommelse. Hur det går till när det blir fråga om partiöverenskommelser vet herr Håstad mycket väl, så jag tror inte att han själv trodde på den lämnade uppgiften. Däremot är det mycket möjligt att man inom utredningen tänkte sig att det skulle kunna bli en partiöverenskommelse, men då tillkommer det inte bara regeringen och majoritetspartierna utan även oppositionen att i sådant sammanhang anmäla sig.

Endast ett par ord skulle jag vilja säga i fråga om historieskrivningen. När man nu talar om detta provisorium, som på försök skall gälla både landstings- och kommunalval, så vill

Ändring i lagen om landsting m. m.

jag erinra om att vi också hade ett provisorium vid riksdagsmannavalet, beroende på att man var oviss om resultatet. Herr Ohlin beklagade sig i dag så där litet försynt över att de socialdemokratiska tidningarna inte lojalt hade refererat den nu träffade överenskommelsen utan hade försökt att färglägga densamma till det egna partiets fördel. Men denna överenskommelse bör väl i varje fall göra slut på den propaganda som drevs före riksdagsmannavalet, enligt vilket ett provisorium i fråga om valsättet helt enkelt var någonting vanhedrande för landet. Jag hoppas att dessa uttalanden inte skall behöva återkomma i det här sammanhanget, och därmed tycker jag att man kan släppa historieskrivningen och övergå till vad det just nu är fråga om.

När det gäller det som det nu är fråga om säger herr Ohlin, att med den kompromiss som är en god kompromiss är ingen nöjd. Herr Ohlin, det är så riktigt som helst. Jag är heller ingalunda nöjd personligen, och det är säkerligen många andra i mitt parti som inte är nöjda, men det är karaktären hos en kompromiss, att alla måste ge med sig. Det är inte bara en som därvidlag bestämmer, vare sig det är fråga om majoriteten eller minoriteten. Förslaget har ju kompromissens prägel; det går det inte att komma ifrån.

Men när man vill göra gällande att det var slumpen som gjorde att riksdagsmannavalet gav det utslag som det gav, kan jag inte låta bli att säga: Ja, men hur har det gått? Tror ni att slumpen skulle ha varit lika gynnsam om vi hade följt den reservation som den gången hade åtföljt konstitutionsutskottets betänkande? Jag tycker att vi skall hålla oss till vad som i verkligheten har förekommit. Det finns ingen möjlighet att i fråga om ett val med utgångspunkt i gamla röstsiffror, som i stort sett kan förbli orubbade men där växlingar sker de olika valkret-

sarna emellan, förutsäga något så när bestämt hur resultatet kommer att bli. Det är så många faktorer därvidlag som inverkar och som man inte kan förutse, och det kan hända att det kommer att ske även vid de nu förestående valen. För egen del är jag rädd för att de ogynnsamma verkningarna kommer att gå ut över det socialdemokratiska partiet, men det må vara hänt; har man biträtt en kompromiss får man vara beredd att ta även obehagliga överraskningar, inte bara de behagliga, och detta utan att gnälla alltför mycket.

Om jag skulle säga ett ord mera personligt i den här frågan vill jag säga, att det som jag tycker minst bra om är det där tillägget av ett mandat för påbörjat femtusental, ty det betyder ju, att först och främst får valkretsen ett mandat, och så skall det vara ett mandat för varje påbörjat tusental, vilket då i vissa fall ger ytterligare ett mandat för bara några få röster. Jag förstår att det kan verka utjämnande därför att det blir flera mandat att dela ut, men en ännu säkrare metod är ju därvidlag att göra valkretsarna större och på det viset få en ökning av det mandat som skall fördelas. Och eftersom det är landstingen som skall fastställa valkretsindelningen kommer det säkerligen att partipolitiskt vara lockande att spekulera i att få fram mindre valkretsar och på det sättet få extra tilläggsmandat, om jag får använda det uttrycket, för de påbörjade tusentalen. Jag har framhållit detta vid ett par tillfällen, men man har inte velat lyssna härtill, och nu får man ta den överenskommelse som här föreligger. Att man vill vara obunden med hänsyn till verkningarna av den ordning som vi nu skall besluta om, det förstår jag, men det är ju inte bara från oppositionens håll man vill känna en sådan obundenhet, utan det behövs man även på majoritetens sida. Därför skall vi i det sammanhanget inte tala om denna obundenhet. Det ligger

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

i provisoriets karaktär helt enkelt, att det måste bli en omprövning, även om detta ingalunda utesluter att man finner att valordningen har varit så pass godtagbar och har haft sådana verkningar att den kan upphöjas till en mera varaktig ordning.

Ja, herr talman, om jag skulle våga mig på ett personligt omdöme om behandlingen av detta ärende efter det att överenskommelsen mellan de demokratiska partierna har förelegat, skulle jag vilja säga att den proposition i ämnet, som ligger till grund för utskottets utlåtande, såvitt jag har kunnat finna — jag har inte deltagit i dessa partiöverläggningar — överensstämmar ganska nära med den överenskommelse som har träffats. Jag vitsordar att man från konstitutionsutskottets sida verkligen har ansträngt sig för att vara objektiv i det här sammanhanget och ta vederbörlig hänsyn utan att binda händerna för framtiden.

Eftersom det är landstingen som skall fastställa valkretsindelningen bör slutresultatet av denna överenskommelse bli, att tillämpningen ute i de olika landstingen också sker i den anda som slutbehandlingen av denna överenskommelse har givit prov på, och med utgångspunkt från den förutsättningen hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 11.

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 136 i

första kammaren av herr *Söderquist* och nr 204 i andra kammaren av herr *Hamrin m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om en utredning av frågan om vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att vid de allmänna politiska valen utöva sin rösträtt».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 136 och II: 204, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *von Friesen* och *Hamrin*, vilka inom utskottet yrkat att utskottet måtte tillstyrka de föreliggande motionerna;

2) av herr *Bark*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag skall i den dubbla egenskap av motionär och utskottsreservant i den här frågan tillåta mig göra några randanmärkningar.

Jag noterar med intresse, att utskottet så pass utförligt som fallet är, redovisat för de omständigheter som i det här sammanhanget måste anses vara av betydelse, och jag ser i denna relativa utförlighet en indikation på en från utskottets sida i princip förstående attityd. Man kan ju heller inte bestrida, att utskottets skrivning — jag syftar då särskilt på den senare delen — bärs upp av en klart positiv tendens, något som motionärerna självfallet med tacksambhet uppmärksammat.

Men människan blir ju, som bekant, aldrig riktigt nöjd, och riktigt nöjda är i detta ögonblick inte heller motionärerna. Jag vill först här ha utsagt en sak, och det är, att den omständigheten att detta önskemål om vidgad rätt för sjuka och invaliderade att

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

utöva sin rösträtt ständigt på nytt återkommer ju ändå ger en antydan om att det inte är fråga om ett intresse på ytan, utan att det verkligen gäller ett — som många anser — centralt problem, ett rättvisekrav. Problemet är av central betydelse först och främst därför, att det i hela den allmänna och lika rösträttens idé primärt ligger innesluten den tanken, att så många människor som möjligt verkligen också skall bli i tillfälle att vid de allmänna politiska valen avge sitt votum. Men jag vill skynda mig att tillägga, att denna mera kvantitetsmässiga bedömning ingalunda är allena utslagsgivande. Andra skäl träda också i förgrunden.

Alltså: man har här att göra med en kategori medborgare, om vilka kan sägas, att de är i särskild grad missgynnade, å ena sidan de ensamstående sjuka, som ligger i sina hem och saknar möjlighet att, hur gärna de än ville det, förflytta sig därifrån, å andra sidan alla dessa, som vistas å diverse sjukvårdsinrättningar, där några röstinsamlingsställen inte är anordnade. Om båda grupperna gäller, att de är utestängda, utestängda från något som det för oss andra är naturligt att ta del uti.

Herr talman! Jag ser i detta ögonblick framför mig — man skall ju såvitt möjligt se mänskligt på alla problem — flera sådana konkreta fall, människor alltså, som fullt ut känner det som en börda och belastning, inte bara detta att vara sjuk, avsidestagen med allt vad därmed följer av psykologiska påfrestningar, utan därtill kommer också detta att de, i trots av att de är besjälade av ett kanske levande samhällsintresse, är ur stånd att som andra utöva sina medborgerliga fri- och rättigheter. Jag tänker — låt mig få understryka det — visst inte uteslutande på den stora gruppen av ålderstigna, även om synpunkten också självklart

3 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 9.*

i högsta grad gäller även den. Men det finns otaliga exempel på unga eller medelålders människor, med ett vaket intellekt, ett levande aktualitetsintresse, besjälade av ett föredömligt samhällsansvar, som sitter där de sitter, drabbade av sjukdom eller invaliditet, kanske i form av sviterna av polio eller någon annan grym plåga. Det vore väl besynnerligt också, om det inte i detta land, där man dock i olika sammanhang och på en mångfald områden lyckats bemästra så många svårbemästrade problem av teknisk-organisatorisk art, skulle vara möjligt att på något sätt komma denna kategori av människor till mötes på just den punkt det här är fråga om.

Jag vet väl, att man i denna församling är och måste vara på sin vakt mot alla yttringar av vad som skulle kunna stämplas såsom känslotänkande, känslsamhet. Men det är heller inte det det är fråga om, när jag tillåter mig beteckna många, många fall av den typ, som här något skildrats, som verkligt behjärtansvärda, ja, så behjärtansvärda, att man rent av vågar anse det — om uttrycket tillåtes — som en akt av humanitet att verkligen ta sig an deras problem även i den speciella uppenbarelseform, vari det möter i denna motion. Jag är väl medveten om de hinder av teknisk och annan natur, som reser sig i vägen för en lösning av detta problem i den riktning man skulle önska. Men jag kan omöjligen inse, att det inte skulle vara värt att än en gång ta under omprövning — i form av en ny förutsättningslös utredning — vilka möjligheter som i detta fall skulle kunna tänkas stå till buds. Jag är väl medveten om att problemet har utretts och undersökts av sakkunniga. Men jag vill tillägga, att det under diskussionen på sistone har framkastats en tanke, som såvitt jag vet i varje fall inte tidigare har prövats eller berörts, nämligen att en fungerande valnämnd skulle på ett

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

eller annat sätt kopplas in på uppgiften som övervakare eller exekutor vid ombudsröstningen. Vore detta uppslag inte något att ta fasta på? Jag vill också skynda mig att inskräpa, att avsikten från min sida naturligtvis ingalunda skulle vara att medverka till att generellt stimulera alla sjuka människor att utöva sin rösträtt — jag tänker mig, att för många, kanske de flesta, blir, när sjukdomens plåga kommer på, den politiska valhandlingen och vad därmed sammanhänger, någonting tämligen likgiltigt. Perspektiven förskjuts med nödvändighet i ett sådant läge. Jag har bara velat se det så, att där det bevisligen yppar sig fall, som till sin natur är sådana, att man verkligen kan tala om ett starkt aktivt samhällsintresse hos den sjuke, denne må vara ung eller gammal, ett intresse således av att som andra människor få fullgöra sin rösträtt, där skall också samhället på det sätt, som kan befinnas lämpligt, söka gå till mötes.

Herr talman! Rom byggdes inte på en dag. Inte heller i det här avseendet har man ju i ett enda grepp kommit fram till ett tillfredsställande system. Vi har fått pröva oss fram, vi har lagt reform till reform, och ingen lär väl kunna göra gällande, att vi just nu — just på den punkt där vi nu befinner oss — skulle ha nått så långt på detta område, att något därutöver inte skulle stå att vinna. Det anser uppenbarligen inte heller utskottet, som ju, glädjande nog, i ett avsnitt, i ett speciellt hänseende klart uttalat sig i princip för en vidgning av de sjukas röstmöjligheter, nämligen för dem som råkar vistas på en sjukvårdsinrättning av visst slag. Men då jag, herr talman, ansett, att något borde göras även och inte minst för den andra stora gruppen, för alla de ensamstående sjuka, som ligger fjättrade i sina hem vid sjukbädden eller sitter i sina rullstolar, har jag velat anteckna min reservation.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till den föreliggande motionen.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Den ärade motionären karakteriserade denna fråga som en fråga om humanitet. Häri vill jag instämma helt och fullt. Jag är övertygad om att det var övervägande humanitära skäl som dikterade hans framstöt. Jag är också tacksam för att han inte förebrädde utskottet några inhumana synpunkter. Men, som herr Hamrin också förstår, måste det finnas allvarliga och tungt vägande skäl till att en så stor majoritet av utskottet, däribland också en del av hans egna meningsfränder, inte har gått med på denna åtgärd.

Först skulle jag vilja säga ett par ord om motionen. Om jag dristar mig till att ge herr Hamrin ett litet råd, skulle det vara, att om man tar upp en fråga som blivit föremål för mycket grundlig statlig undersökning är det inte inopportunt att åtminstone låtsa känna till *något* om denna undersökning. Denna lilla motion halkar helt lätt förbi denna stora utredning — om det nu beror på bristande kännedom eller därför att motionären anser det onödigt att ta upp den. När man begärt en utredning hade det då varit på sin plats att nämna att det finns en detaljerad undersökning och att polemisera mot den och visa upp på vilka punkter den har fel. Motionen kommer med sitt förslag, som om det vore ett nytt projekt som framfördes för första gången. Motionen säger, att denna anordning på större sjukvårdsinrättningar otvetydigen fått ett drag av godtycke. Jag har ingen anledning att försvara Kungl. Maj:t på denna punkt, men när K. M:t följer en viss linje och väljer ut alla de större sjukvårdsinrättningarna kan man inte tala om godtycke. Sedan kan man diskutera var man av praktiska skäl måste sätta gränsen. Vi har skrivit

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

att Kungl. Maj:t bör ta under allvarligt övervägande om man inte kan sänka gränsen ytterligare. Vi har till exempel nu lasarett med i medeltal 80 beläggningsplatser, där det inte finns några sådana röstningsanordningar. Kan man gå ännu längre ner bland de små sjukvårdsinrättningarna, är det naturligtvis bara tacknämligt.

I fråga om hela vårt resonemang bygger vi på vallagssakkunniga och deras allvarliga betänkligheter mot denna anordning. Som det säges i motionen, är det för mycket begärt att de sjuka i hemmet skall skaffa sig intyg av läkare. Man kan inte belasta de sjuka med sådana utgifter. Läkarna kan heller inte hinna med att undersöka alla dessa tiotusentals personer, som ligger sjuka vid valtillfället. Men att anlita andra är en mycket ömtålig historia. Skall kommunala myndigheter lämna intyg eller grannarna eller familjen? Vilket utrymme för godtycke och ren olaglighet yppar sig inte då!

Sedan kommer det viktigaste skälet. Man skall vara human heter det. Men det skall man också vara mot de sjuka. När man är ute på jakt efter röster, kan vi ju förstå att valbossar och sjukbesökare skulle slicka sig om munnen vid tanken på att kunna komma åt dessa människor. De sjuka är att betrakta som omyndiga i viss grad. De har inte den frihet den friska människan har. De är beroende, om inte av annat så av den som skall vårda och sköta dem. Vilken påtryckning som där kan äga rum vet vi inte. Det kan vara en tragik även det, som man skall observera, när man talar om humanitetssynpunkterna.

Härtill kommer, herr talman, ett annat viktigt skäl. Man får inte bara räkna på fingrarna hur många sjuka det är som nu inte kan rösta. Vi måste också tänka på vad det är för människor. En verkställd undersökning visar att även vid de platser där man ordnat röstningsmöjligheter — om jag inte

räknar fel gäller det mellan 45 000 och 50 000 människor — är det som om de sjuka inte uppskattade denna förmån som samhället vill ge dem. Det visar sig nämligen att t. o. m. vid de stora lasarettarna är det inte mer än 12 procent som bryr sig om röstningsmöjligheten. Vid kronikerhemmen röstar 19,6 procent och vid sanatorierna, där det till stor del är ungdom som kan vara mera vital, 26,2 procent, vid de enskilda sjukhemmen, som utgör en mycket liten kategori, 34,7 procent. Av dessa 45 000 — 50 000 människor är det därför inte mer än 23 procent i medeltal som över huvud taget bryr sig om att rösta. Vad beror detta på? Herr Hamrin vidrörde det själv litet grand. En människa är när hon är sjuk i regel aldrig så politiskt intresserad och vital som hon eljest kan vara. Det finns ju undantag, aktningvärda undantag, men människan är nog i allmänhet sådan att när hon blir sjuk, kanske allvarligt och långvarigt, leder detta till en nedvärdering åtminstone för tillfället av de politiska intressena. De tonar bort på något sätt. Den sjuke kan mena: »Jag är ingen valboskap utan en sjuk person; det får ni ta hänsyn till.» Därför uraktlåter de flesta av dessa sjuka att begagna sin rösträtt.

Utskottet har ju emellertid i sin skrivning klart uttalat ett önskemål om att Kungl. Maj:t bör överväga, om man inte kan gå längre ner i fråga om storleken av de sjukvårdsinrättningar, där röstning anordnas, detta framför allt med tanke på kronikerhemmen. Den senare saken kanske dock inte är så aktuell just nu, ty för närvarande har inte kronikerhemmen mer än i medeltal 25 patienter, men om åldringsvården undergår en sådan förskjutning, att de kroniskt sjuka på ålderdomshemmen flyttas över till kronikerhem och samtidigt livslängden alltmer ökas, så ökas ju antalet av dem som vårdas på kronikerhem. Då kan det vara önskvärt

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

att man är mer frikostig mot de sjuka på kronikerhemmen i fråga om röstningsmöjligheter. På detta sätt bör man ständigt eftersträva att en så stor kader som möjligt av de sjuka får tillfälle att rösta, i den ringa mån som de verkligen vill begagna sig av sin rösträtt.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Det är tacknämligt att utskottet uttalar sig för en utvidgning av de sjukas möjligheter att rösta, men även om en sådan utvidgning kommer till stånd finns det fortfarande stora kategorier av sjuka som inte har möjlighet att rösta, antingen därför att de befinner sig på en sådan anstalt, där röstning fortfarande inte är anordnad, eller därför att de vistas i sina hem.

Jag förstår mycket väl att utskottet är tveksamt med hänsyn till risken av att det skulle kunna organiseras något slags insamling av röster från de sjuka — detta är ju ett argument som brukar åberopas i diskussionerna om dessa saker. Det är givet att en sådan röstinsamling måste undvikas, och det förefaller mig som om detta skulle kunna ske genom att man inför en anordning som mycket nära överensstämmer med den som gäller för äkta makars röstning. Det borde sålunda finnas något slags kuvert av samma typ som användes vid äktamakeröstning, och ingen skulle få medföra mer än en sådan valedelsförsändelse till vallokalen liksom fallet är med äkta makar. Därigenom skulle man kunna förebygga en organiserad röstinsamling, och det är lätt att kontrollera den saken, om det föreskrives att den, som medför en sådan valedelsförsändelse, skall vara röstberättigad i samma valdistrikt som den vars försändelse han medför. Genom en avböckning i röstlängden vid avlämnarens namn kan

man då förhindra att någon röstar för mer än en person.

Konstitutionsutskottets ordförande säger här — och det framhålles också i utskottsbetänkandet — att det finns risk för att en ombudsrostning ordnas delvis utan den sjukas medverkan, och att den sjuke skulle vara att betrakta såsom mer eller mindre omyndig. För min del har jag främst avsett sådana personer som herr Hamrin här också talade om, nämligen människor som är kroppsligen skröpliga men andligen fullt vitala. I sådana fall behöver man väl inte riskera en obehörig påverkan, och för övrigt är det ju, därest arrangemanget skulle vara likartat som det som gäller vid äktamakeröstning, de ojäviga vittnenas sak att se till, både att valhemligheten bevaras och att inte obehörig påverkan, såvitt kan utrönas, kommer till stånd. Risken för påverkan behöver alltså inte vara större än den många gånger kan vara när det gäller äktamakeröstning.

Särskilt för de gamla känns det ofta bittert att de, till exempel genom att maken dör, blir förhindrade att utöva den rösträtt som de tidigare under ett långt liv fullgjort. När mannen dör — det är ju oftast kvinnan som överlever sin make — blir alltså den gamla plötsligt försatt i den situationen att hon inte får rösta med hjälp av valedelsförsändelse och alltså inte kan anlita en dotter, vårdarinna eller annan närstående för att fullgöra sin rösträtt.

Det förefaller mig, herr talman, som om det skulle finnas tekniska möjligheter att utan alltför stora svårigheter genomföra en sådan ordning som jag här talat om. Att man gång på gång kommer tillbaka till frågan om röstningsmöjligheterna för de fysiskt handikappade människorna beror på att det bland dessa människor finns ett starkt önskemål om att få utöva sin rösträtt. Är efter år har det, vare sig jag stött som valförrättare eller stått utanför

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

vallokalen och delat ut valsedlar, slagit mig liksom mina kamrater, att trots tydliga tecken på fysiska plågor har många människor begivit sig till vallokalen för att utöva sin rösträtt. Deras önskan att få rösta har uppenbarligen varit starkare än deras plågor. Skall det vara nödvändigt att människor skall behöva plågas på detta sätt för att kunna utöva sin rösträtt?

Vi bör inte falla för något känslotänkande, men om det finns tekniska möjligheter att lösa ett problem som detta, bör man också göra ett försök.

Jag ber, herr talmana, att i likhet med herr Hamrin få yrka bifall till motionen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAMRIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är på väsentliga punkter förekommen av fröken Vinge, men jag är angelägen om att till utskottets ärade ordförande få säga ett par ord med anledning av hans förebräelser mot motionärerna. Det är riktigt att vi inte i detalj har redovisat vad som i fråga om sakkunnigutredningar och annat tidigare har förekommit på detta område, men vi har självklart inte varit okunniga om vad som i det hänseendet förevarit.

Nu har det emellertid — det vill jag än en gång understryka — framkommit en tanke, som efter vad jag vet inte tidigare har prövats, och detta är väl ändå en ny omständighet som borde kunna ge anledning till att man på nytt tar upp frågan, nämligen den tanken att de fungerande valnämnderna skulle kunna på ett eller annat sätt, eventuellt genom delegerade, uppträda som övervakare vid denna ombudsöstning eller eventuellt som exekutorer därav. Jag tycker nog att detta är en så pass väsentlig omständighet att den inte kan förbises.

Vidare vill jag framhålla att vi självklart inte har ifrågasatt att urvalet av sjukvårdsinrättningar skulle ha skett efter godtyckliga grunder. Det är självfallet ingalunda så. Vad vi har velat säga är, att den sjuka allmänheten likväl skulle kunna uppfatta det såsom godtycke, om det är möjligt att rösta på den ena sjukvårdsinrättningen men inte på den andra. Vi har tillåtit oss påvisa denna allmänhetens benägenhet att se detta som ett utslag av godtycke. Jag vill kort och gott säga, att jag tycker detta är ett rättvisekrav och ingenting annat, och att det är synnerligen angeläget att man tillmötesgår det.

Herr HALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hamrin söker ursäkta att denna motion är så lättvindigt skriven och att man inte är skyldig att i detalj redovisa förarbetena. Nej, det är ingen som begär det heller, men de har inte omnämnts med ett enda ord.

Sedan har herr Hamrin tagit avstånd från beskyllningen, att Kungl. Maj:t har visat ett drag av godtycke genom att begränsa antalet sjukvårdsanstalter där röstning kunnat äga rum, genom att säga att *allmänheten* kan tänka så. I motionen är det emellertid herr Hamrin, som säger att det finns ett drag av godtycke.

Jag vill sedan säga till herr Hamrin och fröken Vinge, att det som varit avgörande för oss när vi tagit ställning till röstning av sjuka som vårdas i hemmet har varit det faktum, att en sjuk människa i de flesta fall befinner sig i ett mer eller mindre utpräglat omynighetstillstånd. Det är sant att det finns sådana sjuka som fröken Vinge nämnde, och visst kan man vara vital fastän man är sjuk. Jag låg själv 1948 på Karolinska sjukhuset och genomgick en ganska allvarlig operation. Jag skrev då i samband med den kommunistiska Pragkuppen en tidningsartikel, men de

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

flesta sjuka har inte lust för sådant. Det är nog tyvärr så, att den som ligger allvarligt sjuk i regel inte har så stor vitalitet, även om fröken Vinge känner till undantag.

Här talas om humanitet och barmhärtighet mot de sjuka, men det är också ett drag av humanitet att inte släppa in valbossar och agitatorer just till ett klientel, som kan anses ha mindre lätt att reagera mot en inträngande propaganda.

Både herr Hamrin och fröken Vinge säger att det gäller ett rättvisekrav. Emellertid är väl de sjuka ganska jämnt fördelade mellan partierna, så vi får väl dras med olägenheten allesamman. Om man då menar att det inte är rättvist mot de sjuka, som är andligt vitala, vill jag säga att man måste ställa mot varandra å ena sidan värdet av att ge denna ofta ganska begränsade grupp möjlighet att rösta och å andra sidan de uppenbara risker för otillbörlig påtryckning och allt slags fiffel som ett sådant system innebär. Man kan fråga om demokratien hjälps med en sådan uppluckring, låt vara att den sker av humanitära skäl.

Herr BARK (s):

Herr talman! Eftersom jag har antecknat en reservation på denna punkt, skall jag be att få motivera mitt ställningstagande.

För en del år sedan var jag ordförande i valnämnden i ett litet valdistrikt på landet, och jag kom då ofta i kontakt med dessa problem. Det var framför allt långtidsliggarna som jag då tänkte på. Jag minns speciellt en man — jag börjar eljest glömma det mesta — som under många år ivrigt hade deltagit i valarbetet, som var en av pionjärerna och hade stått som valsedelsutdelare. Han hade fått någon sjukdom i benen — jag minns inte vilken — och kunde inte infinna sig i vallokalen. Han var dömd att för alltid vara

borta från vallokalen och hade ingen möjlighet att avge sin röstsedel. Han frågade mig: »Skulle inte du kunna ta min valsedel? Du vet ju i alla fall hur jag röstar.» Jag förklarade varför det inte gick, och det hade han ju också klart för sig.

Jag kom emellertid att tänka på om det inte skulle vara möjligt, därest valnämnden fick ett meddelande i tillräckligt god tid, att uppsöka sådana långliggare som önskar delta i valet. Om man skickade in ett brevkort med en särskild formulering skulle väl en liten delegation ur valnämnden kunna göra ett besök. Det skulle inte kosta på långa vägar så mycket som vi lägger ned på att uppmuntra de sjuka, och det vore en terapeutisk åtgärd av stort värde för människor som önskar delta i valet genom en aktiv handling.

Nu har naturligtvis detta ingenting att betyda ur valsynpunkt. Jag räknade ut att det skulle ha gällt fem eller sex personer i mitt valdistrikt, d. v. s. knappt en procent. Detta har naturligtvis ingen betydelse för valresultatet och är ingenting för partimaskinerna att räkna med. Jag är emellertid så sentimental att jag anser, att den svenska demokratien skulle kunna ha råd att kosta på sig en sådan demokratisk exklusivitet, och det är därför jag har reserverat mig i utskottet.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Det finns en sak som utskottsmajoriteten och reservanterna är eniga om och det är angelägenheten av att man får en sådan lagstiftning, att man bereder största möjliga antal människor tillfälle att vara med om valhandlingen. Det är därvid aldeles särskilt angeläget att tänka på de sjuka och invalidiserade, som inte behöver underkasta sig sjukhusvård. Våra sjukhusplatser är ju ganska begränsade och man bedriver en ganska intensiv propaganda till förmån för vård av sjuka

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

i hemmet, därför att man måste reservera sjukhusplatserna för de svåra och framför allt akuta fallen. Det är därför ett önskemål att man i detta sammanhang också tänker på de sjuka som vistas i hemmen.

Nu påpekar utskottets ärade ordförande att motionärerna — jag hör inte till dem utan har endast skrivit under reservationen — inte synes ha beaktat de invändningar som de sakkunniga gjorde för några år sedan. Jag skall därför tillåta mig att med några ord beröra dessa invändningar. Det synes mig nämligen som om de inte är tillräckligt bärande.

Den första invändningen gällde svårigheten att styrka sjukdom i hemmet. Såvitt jag kan bedöma kan detta ske på ett tillförlitligt sätt genom läkarintyg. Läkarna är ganska vana vid att styrka, att människor inte kan inställa sig till olika förrättningar. De kan bli förhindrade att inställa sig till militärtjänstgöring, att inställa sig inför rätta och de kan även bli förhindrade att inställa sig vid andra tillfällen. Det är in så konstigt att skriva ut sådana intyg. Jag tror också att det är angeläget att framhålla, att de sjuka inte skall belastas med extra utgift för ifrågavarande läkarintyg. Detta bör bekostas av det allmänna.

Den andra invändningen som gjordes var den, att det vore svårt att tänka sig någon person — om det skulle vara en släkting, en god vän eller någon sorts kollektor av valsedlarna — som skulle lämna fram de sjukas valsedlar. Det sist nämnda exemplet måste naturligtvis betraktas som förkastligt. Det skulle ge tillfälle till obehörig påverkan och propaganda, vilket skulle vara mindre lämpligt. Det enklaste sättet vore, tror jag, att någon i valhandlingen deltagande, frisk person hade rättighet att lämna fram röstsedeln för den i hemmet vårdade sjuka personen samtidigt med sin egen.

Inte heller detta problem förefaller mig vara olösligt.

Det tredje problemet är kanske det svåraste. Där har man från de sakkunnigas sida och även i utskottet rest de allvarligaste invändningarna. Detta problem är s. k. obehörig påverkan. Men, herr talman, i fråga om valhandlingen har vi redan beträtt vägar, accepterade av alla, där man måste säga att obehörig påverkan kan förekomma. Detta gäller äkta make-röstningen. Utifrån valfältet skulle det otvivelaktigt kunna anföras åtskilliga exempel på att den ena eller andra parten — hustrun eller mannen, i regel är det väl hustrun — blir utsatt för ett visst tryck, blir påverkad. Man har från den äktenskapliga kontrahentens sida alltför givet förutsatt, att den andre skulle rösta på ett aldeles bestämt sätt, och valfriheten har kanske inte blivit så stor.

Detta är ett faktum, som vi inte kommer förbi. Vi har alltså redan beträtt en väg, där möjligheter till denna obehöriga påverkan finns. Jag vill inte förneka att ett liknande problem i någon mån kan uppstå i detta fall, men jag tror inte att problemet blir svårare än beträffande äkta make-röstningen. Jag tror att problemet går att lösa.

Detta var alltså de tre huvudinvändningar som de sakkunniga gjort, men jag kan omöjligen anse att de är fullt bärande.

Till sist skall jag bara be att få säga ett ord om en delvis annan sak, som här nämnts av konstitutionsutskottets ärade ordförande. Han åberopade en statistik, som han tyckte var intressant och som utskottet hade fått till beskådande. Det gäller ju om all statistik att man med den skall iaktta försiktighet. Jag vill gärna säga till herr Hallén, att det ligger någonting i hans påstående att sjuka människor, som ligger under trycket av en svår sjukdom, är så upptagna av denna sjukdom och över hu-

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

vud taget bekymrade över sina egnas och de anhörigas problem, att tanken på att vara med i valhandlingen inte blir så framträdande. Det finns emellertid andra som har en helt annan inställning. Jag vill fästa uppmärksamheten på — även utskottet har påpekat detta — att anledningen till att statistiken har en så låg siffra på antalet röstande som vårdas på sjukhus är den, att många i stor utsträckning begagnar sig av den gamla rätten att rösta med äkta make-försändelse. Detta gör att denna statistik blir en smula missvisande.

Även om man skulle kunna säga att det inte är så förfärligt många som skulle vara beredda att begagna sig av denna möjlighet — herr Bark var inne på samma tankegång, och jag instämmer fullständigt med honom — så vill jag framhålla, herr talman, att det här inte rör sig om ett kvantitativt problem. Det rör sig i stället, som herr Bark påpekat, om ett rättviseproblem. Man bör utöka möjligheten — låt vara att det kanske bara gäller för en eller ett par människor — att kunna begagna sig av den rättighet, som för dessa människor ter sig alldeles särskilt dyrbar. Det är detta vi skall ha som ögonmärke och inte att det kommer att påverka valutgången på det ena eller andra sättet. Någon sådan inverkan kommer praktiskt taget aldrig att ske. Detta är faktiskt ett individuellt rättviseproblem, som man måste ta hänsyn till. Jag är, herr talman, nog optimistisk att tro att detta är en fråga, som tränger sig på och så småningom kommer att framtvinga en lösning. Det kan omöjligt vara en fråga som speciellt intresserar det ena eller det andra politiska partiet; den saken är alldeles självklar. Om vi visar litet god vilja och om vi så småningom får en utredning, vilket jag tror att vi får på detta område, tror jag det kommer att visa sig att man

kan finna lösningar, som är ur olika synpunkter acceptabla och som också avlägsnar de invändningar, som för närvarande har tornat upp sig så skyhögt för utskottsmajoriteten.

Med denna motivering, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den av herr Hamrin och mig själv till utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr HALLEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr von Friesen hade tre synpunkter att anlägga på detta och sökte visa, att 1944 års vallagssakkunniga överdrivit sina farhågor. Herr von Friesen talade om hur man skall styrka sjukdom och erkände själv att det måste ske genom läkarintyg. Jag är överens med honom om det. Motionärerna anser att det även kan ske på annat sätt, och det är väl att man fått höra en sakkunnig, som avvisar den tanken. Oavsett om staten skall betala dessa läkarintyg, vilken oerhörd börda blir det inte i stora kommuner för läkare att lämna dessa intyg! Det blir en mycket stor, vidlyftig och omöjlig apparat.

Herr von Friesens förklaring om att den som själv deltar i valhandling, alltså en röstande, skall få överbringa vederbörandes valsedel, sammanhänger med den tredje synpunkten angående den obehöriga påverkan. Det är det som motionärerna tycks ha svårt att förstå, att det kan bli fråga om obehörig påverkan. Herr von Friesen talar om att det sker i äktenskapet makarna emellan. Det kan väl hända, men där gäller det ju i regel friska människor. Det är en helt annan sak när man har att göra med ett klientel, som är fysiskt och kanske psykiskt nedbrutet och som framför allt står i beroende ställning till dem, vilkas vård de åtnjuter. Jag menar att man inte på det sättet får leka med de demokratiska principerna, så att de äventyras

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

och på något sätt råkar i suspekt belysning.

Herr von Friesen talade om att det ju är så många som röstar t. ex. på la-sarett genom äkta make-försändelse. Det är riktigt, men vi har undersökt t. ex. klientelet på de kronikerhem, där röstning har ägt rum och där det visar sig, att de som röstar till stor del är änkor, änklingar eller ogifta. Där är det i alla fall endast 19 procent, som bryr sig om att begagna sig av denna möjlighet till röstning. Alltså kommer jag till att de sjuka medborgarna inte alls tycks uppskatta denna anordning, och ändå är vi villiga att öka antalet sådana inrättningar. Längre kan man inte sträcka sig.

Herr JONSSON i Haverö (s):

Herr talman! Vad som uppkallade mig var inte själva sakfrågan. Bakgrunden till detta ärende är ju så pass väl känd i denna kammare, att man knappast behöver ta upp den till behandling. Vi vet ju alla, att vad som ligger bakom utskottets betänkande är i första hand en strävan att slå vakt om valhemligheten. Vad den innebär vet vi ju alla; det är att försöka skydda den enskilde mot obehöriga påtryckningar från annat håll.

Fröken Vinge var inne på en sak, som hon sannerligen inte är ensam om att ha fäst sig vid, nämligen det tragiska i åsynen av gamla sjuka människor, som släpas fram till vallokalen för att avge sina röster. Men det är inte alla gånger man ser saken från samma utgångspunkter som fröken Vinge. Jag måste säga, att i de fall jag varit åsyna vittne till detta och samtidigt sett de människor som på ömse sidor varit behjälpliga med att få den sjuke fram till vallokalen, har detta fastmera styrkt mig i min uppfattning att en uppluckring av bestämmelserna härvidlag skulle leda till konsekvenser, som vi sannerligen inte vill vara med om. Jag

tror inte att det alla gånger är den sjukens önskan att få komma till vallokalen, framför allt inte i de fall som utgör de tragiska fallen för både fröken Vinge och mig. Dessa fall är fastmera ett vittnesbörd om det sätt på vilket man icke bör gå till väga när man försöker öka röstetalet för de olika partierna.

Sedan har motionärerna och reservanterna velat försöka övertyga oss om att de inte på något sätt gör sig skyldiga till känslotänkande. Jag har all anledning att tro att de lägger humanitära rättvisesynpunkter på frågan. Men man kan väl ändå inte bestrida, att såväl fröken Vinge som herr Bark i varje fall har tangerat gränsen för ett visst känslotänkande.

De anvisningar, som både fröken Vinge och herr Bark har givit kammaren för att lösa frågan om valdelta-gande för de sjuka i hemmen, öppnar sådana perspektiv, att jag märkte att det var många i kammaren, som inte kunde underlåta att dra på smilbandet en smula. Det är ju fullkomligt orimligt att tänka sig att belasta valnämnderna i de olika kommunerna i detta land med denna arbetsuppgift att skicka ut kort till sjuka människor och sedan granska försäkran om att man inte på något sätt har påverkat de röstandes fria vilja. Det är ju en fullkomligt orimlig begäran, som för övrigt är absolut ogenomförbar.

Jag tror inte någon kan göra anspråk på monopol på omtanke om väljarna. Alla vill nog försöka att få så mycket folk som möjligt till valurnorna, men jag blir inte helt övertygad när man talar om viljan hos de sjuka att delta i ett val. Det måste ju finnas någon förklaring till att en så stor procentdel av de friska ändå inte tillvaratar de demokratiska fri- och rättigheterna. Det är väl förklarligt om de sjuka har påverkats av denna loja likgiltighet inför en valhandling, när det finns så många

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

friska, som inte uppskattar och tillvaratar möjligheterna att rösta.

Jag tror vi bör akta oss för att jämställa äkta makars röstning med vad som här föreslås — det måste ändå bli en ganska stor skillnad. Det är möjligt att det finns äkta makar som kan påverka varandra i sina politiska åskådningar. Sådant kan ju inte förhindras, men den möjligheten har ju även andra människor att påverka sina medmänniskor. Jag kan dock inte finna det rimligt att jämställa äkta makars valdeltagande genom röstförsändelse och röstning genom ett ombud, som har till uppgift att springa runt till hemmen och upphämta röster.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru WALLIN (s):

Herr talman! Jag kan hålla med om att allt bör göras för att varje röstberättigad skall få möjlighet att avge sitt votum, men de möjligheterna får inte sträcka sig längre än att man är säker på att valhemligheten bevaras. Att det finns människor, som genom sjukdom och invaliditet blir förhindrade att avge sin röst vid ett val, blir väl också i framtiden ofrånkomligt. Man har dock numera berett dem som är intagna på sjukhus och andra anstalter åtminstone i viss utsträckning möjlighet att rösta. Att de möjligheterna inte är till fyllest kan ju hända, men man får ju betrakta det som redan har skett mera som ett försök, och det förutsättes ju att man på det sättet skall kunna utvidga möjligheterna allteftersom man vinner erfarenhet.

Skulle man gå så långt som motionärerna vill och utsträcka möjligheten att rösta också till dem som är sjuka i hemmet, är risken för obehörig påverkan mycket stor. Jag tror inte på vad fröken Vinge antydde om sättet att lösa denna fråga och lättheten att

utöva kontroll. Jag tror tvärtom att det blir svårt att komma till rätta med problemet och att kontrollera det hela. Man kan ju t. ex. fråga sig hur sjuk en människa skall vara för att få rösta hemma och vem som skall avgöra det. De utredningar som har gjorts i denna fråga visar hur svårt det är att komma till rätta med problemet såsom redan har påtalats här.

Om det centrala är att alla skall ha möjlighet att rösta utan obehörig påverkan och med största möjliga säkerhet för att valhemligheten bevaras, får man nog akta sig för att utsträcka möjligheterna så långt, att kontrollen i vissa fall närmast blir obefintlig.

Med vad jag anförd ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Bara ett par ord! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma i vad fru Wallin, herr Jonsson i Haverö och utskottets ordförande har sagt, men jag vill tillfoga ett par synpunkter.

Först och främst ber jag att få framhålla — fastän det kanske är obehövt — att diskussionen om denna fråga i utskottet inte följde några partilinjer. Tre av folkpartiets ledamöter i utskottet har ju också anslutit sig till utskottets avslagsyrkande, och endast två folkpartister jämte herr Bark har gått på reservationslinjen.

Det som uppkallade mig var det såsom jag tycker mycket djärva yttrande, som fröken Vinge — trots att hon är tjänsteman vid statistiska centralbyrån — fällde i dag, nämligen att man utan vidare skulle kunna släppa lös röstningen för sjuka genom något slags ombud.

Fröken Vinge preciserade inte alla omständigheter eller villkor härför, och det är inte heller att begära, men om jag fattade rätt skulle röstning få ske

Vidgade möjligheter för röstberättigade, som drabbats av ohälsa eller invaliditet, att utöva rösträtt.

genom någon släkting eller genom någon som bor inom distriktet. Men om det nu är en gammal person som inte har någon bekant inom valdistriktet eller någon som inte heller har några släktingar där? Då uppstår det nya orättvisor, och då kan vi vänta nya motioner, framför allt kanske från fröken Vinge, som är flitig att motionera i valstatistiska frågor, enligt vilka man skall upphäva eller korrigeras dessa senaste orättvisor som har uppstått.

Dessutom talar man här bara om sjuka. Varför jämför man inte sjuka och åldringar? Aldringsproblemet är väl ungefär lika ömmande. En person som är 88—90 år men vid full själslig vigör har kanske svårt att röra sig. Hur många åldringar är det inte som inte vågar sig ut i trafiken på valdagen utan sitter hemma därför att de är rädda för bilar. Jag kan inte finna att det är någon principiell skillnad mellan sjuka och åldringar. Vi är skyldiga att visa dem samma hänsyn.

Om man i rättvisans namn skulle släppa kravet på att det skulle vara en släkting eller någon inom valdistriktet boende som skulle fungera som kollektör, för att använda herr von Friesens uttryck, då har gärdet blivit fullkomligt upprivet och då har fältet gjorts fritt för sådana påtryckningar, som man måste frukta.

Till sist, herr talman; naturligtvis skulle det kunna teoretiskt låta ordna sig på det sätt som herr Bark här har föreslagit d. v. s. att valnämndsledamöterna åker omkring och hämtar upp röster. Men det kan vara ett valdistrikt, som har ofantliga avstånd. Tag t. ex. Lappland eller ta Härjedalen och säg att det finns en röst i Lillhärdal att hämta långt, långt upp! Då skulle en valnämnd åka dit för att hämta denna röst, som i kanske 5 000 fall av 5 001 inte kommer att spela någon roll. Och tänk vad valnämndsledamöterna i Stockholm eller andra tätbebyggda

distrikt skulle få springa trappa upp och trappa ned! Och vilka skulle kunna vägras att få sin röst avhämtad, om det blott fordras ett allmänt sjukbetyg och framför allt om man även skulle ta vederbörlig hänsyn till åldringarna?

Jag tycker, mina damer och herrar, att utskottet har visat mycket stor förståelse för de humanitära synpunkter, som motionärerna fört fram, när utskottet i sista stycket har anvisat olika möjligheter att gå sjuka väljare till mötes framför allt på kronikerhem.

Ingen har heller talat om de problem, som en utsträckning av valdeltagandet skulle framkalla med hänsyn till valbesvär. Skapar man nya sådana regler, ökar man också möjligheterna till valbesvär. Det kan ju bli så oerhört vaga stadganden, att vi kommer långt ifrån de klara rättsregler, som vi nu efter årtiondens erfarenheter fått och som nu sällan gör överklaganden framgångsrika. Jag tror att även denna risksynpunkt bör beaktas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Herr Håstads anförande är ett typiskt exempel på konstitutionsutskottets benägenhet att till varje pris finna en anledning att inte ändra på den bestående ordningen.

Tror verkligen herr Håstad att det finns någon människa här i landet, som inte känner någon som är bosatt inom samma valdistrikt? Man har dock bott i valdistriktet åtminstone sedan man blev mantalsskriven.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Först vill jag säga, att frågan om konstitutionsutskottet är särskilt konservativt eller inte i fråga om gällande lagar kan tas upp till diskussion en annan gång. Jag tycker att konstitutionsutskottet gång på gång fö-

Fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.

reslagit ändringar i författningar, men å andra sidan är det konstitutionsutskottets grundlagsenliga plikt att se till att endast »högst nödiga och nyttiga» ändringar företas.

Visst bör en sjuk väljare oftast hitta någon man eller kvinna inom valdistriktet, som bär fram röstsedeln, men man förutsätter dock ett visst förtroendeförhållande ungefär på samma sätt som mellan makar vid deras röstning för varandra. Dessutom är det så att folk som flyttar åtminstone i en storstad ofta inte alls har någon bekant på det nya stället. Jag tror därför, att den invändning som fröken Vinge nyss framställde inte kan vara tillräcklig för att principiellt ändra utskottets uppfattning.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hamrin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprie-balanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.**Fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 24 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 18 december 1953, föreslagit riksdagen medgiva att svenska staten intill utgången av budgetåret 1956/57 åtog sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit till ett belopp av högst 300 miljoner kronor, varav för lagerhållning av svenska exportvaror utomlands samt för finansieringsgarantier, avseende produktion för export, tillhopa högst 100 miljoner kronor; i de angivna högsta beloppen skulle inräknas summorna av de till och med den 30 juni 1954 beviljade garantierna.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Norling m. fl.* (I: 181) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* (II: 189), hemställts, att riksdagen måt-

Fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.

te, med godtagande i övrigt av proposition nr 24, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådana ändringar i gällande bestämmelser om exportkreditgarantivivningen, att en av dess viktiga uppgifter bleve att främja kraftigt vidgad handel med Sovjetunionen och övriga krisfria marknader i öster, i syfte att säkra upprätthållandet av produktion och full sysselsättning.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte medgiva, att svenska staten intill utgången av budgetåret 1956/57 åtog sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit till ett belopp av högst 300 miljoner kronor, varav för lagerhållning av svenska exportvaror utomlands samt för finansieringsgarantier, avseende produktion för export, tillhoppa högst 100 miljoner kronor; i de angivna högsta beloppen skulle inräknas summorna av de till och med den 30 juni 1954 beviljade garantierna;

b) att motionerna I: 181 och II: 189 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Exportkrediter av det slag som vi nu behandlar tillkom under den stora ekonomiska krisen på 1930-talet. Det gällde att skaffa marknader för svenska produkter och därigenom sysselsättning åt den mängd av svenskar som då var arbetslösa. Då var det inte fråga om *var* man kunde få sådana marknader utan intresset var att svensk produktion och utrikeshandel skulle hållas i gång i så stor omfattning som möjligt.

Ett par år efter det senaste krigsslutet fick exportkrediterna också en annan och vid den tidpunkten tydligen väsentlig uppgift, nämligen att befrämja den handelspolitiska blockad, som de amerikanska kapitalisterna hade in-

lett mot Sovjetunionen och folkdemokratierna.

Nu har det lyckligtvis blivit en annan tendens även i svensk handelspolitik. Det har framför allt kommit till uttryck i den fördubbling av handelsomslutningen mellan Sovjetunionen och Sverige, som man kom överens om vid de senaste förhandlingarna i Moskva. Jag skall inte försöka att närmare ange bevekelsegrunderna till den förändring som har inträtt, men det är väl tydligt, att man litet varstans börjar inse, att hela blockadpolitiken mot de socialistiska staterna byggde på en mycket grov felspekulation. Den förutsatte nämligen, att det inte skulle bli någon kris i den kapitalistiska världen och att bl. a. Sverige skulle få ersättning i väster för de marknader man avstod ifrån i öster. Därtill kommer naturligtvis den roll som de amerikanska påtryckningarna spelade i detta sammanhang.

Det hela var som sagt en felspekulation, och för ett par år sedan fick man erfara det genom den hårdnande konkurrensen på världsmarknaden, som drabbade flera svenska näringsgrenar, bl. a. verkstadsindustrien. Det har lett till att det redan på ett mycket stort antal områden av det svenska näringslivet finns en betydande arbetslöshet. Mångfaldigt värre är det i de stora kapitalistiska staterna. I samma mån som varuanhopning och arbetslöshet där ökar, i samma mån förvärras också läget i vårt land. Det blir svårare att få avsättning för svenska produkter och det blir därmed även större arbetslöshet här. Förhoppningarna om stabila marknader i väster har visat sig ganska värdelösa. De amerikanska kapitalisterna använder alla sina väldiga resurser för att tillskansa sig fördelar bl. a. på bekostnad av vårt land. Typiska är de nya svårigheter som uppstått för den svenska handeln med Västtyskland.

Vi möter över huvud taget en mycket ogin inställning på Sveriges förut-

Fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.

varande marknader överallt där amerikanerna har inflytande och har möjlighet att påverka utvecklingen till sin fördel och till vår nackdel. Nu stoppas svensk export med nya tullar och andra restriktioner inom områden som behärras av amerikanska intressen, men samtidigt vidhåller man på det hållet kravet på att de europeiska staterna skall avstå från handeln österut.

Det är inte bara i Sverige som dessa erfarenheter lett till att man börjat söka andra vägar. Redan för länge sedan har flera av de stora kapitalistiska staterna börjat kasta loss från det amerikanska inflytandet och förmynderskapet. Därvidlag har de också starkt stöd i FN:s ekonomiska europakommission, som under ledning av förre svenske handelsministern eftersträvar en utvidgning av handeln mellan Öst och Väst. Vid den ekonomiska konferensen i Moskva för halvtannat år sedan var därför starka engelska och franska delegationer med, och sedan har det skett stora framsteg i utvecklingen av handelsförbindelserna mellan Öst och Väst.

Den svenska regeringen kom tyvärr mycket sent in på dessa vägar. Det är ingen tvekan om att den hittillsvarande politiken därvidlag varit till skada för våra möjligheter att vidmakthålla full sysselsättning. Marknader, som kunde ha upparbetats på ett tidigare stadium, har gått oss ur händerna därför att vederbörande länder vänt sig åt annat håll när man inte kunde göra affärer med Sverige — så torde det t. ex. vara i fråga om möjligheterna att sälja järnmalm till Tjeckoslovakien. Så mycket angelägnare borde det därför vara att nu så snabbt som möjligt reparera tidigare brister, men i det förslag till exportkreditgarantier som vi nu behandlar finns ingen tendens i den riktningen; det är ju dock fråga om en mycket betydande detalj i svensk utrikeshandel. Regeringen och statsutskottet vidhåller linjen om ensi-

digt västorienterade kreditgarantier. Det gäller särskilt den utvidgning, som skedde genom riksdagsbeslutet i fjol om införandet av finansieringsgarantier.

Vi föreslog när den frågan behandlades av riksdagen i fjol, att man skulle använda exportkreditgarantierna, inklusive de i fjol tillkomna finansieringsgarantierna, för att stimulera handeln med alla länder, och vi har i år upprepat detta förslag. Vi anser nämligen att man bör använda alla möjligheter att tillförsäkra de svenska arbetarna full sysselsättning. Det finns som jag redan sagt en betydande arbetslöshet, och det finns många tecken på att det blir ännu värre, om man nu inte vidtar energiska åtgärder för att komma in på andra vägar. Att det finns sådana möjligheter har visat sig på många sätt. Det finns möjligheter att bidra till full sysselsättning genom att ägna handeln österut större intresse än man hittills gjort. Det har bevisats genom de svenska förhandlarnas senaste resultat i Moskva genom den fördubbling, som man nu uppnått av den tidigare svensk-ryska handeln. Ännu tydligare har möjligheterna till en sådan vidgad handel framgått av framför allt engelska, franska och finska erfarenheter. Man har där åstadkommit ett gigantiskt uppsving i handeln mellan Öst och Väst, och vissa stater — t. ex. Finland — har på det sättet fått en väldig uppräckning inom näringsgrenar, som annars säkert skulle fört ett mycket tynande liv. Självfallet bör också alla möjligheter tillvaratagas för att bibehålla marknaderna västerut, men det är klart för alla, att det blir allt större och större svårigheter därvidlag och det borde därför ligga i allas intresse att se till att de marknader vi förlorar i väster ersättes genom möjligheter till vidgad handel österut. Detta är också avsikten med vår motion, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till motionen II: 189.

Fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.

Herr WARD (s):

Herr talman! Efter det obligatoriska propagandatal i sovjetanda som vi lyssnat till kan det vara skäl att säga några ord om realiteterna i den föreliggande frågan.

Statsutskottet har mycket klart framhållit, att exportkreditgarantierna inte skall vara begränsade till vissa marknader utan gälla i lika hög grad marknader i Öst som Väst. Om svårigheter skulle uppstå har utskottet förutsatt, att man bör kunna åstadkomma vissa förändringar och därmed vinna en större smidighet vid behandlingen av dessa frågor. Jag är övertygad om att man kommer att ta detta ad notam.

Jag kan ju nämna, att när man på första avdelningen behandlade denna fråga framkom på visst håll tanken på att man i texten skulle inskriva en särskild rekommendation för de sydamerikanska marknaderna. Vi har ständigt vägrat att skriva in något sådant i motiveringen, därför att vi anser att en statsutskottsavdelning och statsutskottet och för övrigt riksdagen inte har kompetens att kunna ge några sådana anvisningar. Detta måste få ankomma på de myndigheter, som äro sakkunniga och har att pröva dessa angelägenheter.

Självfallet måste vi med samma motivering avvisa den kommunistiska motionen, vilken väl för övrigt inte är framlagd med syfte på de svenska handelsintressena utan ingår som ett led i det som så ofta hörs från den sidan beträffande vårt förhållande till Sovjetunionen. Jag kan här tillägga, som också utskottet framhåller, att i realiteten har garantierna mest utnyttjats för export till vissa öststater, främst då Polen och Östtyskland. Ingenting hindrar ju att det kan bli en vidgad exportgaranti även för handeln med Sovjetunionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag skall gå förbi herr Wards påstående att vår motion skulle vara förestavad av icke svenska intressen. Det är en klyscha, som alltid återkommer, när det är klen med argumenten. Jag skall i stället syssla litet med herr Wards påstående, att exportkreditgarantierna används i samma utsträckning åt öster som västerut. Ja, om jag förstod honom rätt, påstår han att de t. o. m. används i större utsträckning österut än västerut.

Jag tror herr Ward kommer att få mycket svårt att verifiera ett sådant påstående. I så fall måste han nog som exempel ta gamla, icke nu aktuella frågor, framför allt sådana som inte har något som helst samband med de exportkreditgarantier vi nu sysslar med. Vissa former av dessa exportkreditgarantier har tillämpats även för östhandeln, men det har skett i mycket ringa utsträckning. Det kan herr Ward övertyga sig om bland annat genom att studera den framställning, som exportkreditnämnden ingav till handelsdepartementet i slutet av förra året. Av nämnda skrivelse framgår nämligen, att man under budgetåret 1952/53 har använt exportkrediterna för handel med Tjeckoslovakien och Östtyskland. Däremot har *ingen* exportkreditgaranti beviljats för handeln med Polen enligt exportkreditnämndens framställning. Beträffande Östtyskland har kreditbeloppet uppgått till endast 1,1 miljon kronor, d. v. s. en ren obetydlighet i förhållande till det totala kreditbeloppet. Tjeckoslovakien finns inte ens nämnt med något särskilt belopp, och man kan väl därför anta att exportkreditgarantierna för handeln med nämnda land ingår under rubriken »Övriga europeiska stater», under vilken rubrik står upptaget ett *sammanlagt* kreditbe-

Fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.

lopp på 3,6 miljoner kronor. Även i det fallet rör det sig alltså om en obehållighet av det totala beloppet.

Detta om de former av exportkreditgarantier, som över huvud taget används för handeln österut. Men det finns också andra former, som ensidigt har förbehållits handeln i väster. Det vill väl inte utskottets talesman förneka. Framför allt tänker jag här på de finansieringskrediter som infördes i fjol. När så skedde, ville exportkreditnämnden att man skulle lämna en väg öppen för kreditens användning även för andra än dollarländerna, men detta motsatte sig handelsministern, och senare satte sig även statsutskottet emot en sådan generösare behandling av frågan. Detta är en av de restriktioner, som med säkerhet är till mycket stor skada för utvecklingen av ett allsidigt handelsutbyte. Systemet är ensidigt inriktat på handeln i väster, och vad finansieringskrediterna beträffar ger de ingen möjlighet att befrämja utvecklingen av handeln österut.

Herr HAGBERG i Stockholm (k):

Herr talman! Det var en passus i anförandet av utskottets talesman, som uppkallade mig till ett genmäle. Herr Ward förklarade att han företrädde den uppfattningen, att statsutskottet och riksdagen inte besitter tillräcklig sakkunskap för att kunna uttala sig i handelsfrågor, och att dessa därför i huvudsak bör överlämnas till sådana organ, som sysslar med dylika ting. Denna inställning tror jag är i grunden felaktig, och den bidrar till att förklara den skandalartade utveckling, som under senare år har ägt rum på handelspolitikens område.

Jag vill erinra om att nedgången för verkstadsindustriens export, som uppgår till 300 miljoner kronor, i huvudsak faller på de östeuropeiska länderna. Varpå beror denna nedgång? Jo, den har skullts på att man i Östeuropa inte har de varor, som svarar mot våra behov här

i landet. Vi vet emellertid att detta påstående är oriktigt. Det har på detta område drivits en politik, som uppenbarligen medvetet tagit sikte på att nedbringa handeln österut.

Sverige kom år 1947 i princip överens med polackerna om att köpa kol för 3,5 å 4 miljoner kronor om året. Förra året nedbringades denna siffra till 2,2 miljoner men de svenska köparna köpte för endast 1,5 miljon kronor. Polackerna vill köpa varor från Sverige, men de måste göra det i utbyte mot sådana varor, som de kan leverera till Sverige. Det är inte Polen som brutit avtalet i detta fall, utan det är Sverige. Det kan inte finnas någon annan anledning till denna nedgång än att starka krafter här har varit i rörelse för att nedbringa handeln med Polen, och det kan inte vara något svenskt intresse. Tvärtom måste det vara ett svenskt intresse att exempelvis verkstadsindustrien kan upprätthålla sin export. I stället får nu nämnda industri kalkylera med en ganska betydande minskning av exporten under innevarande år.

Om riksdagen verkligen ägnade dessa frågor tillbörlig uppmärksamhet, så skulle vi inte få denna snedvridning av handeln, vilken i den krissituation vi nu bör ställa in oss på — det är ett perspektiv, som ligger ganska nära — kan få de mest ödeläggande konsekvenser.

Herr WARD (s):

Herr talman! Jag har, herr Hagberg, inte alls fränkät riksdagen kompetens att bedöma handelspolitiska frågor — detta vare mig fjärran. Däremot har jag sagt att riksdagen saknar kompetens att ge anvisning åt myndigheter, att hit eller dit skall kreditgarantier lämnas. Detta måste prövas av dem som är ansvariga för den uppgiften; det kan riksdagen inte gärna närmare yttra sig om.

Herr Hagberg talade bland annat om de polska kolen och drev satsen, att det var Sverige som bröt avtalet. Vi skall inte tala om den saken; riksdagens leda-

Upphävande av tullen och skatten på kaffe.

möter känner nog till hur den utvecklade sig. När herr Hagberg kan uttala sig på det sättet, då tycker jag det ligger stort berättigande i talet om att här saknas kompetens att bedöma dessa frågor.

Herr HAGBERG i Stockholm (k):

Herr talman! Jag förstår inte varför inte riksdagen skall kunna ha en mening om hur den svenska handelspolitiken bör inriktas. Är det verkligen ett sådant märkvärdigt anspråk att riksdagen skaffar sig en åsikt, huruvida den eller den marknaden bör ägnas uppmärksamhet? Herr Wards nya förklaring är inte bättre än den han tidigare gav, i all synnerhet som det ändå gäller ett mycket stort område av världen, där Sverige har gynnsamma geografiska och andra förutsättningar för att utveckla sin handel. Att inta den ståndpunkten, att det där kan vi inte ha någon åsikt om, det får vi överlämna åt experter, tycker jag är ganska orimligt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 14.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 36, i anledning av väckt motion angående statens förvärv av fastigheten Onkel Adam nr 6 i Östersund.

§ 15.

Upphävande av tullen och skatten på kaffe.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckt motion angående upphävande av tullen och skatten på kaffe.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 46, 4 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 9.*

av herr *Senander m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta upphäva tullen och skatten på kaffe.

Utskottet hemställde, att motionen II: 46 av herr *Senander m. fl.* angående upphävande av tullen och skatten på kaffe icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Som man kunde vänta sig har utskottet avstyrkt motionen. Det finner vi inte vara så märkvärdigt. Bevillningsutskottet får ju försvara de indirekta skatterna över huvud taget, inte bara de som existerar utan också de nya som föreslås. Utskottets ståndpunkt innebär alltså ingen överraskning. Där emot måste jag säga att den motivering, som denna gång presterats av utskottet, ger belägg för att utskottet får allt svårare och svårare att prestera en motivering för sitt ståndpunktstagande i fråga om indirekta skatter.

Utskottet skriver exempelvis att utskottet vill »erinra om ifrågavarande beskattnings successivt starkt reducerade betydelse med avseende å dess andel i konsumentpriset». Och så nämner man hur denna andel på grund av kaffeprisets stegring har minskat ända fram till nu, då den utgör endast 5 procent. Detta använder man som den huvudsakligaste motiveringen för att avstyrka motionen. Man skulle härav kunna dra den slutsatsen, att om skattens och tullens andel i förhållande till det sammanlagda priset hade varit större, skulle utskottet ha gått med på att avskaffa skatt och tull. Det blir den logiska slutsatsen av det högst egendomliga resonemang som här föres.

Det förhåller sig ju ändå så att ett avskaffande av tullen och skatten på kaffe skulle innebära en reduktion med fem procent av priset. Om vi kunde åstadkomma en sådan prissänkning på andra varor här i landet vore det san-

Upphävande av tullen och skatten på kaffe.

nerligen inte dåligt. Här har man dessutom att göra med en reduktion av kaffepriset som, därest motionen bifölles, hade inneburit att man därigenom kunnat motverka den nya stegring av kaffepriset som nu planeras.

Herr talman! Jag kan inte finna att utskottet kunnat för sitt negativa ställningstagande anföra en motivering som är hållbar, varför jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. väckta motionen.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Det är uppenbart att man har anledning beklaga de prisstegringar som under senaste tiden ägt rum på kaffet. Men som alla känner till — också herr Senander, förmodar jag — beror detta på världsläget, på den internationella marknaden. Det beror i stort sett på företeelser varöver vi inte råder. Framför allt beror det på dålig skörd i Brasilien men också på stor efterfrågan på denna vara.

Denna fråga har nyligen belysts här i kammaren genom ett interpellationssvar, som lämnats av handelsministern. I denna motion yrkar nu herr Senander m. fl. att man skall ta bort tull och skatt på kaffe. Sedan lång tid tillbaka har vi i vårt land tull på kaffe. Den utgår nu med 45 öre per kg för orostad vara. Kaffeskatten infördes 1939. Den sänktes 1946 och utgör nu 35 öre per kg för orostat kaffe. Tillsammans blir det alltså för orostad vara, tull och skatt sammantagna, 80 öre per kg.

Vi har i utskottets betänkande erinrat om att den andel, som tull och skatt utgör av konsumtionspriset, har reducerats. I januari 1940 var siffran 30 procent. I januari 1947 var motsvarande siffra 15 procent och i januari i år är den 5 procent. Det innebär alltså, att ett borttagande av tull och skatt på kaffe inte medför någon stor sänkning av kaffepriset.

Större betydelse har variationerna på världsmarknaden; skall man där få nå-

gon sänkning behövs det emellertid en produktionsökning framför allt i Brasilien. Man har också gått in för att öka produktionen, men detta tar givetvis sin tid.

Vid 1946 och 1947 års riksdagar förelåg motioner från samma håll som nu om att skatten på kaffe skulle borttagas. Då avvisade riksdagen förslaget under åberopande av statsfinansiella skäl, och det finns fortfarande anledning att lägga statsfinansiella aspekter på denna fråga. För budgetåret 1952/53 uppgick statens inkomster av tullen och skatten på kaffe till nära 40 miljoner kronor. Vi har inom utskottet varit av den mening, att denna fråga bör sättas in i ett större sammanhang och att det för närvarande saknas förutsättningar för ett borttagande av tullen och skatten.

Jag vill till sist understryka, herr talman, att utskottet enhälligt har avstyrkt motionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Herr Kristensson i Osby — jag kan väl för resten få säga utskottets talesman — förklarade att prisstegringen på kaffe är beroende av förhållanden, över vilka vi inte kan råda. Ja, det är ju just därför som vi väckt denna motion, för att ge riksdagen tillfälle att åtminstone göra *någonting* för att reducera kaffepriset. Vad vi pekat på är väl i alla fall förhållanden, över vilka riksdagen kan råda.

Det är ju alldeles uppenbart, att även om det inte handlar om någon avsevärd sänkning, så rör det sig dock om belopp som spelar en ganska stor roll, därför att kaffepriset nu nått en höjd, som betecknar gränsen för vad folk har råd att betala för en konsumtionsvara. Även en så pass liten sänkning som med 5 procent betyder alltså åtskilligt, inte minst för våra gamla pensionärer, som faktiskt på ålderns dagar har sin främsta tröst i den lilla kaffetären.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Jag har i mitt tidigare anförande understrukt, att man har anledning att beklaga prisstegringen på kaffe. Jag har också understrukt, att man inte kommer så långt med de åtgärder, som motionärerna föreslagit.

Jag skulle kunna säga till herr Senander att en del uppgifter, som jag har från herr Senanders idealland, talar om att kaffepriset där är betydligt högre än i Sverige. Enligt OCE:s rapport — visserligen av den 1 mars 1951 — var priset på kaffe 55 rubel per kilo; en rubel motsvarar i dagens clearingkurs 1 krona 29 öre. Priset på te var vid samma tillfälle i det land jag åsyftar 130 rubel per kilo.

Vad vi har att vänta på detta område, herr Senander, är förbättrade produktionsmöjligheter framför allt i Brasilien. Till en del har prisstegringen orsakats av vädrets makter, men den beror också på att plantagerna är för små. Det senare har man gått in för att avhjälpa, men det tar ändock sin tid innan en avsevärd lättnad kan förväntas.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag kunde tänka mig att man här från utskottets sida inte skulle kunna hålla sig till kaffepriset i Sverige utan att man i sin nöd måste tala om kaffepriset i Sovjetunionen. Det är ju bara betecknande för svagheten i hela argumentationen, att man måste dra in förhållandena där. Det vore bättre att herr Kristensson tog och såg litet på det ideal han företräder, nämligen liberalismen, och besinnade det faktum, att det är den liberala storfinansen i vissa länder som har jobbat upp kaffepriset till den höjd det för närvarande har.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Senander, att det är väl uppenbart

Upphävande av varuskatten för glass.

att de siffror jag senast anförde lämnade jag inte på utskottets vägnar utan helt på mina egna.

När herr Senander sedan talar om krafter i andra länder vill jag säga honom att man i USA satt i gång en utredning, vars syfte är att undersöka om de köp och försäljningar, som där ägt rum, står i strid med antitrustlagen. Varken herr Senander eller jag känner till resultatet av den utredningen. I varje fall kan man väl inte på de krafter, som herr Senander talar om, lägga ansvaret för den inverkan vädrets makter haft på skörden i Brasilien. Eller vill herr Senander göra även detta gällande?

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag vet, och det vet herr Kristensson i Osby också, att det inte alls är fråga om enbart vad vädrets makter har åstadkommit utan att det är tack vare det dåliga skördeutfall, som möjligen kan ha inträffat, som man har fått tillfälle att jobba upp kaffepriset som man har gjort.

Sedan vill jag bara säga, att de meddelanden och de siffror, som herr Kristensson här presterat, inte blir bättre därför att han inte talar på utskottets vägnar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Upphävande av varuskatten för glass.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckta motioner om upphävande av varuskatten för glass.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Upphävande av varuskatten för glass.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf):

Herr talman! Man kanske skulle kunna säga, att det här gäller en fråga av mindre betydelse. Men när man av motionerna och utskottsutlåtandet finner att vi i vårt land förbrukar ungefär en liter glass per person och år och samtidigt får veta att man i USA förbrukar 14 å 15 gånger så mycket, får man nog säga, att konsumtionen har ett visst sammanhang med det pris som konsumenterna får betala för varan i fråga. Huruvida glassen bör betecknas som en lyxvara eller inte överlåter jag åt var och en att bedöma. Jag anser för min del inte att den hör till den sortens lyxvaror, som bör beskattas så hårt som nu sker. Om en husmor till söndagsmiddagen vill som efterrätt bjuda på god glass för ett hushåll på sex personer, går hon till närmaste affär och köper sig sex deciliter grädde, 100 å 200 gr socker, fem till sex stycken ägg och en burk vanilj. Hon tillreder detta och sätter in det i kylskåpet. Hela kostnaden rör sig, skulle jag tro, om 3 kronor till 3:50. Det förutsätter att hon har tillgång till kylskåp. Hennes granne, som kanske även vill bjuda på glass till söndagsmiddagen, har inte tillgång till kylskåp. Hon får då för att skaffa sig glass gå ut i den öppna marknaden och får då först betala kostnaden för varorna med det pris jag nyss nämnde och därutöver kostnaden för tillredningen jämte försäljningsavans och kommer för samma kvalitet och kvantitet säkerligen upp till ett pris på 4 kronor. Men ytterligare därutöver skall hon betala 2:60 i skatt.

Man kan verkligen fråga sig om det är riktigt att vi förfar på detta sätt hur länge som helst. I detta sammanhang gör sig ju olika producentintressen gällande: från producenterna av ägg, mjölk, grädde, socker o. s. v. I en tid då vi har överflöd på matfett, synes det mig som om vi här skulle kunna öppna vägar för att finna ytterligare avsättning för dessa varor. Det borde där-

för enligt min mening vara såväl ett konsument- som ett producentintresse att vi på detta område finge en ändring till stånd. Å andra sidan får enligt uppgift staten 5 miljoner kronor i årlig inkomst på glassproduktionen, varav, har det sagts mig, 2 miljoner kommer ifrån Glace-Bolaget i Stockholm. Alltså är det här fråga om ett fiskaliskt intresse, ett jordbrukarintresse och ett konsumentintresse. Var och en kan naturligtvis lägga olika stark vikt vid dessa intressen, beroende på vilket intresse man företräder. Men jag tror att på detta område bör så småningom en överläggning komma till stånd och ett övervägande ske om vad som är lyckligt ur hela samhällets synpunkt.

Jag vill vidare ifrågasätta — när det nu finns så många tillverkare av glass — om kontrollen över tillverkarna är tillräckligt stark, så att vi inte här står inför en tillverkning, som aldrig blir beskattad. Här har jag satt ett frågetecken. Jag kan inte svara på den frågan, men enligt uppgifter som jag har fått föreligger här ett förhållande, som kanske borde närmare undersökas.

Jag skall emellertid inte yrka bifall till motionen, då ju utskottets utlåtande hänvisar till att kommittén för indirekt beskattning så småningom kommer med förslag i frågan. Jag har emellertid velat peka på denna angelägenhet, som enligt mitt förmenande inte är av så ringa betydelse, som man kanske vid första anblicken är benägen att tro. Jag hoppas nu, när jag inte yrkar bifall till motionen, att kommittén för indirekt beskattning skall ta upp frågan och så snart som möjligt framlägga förslag till en lösning, som kanske tillfredsställer samtliga parter.

Herr ADOLFSSON (bf):

Herr talman! Jag kan instämma i vad herr Jansson i Aspeboda yttrade i denna fråga. Jag vill bara tillägga en sak, nämligen att jag tycker att det är i princip oriktigt att man lägger en varuskatt, som närmast kan betraktas som

Frågan om beskattning av förströelsetidskrifter.

en lyxskatt, på ett livsmedel, ett livsmedel som är värdefullt ur mer än en synpunkt sett. Det lönar sig givetvis inte att yrka bifall till denna motion, som frågan ligger till i dag. Men jag vill instämna i vad som förut sagts, att denna kommitté för den indirekta beskattningen snarast möjligt kommer fram med förslag i ärendet, så att varuskatten på glass kan avskaffas inom rimlig tid.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Varuskatten på glass har vi haft i vårt land sedan 1941. Frågan om borttagande av denna var föremål för riksdagens behandling under fjolåret. Vid det tillfället skrev bevillningsutskottet att man medgav att det fanns svårigheter vid den praktiska tillämpningen, men man ville inte ta ställning till denna fråga därför att man ville avvakta resultatet av pågående utredning.

1952 års kommitté för indirekta skatter har denna fråga till bedömning, och fördenskull har vi i utskottet funnit att det finns anledning att vänta med ställningstagandet tills utredningsresultatet föreligger.

I fjol var utskottet enhälligt i sitt betänkande i denna fråga. I år har där inte ställts några yrkanden, men i stället är en blank reservation fogad till utskottets betänkande.

När man nu inte heller här i kammaren ställer något yrkande, menar jag att man inte längre behöver tvista om denna sak. Jag inskränker mig därför, herr talman, till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Frågan om beskattning av förströelsetidskrifter.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta

motioner angående utredning av frågan om beskattning av förströelsetidskrifter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSSON i Bakeröd (bf):

Herr talman! Då dessa motioner nu har avstyrkts av ett i det närmaste enigt bevillningsutskott, finns det givetvis ingen anledning för mig att ta upp en längre diskussion om den här saken, och jag skall inte göra det heller, utan bara säga ett par ord.

Frågan om beskattning av den s. k. kolorerade veckopressen och liknande tryckalster har, som det också redovisas i utskottets betänkande, vid många tillfällen varit föremål för riksdagens behandling, men varje förslag till beskattning av dessa tryckalster har blivit avslaget.

När vi tänkte oss en utredning av frågan om beskattning av förströelsetidskrifter, hade vi nog den meningen, att frågan borde överlämnas till 1952 års kommitté för indirekta skatter. Den omständigheten, att kommitténs direktiv inte lägger hinder i vägen för kommittén att ta upp denna fråga, är naturligtvis värdefull, men det är alldeles självklart att ett uttalande i positiv riktning från riksdagens sida hade varit oerhört mycket värdefullare.

Jag är för min del fullt medveten om att det skulle komma att möta en hel del svårigheter att göra en fördelning mellan de tidskrifter som borde beskattas och dem som borde vara skattefria, men jag tror inte att det är omöjligt att göra en sådan fördelning.

Herr talman! Jag har givetvis i det läge, som frågan nu befinner sig i, inte något yrkande.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Som herr Carlsson i Bakeröd säger har denna fråga vid flera tillfällen varit föremål för övervägande inom bevillningsutskottet och i riksdagen. Den har också varit föremål för

Förfogandet över medel, som insatts å skogskonto, m. m.

utredning ett par gånger. År 1943 gjordes en sådan utredning av dåvarande docenten Welinder. Remissvaren var ganska avstyrkande. Sedan gjorde 1949 års skatteutredning en undersökning tillsammans med kontrollstyrelsen. De flesta remissvaren var då avstyrkande. Man framförde principiella invändningar mot en sådan skatt som denna. Det är såvitt jag vet inte något demokratiskt land i världen som har dylik skatt. Det tyngst vägande skälet har emellertid varit de praktiska svårigheterna för gränsdragningen, dessa svårigheter som herr Carlsson i Bakeröd inte är främmande för men som han trodde skulle kunna övervinnas. Det är klart, herr Carlsson, att man i vissa fall ganska lätt kan avgöra att den eller den tidskriften bör beskattas, men i andra fall kan det avgörandet vara mycket besvärligt.

I kontrollstyrelsens förslag ingick också att vissa böcker skulle beskattas, och det skulle ju inte göra gränsdragningen lättare.

Betecknande för läget då var att kontrollstyrelsen för sin del inte ville ha det avgörande ordet när det gällde beskattningsföremålet, utan ville att detta skulle hänskjutas till en tidskriftsnämnd, men utredningen ville för sin del att avgörandet skulle fällas av kontrollstyrelsen med en rådgivande nämnd vid dess sida.

Det är bristerna i veckopressen som man ofta anför som skäl för en sådan skatt som denna. Det är klart att den kritiken många gånger kan vara berättigad — jag vill inte stå här som någon försvarsadvokat för denna press — men jag tror inte att man över huvud taget kan skattlägga efter en moralisk värdering. Jag skulle vilja tillägga att jag för min del inte tror att tidskrifterna blir bättre om de blir föremål för en, som det då gällde, 30-procentig beskattning. Snarare finns det anledning att förvänta att tidskrifterna blir sämre.

Nu diskuterades denna fråga 1950 in-

gående. Vid det tillfället hade jag möjlighet att göra min mening hörd. Jag skall därför inte förlänga diskussionen utan endast säga att jag inte kan finna anledning till att riksdagen här skall ta initiativ till någon ny utredning. Jag ber, herr talman, därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Förfogandet över medel, som insatts å skogskonto, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 30 december 1953 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 14, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto; samt

2) lag med vissa bestämmelser om medel, som innestå å investeringskonto för skog.

Till utskottets behandling hade hänvisats ett antal i anledning av propositionen väckta motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 14 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och i anledning av de likalydande motionerna I: 19 av herr Eliasson m. fl. och II: 31 av herr Jansson i Aspeboda m. fl., de likalydande motionerna I: 211 av herr Hansson m. fl. och II: 271 av herr Widén m. fl. samt de likalydande motio-

Förfogandet över medel, som insatts å skogskonto, m. m.

nerna I: 212 av herrar Ebbe Ohlsson och Eskilsson och II: 270 av herr Magnusson m. fl. ävensom med avslag å de likalydande motionerna I: 213 av herr Ebbe Ohlsson m. fl. och II: 269 av herr Magnusson m. fl. samt motionen II: 432 av herr Kristensson i Osby m. fl.,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, med viss ändring av ikraftträdandebestämmelserna;

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag med vissa bestämmelser om medel, som innestå å investeringskonto för skog; samt

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 19 av herr Eliasson m. fl. och II: 31 av herr Jansson i Aspeboda m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 211 av herr Hansson m. fl. och II: 271 av herr Widén m. fl., ävensom

3) de likalydande motionerna I: 212 av herrar Ebbe Ohlsson och Eskilsson samt II: 270 av herr Magnusson m. fl., måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Spetz, Velanders, Söderquist, Kristensson* i Osby, *Sjölin, Kollberg* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett att utskottet under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 213 av herr Ebbe Ohlsson m. fl. och II: 269 av herr Magnusson m. fl. samt motionen II: 432 av herr Kristensson i Osby m. fl. bort under punkten A 2) hemställa, att riksdagen måtte avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag med vissa bestämmelser om medel, som innestå å investeringskonto för skog, samt i stället för sin del antaga av reservationerna framlagt förslag till lag om upphävande av lagen den 14 december 1951 (nr 783) om investeringskonto för skog;

II) av herrar *Velanders* och *Nilsson* i Svalöv, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Frågan om ackumulerad inkomst från skogsbruk har vid flera tillfällen övervägts inom bevillningsutskottet. Det är med verklig tillfredsställelse jag nu konstaterar, att vi får en permanent lagstiftning som ger möjlighet för dem som bedriver skogsbruk att utjämna inkomsterna från olika år. Detta medför att man kan mildra progressiviteten i beskattningen och framför allt skapa ökade möjligheter att göra avdrag för med skogsbruket förenade kostnader. Vi har inom utskottet varit överens om de tillfälliga bestämmelserna om stormfälld skog som knyter sig till beskattningsåren 1954 och 1955. Vi har i stort sett också varit överens när det gäller den permanenta lagstiftningen. Men det är på en punkt, som jag har haft en avvikande mening. Det gäller de nu innestående medlen på investeringskonto för skog.

Utredningsmannen föreslog att såväl fysiska som juridiska personer från den 1 januari 1955 skulle få lyfta insatta medel. Mot utredningsmannens förslag kom inga invändningar från remissinstanserna annat än från majoriteten i bankofullmäktige. Man ansåg där att om man gav tillstånd för juridiska personer att ta ut insatta medel nu, skulle dessa juridiska personer omedelbart utnyttja denna rätt. Mot bankofullmäktiges yttrande reserverade sig herr Rubbestad och undertecknad. Då vi behandlade denna fråga, fanns på dessa konton ungefär 114 miljoner innestående, varav ungefär 44 miljoner insatts av fysiska personer och 70 miljoner av juridiska. Dessa medel var till mycket liten del frivilligt insatta. De flesta och de största summorna hade insatts på grund av tvångsbestämmelserna.

Jag kan inte finna annat än att det

Förfogandet över medel, som insatts å skogskonto, m. m.

är rimligt att på detta område behandla fysiska och juridiska personer lika. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den reservation som vid detta betänkande är avgiven av herr Spetz m. fl.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Det föreliggande förslaget till förordning om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto kommer säkert att hälsas med stor tillfredsställelse. I mycket väsentliga delar skiljer det sig också från den förordning, som antogs av 1951 års riksdag, och det nya förslaget överensstämmer i huvudsak med dem, som tidigare framförts av skogliga organisationer och enskilda motionärer här i riksdagen. Inte minst för de mindre skogsbruken blir det betydelsefullt med den jämnare fördelning av skogsinkomsten som nu är möjlig och som ur skogsvårdssynpunkt verkar gynnsamt.

I propositionen har emellertid inte medtagits någon bestämmelse om rätt till högre procentuell avsättning vilket är motiverat för stormfälld skog. Fördenskull har jag jämte flera andra motionärer föreslagit, att procentsatsen för insättning av likvid efter försäljning av stormskadad skog skall höjas till 80 procent av ifrågavarande inkomst med åtföljande rätt till uppskov med taxering till kommunal och statlig inkomstskatt. Det är också med tacksamhet jag konstaterar, att bevillningsutskottet beaktat dessa synpunkter och föreslagit denna ändring.

Då den nya förordningen endast avsetts att tillämpas på fysiska personer, oskiftade dödsbon eller familjestiftelser men inte på juridiska personer, har jag jämte några partikamarater funnit anledning att i en annan motion föreslå att den skall äga enahanda tillämpning även för häradsallmänning, bolag eller annan juridisk person. I det avseendet har emellertid utskottsmajoriteten inte gått från vad departementschefen föreslagit utan avstyrkt motionen. En mino-

ritet inom utskottet har dock funnit att de i motionen och i en av herr Kristensson i Osby avgiven likartad motion anförda skälen väl motiverar den ändring som föreslagits och har därför reserverat sig i denna del. Då bland annat häradsallmänningar ålagts att insätta vissa belopp av skogslivider på investeringskonton enligt förutvarande förordning och då deras skogar skötes enligt skogshushållningsplaner, kan jag inte finna annat än rättvist att den nya förordningen får äga tillämpning även i här berörda fall.

Jag ber därför, herr talman, att i likhet med herr Kristensson få yrka bifall till den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Vad reservation nr I beträffar skall jag inte uppta tiden med att här ytterligare motivera densamma, utan jag vill till alla delar instämma i vad herr Kristensson i Osby och herr Magnusson därvidlag anført. Jag har närmast begärt ordet för att helt kort motivera den blanka reservation som vi båda högermän inom utskottet avgivit.

Såsom av utskottets utlåtande framgår har inom utskottet ifrågasatts, om inte en lagstiftning på här berörda område borde omfatta även juridiska personer, men utskottet har icke funnit anledning att föreslå en sådan utvidgning av lagens omfattning. För min del har jag på denna punkt haft en annan mening inom utskottet. Jag anser att skäl talar för att även juridiska personer borde få insätta medel på s. k. skogskonto. Framför allt är detta enligt min mening befogat när det gäller inkomster från stormfälld skog. Härvidlag är det häradsallmänningar och sockenallmänningar men även andra juridiska personer som ur beskattningssynpunkt och andra synpunkter kan komma i ungefär samma läge som fysiska personer.

Förfogandet över medel, som insatts å skogskonto, m. m.

En annan sak, som också varit föremål för diskussion inom utskottet, är frågan huruvida inte medel, som nu tvångsmässigt inneslutar på skogskonto i riksbanken, skulle kunna få överföras till annan bank, med bibehållen rätt för den skattskyldiga att åtnjuta uppskov med beskattningen. Utskottet har icke ansett att saken har någon större betydelse, varför utskottet inte heller på denna punkt framlagt något förslag. Vi högermän i utskottet har emellertid hävdats att frågan har en viss betydelse inte bara för jordbrukskassorna och sparbankerna utan även för den enskilde skogsägaren som gärna vill ha sina bankaffärer förlagda till hemorten. Jag kan inte inse att det, såsom utskottet säger, ur kontrollsynpunkt skulle medföra några besvärligheter, om ifrågasatt rätt medgivits de skattskyldiga. Snarare bör väl bestämmelsen att medel på investeringskonto, som fortfarande skall vara insatta på skogskonto, måste stå kvar hos riksbanken, motverka önskemålet om en förenkling av taxeringsarbetet och kontrollen. I de fall skogsägare i framtiden gör skogskontoinsättningar i annan bankinrättning än riksbanken men av beskattningshänsyn tvingas låta förutvarande investeringskontomedel kvarstå på skogskonto i riksbanken, får taxeringsmyndigheterna insättnings- och uttagningsbesked från flera banker. Den korrespondens mellan taxeringsmyndigheterna och bankerna, som ur kontrollsynpunkt är nödvändig, blir också vidlyftigare än som eljest erfordras. Hade vederbörande skattskyldiga haft alla sina medel i en och samma bank, skulle taxeringsarbetet ha kunnat i någon mån förenklas.

Eftersom vi två högermän inom utskottet inte har kunnat vinna förståelse för våra önskemål bland folkpartiets eller bondeförbundets representanter, har vi i utskottet inte ställt något särskilt yrkande, vare sig om en utsträckning av lagen till att omfatta även ju-

ridiska personer, när det gäller inkomster från stormfäld skog, eller om en tillämpning av lagen i dess helhet för juridiska personer. Av samma anledning har vi inte heller ställt något yrkande i fråga om medlens överflyttande från riksbanken till annan bankinrättning. Jag skall inte heller här framföra något yrkande i dessa riktningar, utan jag har bara med dessa ord velat klargöra vår inställning till de berörda frågorna.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga kan man konstatera, att utskottet är praktiskt taget enhälligt när det gäller Kungl. Maj:ts proposition. Av de anföranden som här har hållits har det ju också framgått, att man är tacksam även från motionärernas sida.

Man glömmer dock en sak i detta sammanhang, och det är att denna fråga är mycket äldre än beslutet om de tvångsvisa avsättningarna. När man nu diskuterat detta spörsmål så har det gällt att finna en form, som på ett eller annat sätt gav skogsägarna, som kom att träffas av den progressiva beskattningen, en möjlighet att ordna upp dessa ting. En sådan möjlighet har givits i den nu föreliggande propositionen.

Herr Nilsson i Svalöv och herr Kristensson i Osby ömmar nu mycket för de juridiska personerna. Egentligen har vi ju aldrig talat om dessa i detta sammanhang förrän just nu. De har ju proportionell skatt. Det bör inte föreligga några sådana svårigheter för de juridiska personerna som för de fysiska. De fysiska har ju den progressiva beskattningen. Därtill kommer sedan att företagsbeskattningsutredningen är samsatt med hela problemet om företagens beskattning och möjligheter att få avsätta fonder av olika slag. Då synes det utskottet orimligt om man på detta område skulle ordna upp saken särskilt för den industri som har att göra med skog. Företagsbeskattningsutred-

Förfogandet över medel, som insatts å skogskonto, m. m.

ningens förslag har ju annonserats till mitten av detta år. Vi hoppas således alla att nästa riksdag bör ha tillfälle att ta slutlig ställning till detta problem. Då kommer också frågan om de juridiska personerna att lösas, hoppas jag.

Det är klart att man kan hänga på praktiskt taget allting till en kungl. proposition. Herr Nilsson i Svalöv var vänlig nog att säga att högermännen inte hade ställt något yrkande. De har inte motionerat om de där enskilda bankerna. De två högermännen kan ju inte tänka sig att de skall få använda utskottets initiativrätt, och därför är det fullt skäligt att herr Nilsson i Svalöv inte ställer något yrkande. Jag skulle tänka mig att det vore omöjligt för talmannen att ta upp ett sådant yrkande.

Herr Nilsson i Svalöv talade i detta fall om vilken betydelse det skulle ha att knyta detta till den lokala banken. Ja, det kommer att få en viss betydelse i fortsättningen. Från och med det att denna författning trätt i kraft så öppnas alla de möjligheter som herr Nilsson här talat om. Att de pengar som nu står i riksbanken inte utan beskattning kan plockas ut utan vidare, det tycker jag också är rimligt. Att man i det sammanhanget skall ägna en smula uppmärksamhet åt den eventuella taxeringskontrollen, det tycker jag inte heller är märkvärdigt om man ser det från bevillningsutskottets synpunkt.

Om man ser till realiteterna tror jag sålunda att Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag motsvarar vad riksdagen har begärt. Det finns en skillnad mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets, nämligen avseende stormfällningarna, alltså händelser som inträffat sedan propositionen utarbetats. Där har vi lyckats, inte att följa motionärens väg, ty det skulle i väsentlig mån ha ställt riksdagen utanför, och det vill inte utskottet, men att knyta an en övergångsbestämmelse till den föreliggande propositionen så att det

blivit möjligt att vinna fullständig enighet om att hjälpa dem som råkat ut för stormfällningarna i år.

Detta gäller det närmaste taxeringsåret. Om sådana katastrofer inträffar i fortsättningen, får man väl ordna en lagstiftning för detta, men utskottet har inte ansett det vara en riktig väg att i en förordning som avser normala förhållanden hålla alla vägar öppna för den händelse det skulle inträffa någon katastrof.

Om man inte ställer kraven högre än riksdagen själv en gång gjorde när den aktualiserade denna fråga, tror jag sålunda att det föreliggande förslaget kan anses motsvara just det som vi själva har hemställt om. Jag ber, herr talman, att med anförande av dessa synpunkter få hemställa om bifall till bevillningsutskottets förslag oförändrat.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Jag vill fästa utskottets ärade ordförandes uppmärksamhet på att vi inom folkpartiet inte har velat att juridiska personer skulle omslutas av den nya lagstiftningen för skogskonton. Herr Nilsson i Svalöv sade just att han inte ens från folkpartiet hade fått sympati för den tanken. Det är riktigt, och det beror på att vi anser att denna lagstiftning inte är så angelägen för de juridiska personernas del, av skäl som utskottets ärade ordförande har angivit, men också därför att juridiska personer inte har progressiv skatt och dessutom har andra avskrivningsmöjligheter än fysiska personer, även om där föreligger tillfälliga inskränkningar.

Vi har en avvikande mening endast när det gäller de medel som juridiska personer har satt in på investeringskonto för skog. Utredningsmannen hade där den uppfattningen, att också juridiska personer borde få ta ut dessa insatta medel, och han motiverade för sin del detta med att konjunkturläget nu

Utredning och lagstiftning rörande redovisning och revision i koncerner med avseende å de ekonomiska föreningarna.

hade ändrat sig väsentligt sedan 1951 års lagstiftning kom till stånd. Jag anser fortfarande det vara ett rättvisekrav att man behandlar juridiska och fysiska personer lika när det gäller de insatta medlen. Detta är så mycket angelägnare som det i stort sett är fråga om tvångsinsatta medel.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvängande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här-efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 121 ja och 66 nej, vadan kammaren bifallit vad utskottet hemställt.

§ 19.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial nr 26, angående överlämnande till särskilda utskottet av väckta motioner angående rätt att tillverka och försälja ciderdrycker.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Utredning och lagstiftning rörande redovisning och revision i koncerner med avseende å de ekonomiska föreningarna.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning och lagstiftning rörande redovisning och revision i koncerner med avseende å de ekonomiska föreningarna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Det var inte min mening att ställa till någon debatt här i kammaren om denna fråga; som motionär vill jag bara säga ett par ord.

När vi år 1951 behandlade den nya föreningslagen i första lagutskottet, var jämväl denna fråga föremål för behandling. Den var då närmast föranledd av en motion av herr Cassel och fru Gärde Widemar. Första lagutskottet avstyrkte motionen under motivering, att statsrådet och chefen för justitiedepartementet hade uttalat, att denna fråga borde upptagas och utredas i ett vidare sammanhang. Häremot reserverade sig herr Cassel, fru Gärde Widemar och herr Nilzon i Ringarum. År 1952 var frågan åter uppe till behandling. Första lagutskottet avstyrkte motionen även denna gång under samma motivering.

Två år har nu gått, men någon utredning har inte kommit till stånd, och det är i anledning härav som jag nu velat väcka denna fråga. Jag anser de

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

förhållanden som nu råder inte vara fullt tillfredsställande. En ekonomisk förening kan nämligen bilda ett dotterbolag och överskjuta föreningens medel till aktiekapitalet. Den utser en styrelse inom sig, väljer revisorer och håller bolagsstämma, vilken utgöres av föreningens styrelse. Kommer nu föreningsstämman och begär att redovisning skall lämnas jämväl för dotterbolagets verksamhet, behöver detta inte tillåtas. Styrelsen för föreningen är icke skyldig att avge någon redovisning för dotterbolagets verksamhet. Detta förhållande kan inte vara riktigt; det torde vara ett medlemmarnas intresse att få följa föreningens verksamhet jämväl i vad den avser dotterbolagets rörelse.

Nu vill jag starkt understryka att denna fråga inte har väckts därför att man vill söka komma åt de ekonomiska föreningarna på något sätt. Det är tvärtom så att man gärna vill att medlemmarna i en ekonomisk förening skall kunna få ta del av föreningsrörelsen i dess helhet.

Jag skall inte vidare orda i denna sak, herr talman, och inte heller ställa något yrkande. Jag vill bara göra det uttalandet, att frågan snarast bör bli föremål för en vidare utredning.

Herr talman! Jag har inte annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Då herr Östlund inte framställde något yrkande, saknar jag anledning att närmare bemöta vad han anförde. Jag vill bara säga att även utskottet anser, att en översyn av koncernbestämmelserna bör komma till stånd men att den inte bör företagas, innan den av riksdagen begärda utredningen på aktiebolagslagstiftningens område gjorts. Det förhåller sig nu inte så som herr Östlund sade, att någon utredning inte kommit till stånd. I själva verket har det tillsatts en förberedande

utredning för en översyn av aktiebolagslagen. Utskottet är av den mening, att denna utredning och en kommande vidare utredning på detta område först måste företagas innan man kan reformera de nu ifrågavarande bestämmelserna beträffande föreningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 21.

Föredrogs vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 22 april 1938 (nr 121) om hittegods; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1953 vid dess tretiosjätte sammanträde fattade beslut;

nr 9, i anledning av väckt motion om åtgärder för användning av enhetliga korriktionsvisare på bilar; och

nr 10, i anledning av väckt motion om viss komplettering av 48 § 1 mom. vägtrafikförordningen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22.

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående prövning av frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 10 i första kammaren av herrar *Lundström* och *Söderquist* samt nr 11 i andra kammaren av fröken *Vinge m. fl.*

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att vid den pågående utredningen av vissa frågor rörande folkbokföringsväsendet jämväl frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring upptages till prövning».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 10 och II: 11, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Osvald, Ebbe Ohlsson, Nyberg* och *Ulbult* samt fru *Boman*, vilka ansett ått utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att förevarande motioner skulle överlämnas till utredningen rörande vissa frågor beträffande folkbokföringsväsendet.

I sin motivering hade utskottet yttrat bl. a. följande:

»Utlandssvenskarna visar i stor utsträckning ett glädjande intresse för och samhörighet med Sverige, och deras verksamhet i främmande länder är ofta till stort gagn för vårt land. Den som är bosatt i utlandet förlorar emellertid lätt, åtminstone vid längre utlandsvistelse, den nära kontakt med svensk samhällsutveckling, som bör vara en förutsättning för rösträtt vid svenska val. Härtill kommer de rent praktiska svårigheterna *dels* att erhålla fullt säkra uppgifter som grundval för kyrkobokföring, mantalsskrivning och röstlängder beträffande utlandssvenskarna, *dels* att för dessa ordna ett mera omfattande röstningsförfarande. Det sistnämnda gäller i särskilt hög grad, därest rösträtt ifrågasättes även vid kommunala val. Utskottet anser därför ej skäl föreligga för den av motionärerna antydda utvidgningen av de röstberättigades krets. Någon utredning i sådant syfte kan alltså enligt utskottets mening ej anses motiverad.

I statistiska centralbyråns yttrande över motionerna anföres bl. a. att man

torde ha anledning räkna med en viss osäkerhet i praxis vid tillämpningen av regeln att den som är stadigvarande bosatt i utlandet ej skall kyrkobokföras i Sverige. I den mån en sådan osäkerhet föreligger torde emellertid det naturliga vara, att den såvitt möjligt undanröjes genom de prejudikat, som kan väntas småningom erhållas vid rättstillämpningen. Någon anledning att söka undanröja osäkerheten genom särskild utredning kan utskottet icke finna.

Ej heller eljest synes något egentligt behov för närvarande föreligga att utreda det av motionärerna upptagna spörsmålet.»

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Av statistiska centralbyråns yttrande över de föreliggande motionerna framgår att det faktum, att vissa i utlandet bosatta svenska medborgare inte har rösträtt, i en del fall beror på bestämmelserna i folkbokföringsförordningen men i andra fall på tillämpningen av dessa bestämmelser. För utlandssvenskarna är det säkerligen hugget som stucket vad det beror på.

De motioner som här behandlas går närmast ut på sådana ändringar i folkbokföringsförordningen, att folkbokföring kan ordnas för en del av dessa utlandssvenskar. I den mån det behövs en översyn också av praxis, önskar motionärerna givetvis att en sådan skall komma till stånd.

Utskottsmajoriteten säger, att frågan om tillämpningen bör lösas prejudikativt. Jag tror, herr talman, att det är en verklighetsfrämmande ståndpunkt, om man tänker på hur det går till när de personer det här är fråga om så att säga försvinner ur vår folkbokföring. Ibland är det så, att mantalsskrivningsförrättaren vid mantalsskrivningen konstaterar att en sådan person är bosatt utomlands; han anser dennes bosättning

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

vara stadigvarande, och därför avför han honom. I andra fall tar dessa personer ut utvandringscertifikat i samband med sin flyttning till utlandet. Man kan säga att de borde låta bli det, men de har ofta inte klart för sig vad detta certifikat innebär och vilka konsekvenser en sådan handling kan få.

Det påstås också att vissa folkbokförare — det är i regel pastor eller pastors ställföreträdare, men det kan också vara borgerliga myndigheter — direkt uppmanat folk att i sådana fall ta ut utvandringscertifikat. Från andra håll har jag hört att man tvärtom avråder. Det är tydligen mycket växlande praxis här. Men de som tar ut utvandringscertifikat har i en del fall inte klart för sig att detta innebär, att de helt enkelt försvinner ur vår folkbokföring. Det innebär att de inte längre är kyrko- och mantalsskrivna hemma, inte längre finns i röstlängden o. s. v. Det värsta är, att när de efter ett eller annat år kommer hem igen finns de inte heller i våra längder. Det har hänt att folk kommit hem i slutet av ett år. Nästa år är det allmänt val, och de har inte någon aning om att de inte är skrivna här. När de skall rösta befinns det, att de inte finns i röstlängden, och mot detta har det inte varit något att göra.

Att detta måste kännas upprörande för många av dessa svenska medborgare är tydligt. Det säger ju också Utlandssvenskarnas förening i sitt yttrande: »För många synes det därför vara oriktigt och föga rättvist, att de icke ens är bokförda i riket. Intresset för hemlandet är naturligt nog hos de flesta synnerligen levande, och de oformliga förhållanden, som i här förevarande hänseenden förefinns, alstrar stundom något av bitterhet på grund av inställningen i hemlandet. Utlandssvenskarna har nämligen svårt att förstå, att de icke skulle kunna räknas som fullgoda medborgare i sitt fosterland även om deras verksamhet och bosättning — vilken för övrigt i de flesta fall direkt eller in-

direkt äger samband med svensk handel eller industri och således är av vikt för fosterlandet — skulle vara förlagd till utländsk botten.»

Man har diskuterat mycket hur många dessa utlandssvenskar egentligen är. Vi kan inte lämna någon upplysning om det i statistiska centralbyrån helt enkelt därför att dessa personer inte omfattas av vår folkbokföring och inte kommer med i folkräkningsuppgifterna. Utlandssvenskarnas förening gjorde i fjol ett försök att uppskatta deras antal med ledning av folkräkningsberättelser från olika länder. Den siffra de då kom fram till publicerades aldrig, men en tidning uppgav att det skulle vara fråga om 500 000 människor. Nu har det sedermera förklarats, att av dessa 500 000 är det många som visserligen Utlandssvenskarnas förening räknar till sitt klientel men som inte längre är svenska medborgare. Man säger nu att det är cirka 200 000 svenska medborgare som är bosatta utomlands. Men inte ens alla dessa 200 000 åsyftas i denna framställning. Bland dem är säkerligen en hel del återutvandrade före detta utlänningar, som fått svenskt medborgarskap medan de bodde här i Sverige. De är visserligen svenska medborgare men inte den kategori vi tänker på. Vidare är det givetvis en hel del som verkligen utvandrat i egentlig mening, som ämnar bosätta sig stadigvarande i det främmande landet och där söka medborgarskap. De kategorier vi tänker på i vår motion är däremot de som ger sig ut för ett antal år för studier, för yrkespraktik, för att under kortare eller längre tid ställa sin arbetskraft till förfogande inom någon av de svenska exportindustriernas utlandskontor; det kan vara tidningarnas utlandskorrespondenter och liknande kategorier. Att dessa personer, som är svenska medborgare, inte omfattas av vårt svenska folkbokföringsväsen och att de bland annat saknar rösträtt är upprörande, och det är detta som vi på

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

något sätt skulle vilja komma till rätta med. Vi skulle alltså vilja att det fanns någon form av folkbokföring för dem.

För att man skall få någon sorts avgränsning av vilka det gäller har vi menat, att det skall fordras någon form av viljeakt från dessa utlandssvenskars sida, att de exempelvis varje år anmäler hos mantalsskrivningsförrättaren att de önskar vara skrivna i riket. Formen lämnar vi öppen. Den menar vi att den utredning som kommer skall ta ställning till. Vi bara antyder möjligheten av att de uppföres på särskild bilaga till mantalslängden. Vilka rättigheter och skyldigheter som skall följa med att de står i en sådan bilaga till mantalslängden är givetvis en sak som bör diskuteras och som utredningsmannen bör ta ställning till.

Det sägs — jag tror det var statistiska centralbyrån som påtalade det — att vi i våra motioner inte talade om deras kyrkobokföring. Det beror på att ur vår synpunkt är detta med kyrkobokföring något sekundärt, även om det är det primära i folkbokföringssystemet. Vi menar att frågan om kyrkobokföring bör kunna lösas. Om vederbörande har anhöriga, som bor kvar i hemförsamlingen, bör de vara mantalsskrivna och kyrkobokförda på fastigheten. Har de däremot ingen sådan förbindelse med hemförsamlingen, bör de vara å församlingen skrivna med de följder som detta har för mantalsskrivningen.

Detta är frågor som man kan lösa för fångar och sinnessjuka. Skulle man då inte kunna lösa dem även för utlandssvenskar, svenska medborgare som arbetar för Sveriges räkning utomlands, även om de formellt inte är i rikets tjänst?

Herr talman! Jag är fullt medveten om att problemet inte är enkelt — det är ganska invecklat — men det är just därför vi begärt att frågan skall överlämnas till utredningsmannen. Det enda man i sådana här fall brukar anföra emot att man begär utredning är att en

utredning kostar pengar — vi har en sådan fråga uppe på en senare punkt på dagordningen — och att vi får vara försiktiga så att vi inte får till stånd för många utredningar. Men i detta fall existerar redan en utredning och till på köpet en enmansutredning. Denne person har arbetat flera år med de problem som sammanhänger med folkbokföringen och har i uppdrag att göra en översyn. Vad är då naturligare än att han får till uppgift att också behandla detta problem i samband med denna översyn?

Reservanterna har begärt att motionerna skulle överlämnas till utredningsmannen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Det föreligger vid detta utskottsutlåtande en reservation, under-tecknad av fem ledamöter av tredje lagutskottet. Jag tillhör dessa reservanter och ber därför att få säga några ord innan frågan avgöres.

Vad vi reservanter önskar är, som synes, att motionerna överlämnas till den pågående utredningen rörande vissa folkbokföringsfrågor. Vi yrkar alltså inte, som också tidigare har anförts från denna plats, på någon ny utredning utan endast att dessa motioner borde behandlas av den sittande utredningen.

Frågan gäller ju här att ge utlandssvenskar vidgade möjligheter att utöva rösträtt i hemlandet. Detta är ju intet nytt ärende. Det har varit uppe flera gånger tidigare. Det väcktes motioner i denna fråga redan 1929, och sedan har vissa utredningar företagits och motioner återigen framkommit. 1949 förekom en motion i ärendet, och vid fjolårets riksdag motionerades också i frågan. Motionerna avlogs då efter ett utlåtande från konstitutionsutskottet, som fann att inga nya skäl framkommit för att frångå den ståndpunkt, som riksdagen tidigare hade intagit.

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

Nu har ärendet återigen kommit upp, och det synes mig tyda på att frågan har en betydande livskraft. Jag är övertygad om att därest inte riksdagen i år visar en mera positiv inställning än tidigare varit fallet, kommer frågan framdeles att åter föras inför riksdagen. Man anser nämligen med full rätt, att här föreligger ett problem som borde närmare utredas.

Det finns kanske en viss likhet mellan denna fråga och en som vi behandlat tidigare i dag, nämligen om möjlighet för dem som ligger intagna på sjukhus att få rösta. Vi anser liksom i det fallet att man bör vidga möjligheterna för de människor, som berörs av dessa frågor, att kunna utöva sin rösträtt.

Nu har utskottsmajoriteten intagit en avvisande hållning även i år. Jag förmodar att det bland annat beror på att utskottet anser, att det inte framkommit något nytt som skulle göra att man ändrade mening. Man framhåller särskilt att utlandssvenskarna så lätt mister kontakten med hemlandet och därmed också med de samhällsproblem som vi här hemma har att brottas med. Det kan naturligtvis vara ett skäl. Utlandssvenskarna har väl inte samma möjlighet som vi att följa våra samhällsproblem. Men vi skall lägga märke till att motionärerna inte tar sikte på alla utlandssvenskar utan endast på vissa kategorier. Fröken Vinge har tidigare uppräknat några sådana grupper, och de är också omnämnda i motionerna. Jag skall därför inte närmare gå in på den saken. Jag vill bara understryka att det gäller företrädesvis sådana som vistats en relativt kort tid i utlandet och i fråga om vilka det kanske ändå inte är riktigt att påstå, att de i så hög grad skulle förlora kontakten med de problem vi har att brottas med här i Sverige och som uppkommer före valen, att de för den skull på något sätt skulle anses diskvalificerade att utöva sin rösträtt. Utskottets majoritet skriver: »Utlandssvenskarna visar i stor

utsträckning ett glädjande intresse för och samhörighet med Sverige, och deras verksamhet i främmande länder är ofta till stort gagn för vårt land.» Jag kan inte hjälpa att jag tycker att, när man på detta sätt understryker just utlandssvenskarnas intresse för svenska förhållanden och framhåller de tjänster som de gör vårt eget land, så borde väl också utskottets majoritet ha kommit fram till en något mera positiv inställning till själva problemet än vad utskottsmajoritetens utlåtande synes ge vid handen.

Man säger också här i utlåtandet, att vissa svårigheter kan uppstå beträffande möjligheterna dels att få säkra uppgifter som grundval för kyrkobokföring, mantalsskrivning och röstlängder beträffande utlandssvenskarna, dels att för dessa ordna ett mera omfattande röstningsförfarande. Här finns vissa svårigheter, men inte bör väl dessa svårigheter utsluta, att man skulle kunna närmare undersöka frågorna.

Jag vill också framhålla, att statistiska centralbyrån säger, att det råder en viss oklarhet på detta område, en viss ojämnhet i tillämpningen av nu gällande regler i fråga om den omfattning, vari till utlandet flyttade svenskar forfarande skall vara kyrkobokförda i Sverige. Nu synes utskottets majoritet vänta på att det skall bli något prejudikat som undanröjer denna osäkerhet. Jag tycker för min del inte, att det kan vara skäl att gå och vänta på en sådan tilldragelse. Det vore väl ändå riktigare, att man genom en mera positiv insats från riksdagens sida bidroge till att undanröja den oklarhet som här föreligger.

Det kanske också finns anledning att erinra om att utlandssvenskarna själva fäster vikt vid att denna fråga blir ordnad på ett ur deras synpunkt mera tillfredsställande sätt. Det visar det remissyttrande som avgivits av Utlandssvenskarnas förening. Detta är ju i hög grad ett rättvisekrav, och jag tycker

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

att man på alla möjliga sätt bör beakta den sidan av saken.

Jag vill till sist erinra om att vi reservanter ju inte begär någon speciell utredning av denna fråga. Men vi anse den vara av så stor vikt, att vi inte kan avvisa den så där, som jag tycker, kallsinnigt, som utskottets majoritet gör. När det nu pågår en utredning om vissa frågor rörande folkbokföringen och så vitt man vet denne utredningsman inte har något emot att titta litet närmare också på detta problem, synes det mig vara ett mycket rimligt krav som motionärerna och vi reservanter här har framfört.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation som finns fogad till utskottets utlåtande.

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har ingenting att invända mot utskottets hemställan om avslag på motionen. Jag skulle däremot vilja göra invändningar mot motiveringen, som jag helst skulle önska vore struken eller i varje fall förändrad.

Förhållandet är det, att Nordiska rådets kommitté för nordiska medborgares rättsliga likställighet till det nordiska justitieministermötet, som ägde rum i december 1953 här i Stockholm, överlämnade en framställning om prövning av frågan om nordiska medborgares möjligheter att vid vistelse i annat nordiskt land utöva sin rösträtt i hemlandet. Framställningen gjordes egentligen på hemställan av norska anställda i det skandinaviska flygföretaget. I detta flygföretag, där ju såväl svenskar som normän och danskar är anställda, sker mycket ofta förflyttningar från det ena landet till det andra, och i synnerhet i Sverige har ett betydande antal danskar och normän arbete under kortare eller längre tider. De har med detta arbete egentligen inte utvandrat från sitt hemland, även om de kan ta plats här i flera år, utan de avser alltså att återvända till Norge respektive

Danmark. Det är naturligtvis på grund av detta de alltjämt, trots att de vistas här i landet, hyser stort intresse för sina hemländer. Det var efter denna hemställan som Nordiska rådets kommitté för nordiska medborgares rättsliga likställighet gjorde en framställning till nordiska justitieministermötet, och nordiska justitieministermötet beslöt, att frågan skulle upptas till övervägande i samtliga nordiska länder. Det är klart att eftersom detta beslut är fattat, kommer så också att ske, och man skulle därför kunna säga, att frågan inom alla de nordiska länderna befinner sig eller snart kommer att befinna sig under prövning.

Med utskottets skrivning anser jag, att den svenska riksdagen binder sig onödigt hårt. Utskottet skriver t. ex. följande: »Utskottet anser därför ej skäl föreligga för den av motionärerna antydda utvidgningen av de röstberättigades krets. Någon utredning i sådant syfte kan alltså enligt utskottets mening ej anses motiverad.»

I fortsättningen är utskottet lika avvisande i sin motivering. Jag är alldeles säker på — jag har för övrigt vid personligt samtal med utskottets talesman, som kommer att ta till orda efter mig, fått visshet om det — att utskottet egentligen inte har haft för avsikt att förhindra en sådan lättnad för de nordiska ländernas medborgare, när det gäller att utöva rösträtt i hemlandet, om de vistas i ett nordiskt grannland längre eller kortare tid. För att riksdagen inte onödigtvis skall uttala sig så bindande för en så negativ ståndpunkt i denna fråga, att det rentav kan anses utgöra en admonition till vårt lands justitieminister att inte befatta sig med detta ärende, skulle jag vilja föreslå att den del av utskottets motivering å s. 6, som börjar med orden »Utskottet anser» och slutar med orden »upptagna spörsmålet.» skall hava följande lydelse:

»Emellertid har från Nordiska rådets

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

kommitté för nordiska medborgares rättsliga likställighet en framställning i det föreliggande ärendet överlämnats till det nordiska justitieministermötet i december 1953. Justitieministermötet beslöt i anledning härav att framställningen skulle upptagas till övervägande inom de olika länderna. Frågan kan sålunda redan sägas vara föremål för gemensam prövning i samtliga nordiska länder. Utgången av denna prövning bör avvaktas, innan något särskilt initiativ tages i vårt land.»

Herr talman! Jag yrkar sålunda att här föreslagna ändring göres i utskottets motivering.

Herr ANDERSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Det finns säkerligen ingen avog inställning gentemot utlandssvenskarna ifrån utskottsmajoritetens sida, och det torde också framgå av utskottets utlåtande, som herr Nyberg tidigare citerat, där utskottets majoritet understrukit, att utlandssvenskarna i stor utsträckning visar ett glädjande intresse för och samhörighet med Sverige, varjämte deras verksamhet i främmande länder ofta är till stort gagn för vårt land. Det finns säkerligen för oss i hemlandet anledning att uppskatta detta intresse och denna samhörighet liksom vi också högt kan värdera de insatser på skilda områden som dessa utlandssvenskar i skilda delar av världen gör. Jag tror att man också kan understryka, att det finns all anledning att genom lämpliga åtgärder öka kontakten med utlandssvenskarna, vilket säkerligen skulle bli till förmån även för hemlandet.

Det kan emellertid vara tvivel underkastat, om det är ändamålsenligt att, som motionärerna och reservanterna vill, i ökad omfattning bereda i utlandet bosatta svenskar rösträtt utöver vad som nu är möjligt.

Säkerligen är det så, som motionärerna påpekat, att i denna stora krets av svenska medborgare blott en begränsad

del kan komma att utöva sin rösträtt. Oavsett vad herr Nyberg nyss sagt tror jag, att många av dessa utlandssvenskar inte har den kännedom om förhållandena i vårt land, som de själva skulle önska ha för att kunna utöva sin rösträtt. Emellertid finns det säkerligen också vissa utlandssvenskar som inte stadigvarande är bosatta i främmande länder, som upprätthåller en mera intim kontakt med sitt hemland och som anser att de med full rätt skall kunna få behålla sina medborgerliga rättigheter här i landet. Motionärerna har ju i detta sammanhang exempelvis pekat på dem som studerar i utlandet och personer som där representerar exportföretag eller folk som söker sig bättre yrkesutbildning, och hit hör också tidningarnas utrikeskorrespondenter. Det finns naturligtvis ett visst fog för dessa synpunkter. Motionärerna har sagt att orsaken till att dessa grupper förlorar sin rösträtt är att i 14 § 8 mom. 3 stycket i kyrkobokföringsförelagningen som huvudregel stadgas, att från församlingsboken skall avföras envar som enligt inkommet utvandringsbevis lämnat landet eller som enligt skriftlig anmälan eller vid två mantalsskrivningar i följd vunnit säker upplysning är stadigvarande bosatt på utrikes ort. Från denna regel finns vissa undantag, som gäller bl. a. svenska legationstjänstemän liksom också missionärer och en del präster. Anledningen till att man gjort dessa undantag är ju exempelvis för missionärerna den, att det där föreligger ett åtagande att utöva verksamheten under en från början fastställd tid. Reservanten har sagt, att det är svårt att förstå varför utlandskorrespondenter inte skulle åtnjuta samma förmån som exempelvis missionärerna. Enligt utskottsmajoritetens mening torde det vara så att om de grupper, som reservanterna och motionärerna härvidlag pekat på, har givit uttryck åt sin vilja att vara mantalsskrivna i hemlandet, så kan de vara det. Jag

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

vill i detta sammanhang erinra om vad departementschefen uttalade i samband med behandlingen av proposition nr 255 angående folkbokföringsförordningen vid 1946 års riksdag. Han sade bl. a.: »Förslaget saknar liksom kyrkobokföringsförordningen motsvarighet till bestämmelsen i mantalsskrivningsförordningen, att alla svenska undersåtar skola mantalsskrivas med undantag av dem som övergivit riket och bosatt sig på utrikes ort. Med hänsyn till de sätt på vilket de föreslagna bestämmelserna i övrigt avfattas torde emellertid detta förhållande i huvudsak icke kunna innefatta avvikelser från vad nu gäller.» Departementschefen hade alltså den uppfattningen, att vad som föreslogs skulle vara av samma karaktär som det som gällt redan innan kyrkobokföringen beslutades. Departementschefen uttalade vidare denna mening: »Förslaget lär nämligen i denna del få anses innebära, att den som blivit kyrkobokförd i riket alltjämt skall här kyrkobokföras, oaktat han vistas utrikes, under förutsättning att tillräckligt säkra upplysningar kan vinnas om var han vistas och om att utrikesvistelsen ej har karaktär av stadigvarande bosättning.» Mot detta departementschefens uttalande 1946 gjorde riksdagen ingen erinran utan godkände detsamma, och några klarare direktiv rörande den kommande tillämpningen kan man väl knappast få ens med en ändring av folkbokföringsförordningen.

Härav torde också framgå, att de grupper motionärerna nämnt har möjlighet att vara i riket mantalsskrivna. Men det är säkert också så, som fröken Vinge och herr Nyberg påpekat, att tillämpningen blivit ojämn. Man har inte fått de erforderliga prejudikaten. Men även om det är på det sättet, bör man väl därför inte genomföra en ändring i folkbokföringsförordningen, då det ju finns klara direktiv. Det gäller bara att plantera ut dem i verkligheten, och man kan då ifrågasätta huruvida inte någon

av de myndigheter som handhar denna uppgift, exempelvis statistiska centralbyrån, skall kunna ge till känna för mantalsskrivningsförrättaren att han inte skall påverka dem som ämnar resa utrikes att uttaga utlandscertifikat eller komma med uppmaningar, som kan föranleda att den som reser utrikes begär handlingar, som innebär att han förlorar en viss del av sina medborgerliga rättigheter. Om statistiska centralbyrån inte kan göra detta, borde väl länsstyrelserna, som är besvärinstans, liksom också kammarrätten kunna visa sin förmåga vid prövningen av något mål. Om det nu finns så stark vilja och stort intresse från utlandssvenskarnas sida att fortfarande ha kontakt med hemlandet genom rösträtten, borde det inte vara svårt för motionärer, reservanter och andra att skapa fram prejudikat som klart anger hur lagtillämpningen skall vara

Vi har från utskottsmajoritetens sida funnit, att det med hänsyn till de möjligheter som står till buds inte finns anledning att begära en ytterligare utredning i denna fråga.

Med anledning av herr Severins anförande vill jag framhålla, att jag tror det föreligger en viss missuppfattning från herr Severins sida av utskottsutlåtandet i den del, som eventuellt skulle beröra Nordiska rådets arbetsuppgifter. Det heter: »Utskottet anser därför ej skäl föreligga för den av motionärerna antydda utvidgningen av de röstberättigades krets. Någon utredning i sådant syfte kan alltså enligt utskottets mening ej anses motiverad.»

Att motionärerna inte begränsat sin framställning till det som Nordiska rådet kommer att syssla med, nämligen medborgare i de nordiska länderna, utan också gått utanför de nordiska ländernas krets, kan inte tolkas på det sättet att Nordiska rådet inte skulle ha möjlighet att, om riksdagen godkänner de förslag som här föreligger, pröva den fråga som för närvarande närmast är aktuell.

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Fröken VINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet närmast därför att herr Andersson i Mölndal ifrågasatte, om inte statistiska centralbyrån skulle kunna utfärda direktiv i denna fråga. Jag har inhämtat, att statistiska centralbyrån inte har befogenhet att utfärda direktiv till folkbokföringen beträffande den praxis, som skall tillämpas, eller att det i varje fall inte ansetts lämpligt att byrån utfärdar sådana direktiv.

Sedan vill jag bara säga, att jag tycker att herr Severin i sitt anförande stödde reservanternas på ett alldeles utomordentligt sätt. Jag förstår bara inte, att han inte slutade med att yrka bifall till reservationen. När herr Severin liksom vi underkänner utskottets utlåtande och vill, att denna fråga skall utredas, så vore det väl riktigast att han begärde, att motionerna överlämnades till den specielle utredningsman, som skall överse folkbokföringsförordningen. Detta kan väl riksdagen fatta beslut om även om det senare kommer en framställning via Nordiska rådet och justitieministerrarna.

Herr NYBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ense med fröken Vinge om att herr Severins ställningstagande borde ha lett honom fram till ett bifallsyrkande för reservationen. Jag kan för övrigt tala om, att när motionerna behandlades i första kammaren för en stund sedan, yrkade delegaterna till Nordiska rådet där bifall till reservationen. Av herr Severins yttrande tycker jag nog framgår att han funnit, att utskottsmajoritetens skrivning var i allra hårdaste laget, och det är rätt anmärkningsvärt att herr Severin måste ha ett personligt samtal med herr Andersson i Mölndal för att få klarhet om vad utskottet egentligen menar.

Jag vill också tillägga, att det finns

ett betydande intresse bland utlandssvenskarna för att delta i valen här i landet. Enligt vad som upplysts har i de tre senaste valen ungefär 2 000 utlandssvenskar deltagit vid varje val genom att avge sina röstsedlar. Detta tyder ju på att det bland utlandssvenskarna finns ett intresse, som man inte får nonchalera. Jag kan inte finna att det skulle vara galet att undersöka möjligheterna att något vidga kretsen av röstberättigade, ty bland dem som inte kan utöva sin rösträtt här i landet finns det ganska många som har en sådan kontakt med hemlandet, att de vet hur de skall rösta och känner till de frågor, som de skall ta ställning till vid valen.

Till sist vill jag bara säga, att vad vi reservanter begär är, att man skall överlämna motionerna till en redan pågående utredning. Detta är, som jag tidigare sagt, ett så blygsamt krav, att det egentligen inte borde vara särskilt påkostande för riksdagen att bifalla reservationen.

Herr SEVERIN i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! När nu frågan om de nordiska medborgarnas rättsliga likställighet redan är under övervägande i samtliga nordiska länder anser jag det onödigt, att det i vårt land tas ett extra initiativ vid sidan därom. Man kan ha anledning att avvakta vad det gemensamma nordiska arbetet leder till.

Såsom utskottets talesman sade sträcker sig reservanternas och motionärernas hemställan åtminstone i fråga om motiveringen utöver vad Nordiska rådet sysslar med på detta område. Jag vill dock betona, att det finns alldeles speciell anledning att fästa uppmärksamheten vid ärendet beträffande de nordiska länderna, ty här står vi ju i begrepp att också införa en gemensam arbetsmarknad. Vi har naturligtvis anledning att vänta, att därest planerna på en sådan gemensam nordisk arbetsmarknad nu kan förverkligas, blir flytt-

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

ningen mellan våra nordiska länder livligare än vad den redan är, och vart och ett av de nordiska länderna kan sålunda under längre eller kortare tid få hysa medborgare från de andra nordiska länderna, som arbetar där. Jag tycker att även utskottsmajoriteten skulle kunna behjorta betydelsen av detta och inte behöva ha några invändningar att göra mot den ändring i motiveringen, som jag föreslog.

Jag är naturligtvis benägen att instämma med herr Andersson i Mölndal däri, att ett beslut av Sveriges riksdag med den motivering, som nu finns i utskottets utlåtande, i och för sig inte utgör ett oöverstigit hinder för de nordiska ländernas justitieministrar att verkställa erforderliga utredningar och överenskomma om vissa förslag, som de skall förelägga sina respektive parlament, men formuleringen är ju så hård, att den närmast ger intryck av en demonstration, och det var det jag ville påpeka.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Att jag tar till orda beror närmast på att jag har personlig erfarenhet i min egen tjänst av hurudan praxis är. Först vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att det lär näppligen lyckas för reservanterna att utnyttja statistiska centralbyrån för sina önskemål, ty som man finner polemiserar byrån på sidan 3 emot motionärernas tankegång i fråga om denna rigorösa behandling av sådana personer som mera tillfälligt lämnar riket. Byrån påpekar att motionärernas tolkning av bestämmelserna icke står i god överensstämmelse med statsrådets uttalande 1946, såsom också herr Andersson i Mölndal nyss har framhållit. Statistiska centralbyrån går ännu längre och säger — det är värt att citera:

»De nu anförda synpunkterna torde förtjäna avseende i diskussionen om en lämplig avvägning, där frågan rör sig om hur långt man kan sträcka sig utan

att riskera folkbokföringens anseende för tillförlitlighet. De torde icke böra drivas så hårt, att även en relativt kortvarig utlandsvistelse anses motivera utslutning ur folkbokföringen. En dylik ståndpunkt kan icke antagas vara i överensstämmelse med folkbokföringsförordningen.»

Här har ifrågasatts, herr talman, att man skulle skicka ut direktiv till de kyrkobokförande myndigheterna i denna sak. Jag tror att detta är ganska onödigt. För närvarande är det så att inom landet skall studerande och de som får yrkesutbildning icke skrivas på den ort, där de bedriver sina studier eller får sin yrkesutbildning, utan de står kvar inom församlingen. Detta gäller för övrigt inte bara denna kategori utan även exempelvis våra sjömän. Vi har omkring 35 000 sjömän av vilka mellan 10 000 och 15 000 går i utrikes sjöfart och kanske inte är hemma på många år. Vad skall man göra med dessa?

Är de ogifta, är de alltså skrivna i sina hemorter, men har de inte avhört inom två år, kan de överföras till boken över obefintliga. De mister då både sin rösträtt och andra medborgerliga rättigheter. Det vanligaste är emellertid att de, om man känner till var de finns, kyrkobokföras såsom »På församlingen skrivna».

De som står där mister varken sin rösträtt eller andra medborgerliga rättigheter, och jag tycker det är naturligt att man förfar på samma sätt med andra som reser utomlands. Det gäller alltså unga människor som skall bedriva studier eller få yrkesutbildning i utlandet och även utlandskorrespondenter. Vad de senare beträffar kan jag inom parentes påpeka att det inte är fråga om några hundratal, det finns inte mer än några tiotal. Dessa människor som reser kortvarigt till utlandet skall inte förses med utflyttningsbetyg och utflyttningscertifikat. De reser ut på sitt pass och är fortfarande skrivna där hemma, om man inte tappar spåret efter dem.

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

De övriga kvarstår i församlingen. Detta om den saken. När man förfar så, har man tillmötesgått det väsentligaste behovet i fråga om den som reser ut på detta sätt.

För någon tid sedan kom en man till mig och sade: Jag tänker flytta till Nairobi i Östafrika, där jag har köpt en plantage och skall leva resten av mitt liv. Det är klart att han skall ha både utflyttningsbetyg och certifikat. Sedan är det en annan fråga, om man tycker att en sådan person skall få med sin röst influera på den politiska opinionsbildningen här i landet. Reservanterna är för övrigt inne på en sådan tankegång och undrar, hur länge en röstsedel från en i utlandet bosatt person skall anses ha något värde för opinionsbildningen i vårt land. Den frågan vill jag emellertid inte ge mig in på.

Jag vill vidare, herr talman, påpeka att statistiska centralbyrån själv ifrågasätter lämpligheten av att lämna en sådan här utredning till utredningsmannen, kammarrättsassessor von Otter. Man säger nämligen så här: »En utvidgning av folkbokföringen är troligen varken det enda eller bästa instrumentet att ge utlandssvenskarna den bättre kontakt med svenskt samhällsliv som eftersträvas.» Ämbetsverket är alltså ointresserat av och olustigt för att en utredning av utredningsmannen skall igångsättas på grundval av den föreliggande motionen.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att även reservanterna är mycket modesta och försiktiga. De frågar själva om inte registreringen borde begränsas till dem som inte varit alltför länge bosatta i utlandet. Ja, det är ju en öppen fråga. De erkänner att en mer väsentlig utvidgning av folkbokföringen av utlandssvenskar kan komma att inge betänkligheter. »Någon jämkning är påkallad», skriver de. Javisst, men den jämkningen är i praktiken genomförd genom att studerande, praktikanter, personal vid exportföretag och tid-

ningskorrespondenter i regel icke strykes ur kyrkböckerna utan står kvar där eller förs in under beteckningen »På församlingen skrivna». Detta är icke det samma som att föras över till obefintlighetslängderna, utan på det sättet är enligt min mening deras väsentliga krav tillgodosedda, och det gör att jag anser att en utredning här är obehövlig och att inte heller några direktiv behöver ges från någon myndighet, eftersom man ändå i de allra flesta fall tillämpar just denna praxis som jag här har angivit.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! När herr Hallén åberopar statistiska centralbyråns yttrande vill jag säga att formuleringarna i detta yttrande verkar rätt förbryllande. Vad centralbyrån tydligen vill göra gällande är att i vissa av de fall som vi åberopar vederbörande avförs från kyrkböckerna inte på grund av bestämmelserna i folkbokföringsförordningen, utan på grund av det sätt på vilket dessa bestämmelser tillämpas av vissa folkbokförare. Statistiska centralbyrån säger vidare, att den inte betvivlar att det har kommit till motionärernas kännedom att praxis har varit en annan i vissa fall, eller hur det nu uttrycks. Det är glädjande att herr Hallén i sin egenskap av folkbokförare i stort sett följer de regler som jag tycker är riktiga, men vi vet också att vissa andra folkbokförare inte gör det. Under alla omständigheter kan vi inte komma ifrån, att om vederbörande har uttagit utvandringscertifikat måste de avföras, med de menliga konsekvenser detta har.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Det är intressant att här kunna konstatera en viss motsättning mellan herr Hallén och herr Severin. Enligt herr Severin är ju frågan av den art, att en undersökning bör göras. Det är ju detta som är bakgrunden till Nordiska rådets resonemang på denna

Frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring.

punkt. Men däremot säger herr Hallén, att enligt vad han kan förstå behöver denna sak inte undersökas närmare, ty allt är ju egentligen så klart som det rimligen kan vara. Det synes mig i alla fall som om detta talar till förmån för oss, som önskar att någonting mera skall göras på detta område än att helt enkelt avslå motionerna.

Nu har herr Hallén här citerat statistiska centralbyråns utlåtande och kommit fram till den slutsatsen, att det inte vore lämpligt att överlämna hithörande undersökning till den sittande utredningen. Jag vill då bara säga, att vi inom tredje lagutskottet har låtit undersöka den saken, och vi har fått vetskap om att den utredning som nu pågår inte har någonting emot att taga även dessa frågor under närmare övervägande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava

röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

I avseende å motiveringen gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Severin i Stockholm; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Mölndal begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner tredje lagutskottets motivering i utskottets utlåtande nr 7, med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Severin i Stockholm, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt utskottets berörda motivering oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 94 ja och 67 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Severin i Stockholm.

§ 23.

Föredrogos vart för sig allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

Interpellation ang. kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen.

nr 6, över motion om översyn av det offentliga utredningsväsendet; och

nr 7, över motion om viss ändring av statens offentliga utredningars yttre anordning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 24.

Interpellation ang. kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen.

Herr BOIJA (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I regleringsbrevet den 30 juni 1948 till överbefälhavaren erinrade Kungl. Maj:t denne om riksdagens uttalande, att det vore önskvärt, att utredningen om kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen snarast slutfördes.

Såsom bakgrund till det föreliggande spørsmålet må framhållas, att överbefälhavaren redan år 1946 uppdrog åt en särskild kommitté att närmare utreda frågan om kustartilleriets ställning och att kommittémajoriteten, liksom sedermera flertalet av remissmyndigheterna, bestämt förordade att vapnet borde överföras till armén. I många fall gav man även uttryck för den uppfattningen att härigenom icke endast en betydande besparing skulle ernås utan framför allt försvarets effektivitet ökas.

Den årliga besparingen beräknades då — år 1947 — till omkring 4 miljoner kronor och torde numera, bland annat till följd av automatiska utgiftsstegringar på olika områden, få uppskattas till omkring 6 miljoner kronor.

Utvecklingen sedan 1947 synes även giva ökat stöd för uppfattningen, att vapnet borde infogas i armén. Sålunda tillämpas numera denna organisation i Finland och Norge. Förut voro dessa länder bland de mycket få, där kustartilleriet tillhörde marinen. Det svenska kustartilleriet har tilldelats uniform av armétyp och tillförts en hel del vapen

och annan utrustning av arméns modeller samt har i hög grad fördjupat sin taktiska samverkan med armén.

I anledning av riksdagens ovan uttalade önskemål ber jag att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande frågor:

1. Har herr statsrådet i de direktiv, som lämnats överbefälhavaren i och för dennes utredningar, avseende t. ex. den militärterritoriella indelningen, den centrala militära förvaltningen och avvägningen av försvarskostnaderna på längre sikt, beaktat alternativet att kustartilleriet tillhörde armén?

2. Avser herr statsrådet, bland annat för att bringa spørsmålets principiella sida i samklang med den nyligen utgivna parollen om sparsamhet inom försvaret, att genom en överarbetning av det föreliggande utredningsmaterialet framlägga förslag i frågan inför årets riksdag eller vidtaga andra åtgärder i syfte att tillmötesgå riksdagens för sex år sedan uttalade och såsom angeläget karakteriserade önskemål?

Denna anhållan bordlades.

§ 25.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 114, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 511) om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer;

nr 115, med förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän;

nr 125, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.;

nr 130, med förslag till förordning om ändring i militärersättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261); och

nr 132, angående anslag för budgetåret 1954/55 till ersättning till städerna

Göteborg och Malmö för vissa kostnader för folkbokföringen, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 26.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner:

nr 534 av herr *Hansson* i Önnarp *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 151, angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.; och

nr 535 av herrar *Fast* och *Pettersson* i Norregård, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 151.

Dessa motioner bordlades.

§ 27.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

från bevillningsutskottet nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

från första lagutskottet nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 22 april 1938 (nr 121) om hittegods; samt

från tredje lagutskottet:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.; och

nr 110, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 28.

Herr talmannen meddelade, att fru Löfqvist, som vid kammarens sammanträde den 13 februari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 29.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.13.

In fidem
Gunnar Britth.